COLLEZ. ROM
4 F
30
BIBL. V.E.

COLLEZ. ROM.
3 F
1
BIBL. V.E

M.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

6-36-F-3

75.5.29

4. F. 30

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ EARVMDEMQVE AEDIFICIIS

Tam publicis quam priuatis,

LIBELLVS.

EODEM PRAESTANTISSIMO IVRECONSVLTO

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

Cum Priuilegijs, & Licentia Superiorum.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA

VENETIIS,

Apud Io. Anto. & Iacobum de Franciſcis Frat. 1602.

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ

EARVMDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis quam priuatis.

PRIMVS Romulus vrbem in tres partes diuiſit, vt Dionyſius, Varro, & Liuius tradunt. Quare à tribus regionibus tribus ſunt appellatæ, Taciẽſium, Ramnum, & Lucerũ, à Tacio, Romulo, & Lucumone, vel à Luco, vt vult Pedianus,[a] Deinde aucta Vrbe, receptiſque in eam vij. collibus, Ser. Tullus Romã in quattuor Regiones diuiſit. Dionyſius[b] Tullus, inquit, poſtquàm vij. colles vno muro complexus eſt, vrbem in quatuor partes diuiſit, à collibus cognominatas, Palatinam, Suburanam, Collinam, Eſquilinam, & quattuor tribus eſſe voluit, quę ad id temporis tres fuerant. Poſtremò Auguſtus in xiiij. regiones diuiſit, vt auctor eſt Tranquillus,[c] ſpacium, inquit, Vrbis, in regiones, vicosq; diuiſit, quod & Plinius, Tacitusque teſtantur. Has regiones Sex. Rufus, & P. Victor viri Conſulares ſub Valentiniano & Valente deſcripſerunt, notabilia quęque loca nominantes, ſed mutili etiam inter ſe variant. Alia antè Notitiam noſtram vtriusque Romę deſcriptio reperitur, ſed quo auctore, ignoratur, nec tempus, quo ſcripta ſit, apparet; Sed non longè poſt pręfatas condita videtur; certum eſt eam poſt Conſtantium, cuius thermarum in vj. regione meminit, & antè Theodoſium iuniorem ſcriptã fuiſſe, quia plura Deorum gentium templa ponit, quę ab illo iuſſa ſunt dirui,[d] Id fuit anno humanę ſalutis 428. Conſtantinus enim antea ſacrificia quidem, & ſequentes Principes prohibuerant,[e] ſed delubra ornamenti ciuitatum cauſa ſtare permiſerant;[f] ea tamen, quę in agris erant, templa, Arcadius & Honorius deſtrui pręceperunt.[g] Theodoſius verò cuncta ſolo ęquari iuſſit.[h] etſi aliqua inſigniora adhuc Martiano imperante, remanſerunt.[i] Itaque hanc deſcriptionem fermè ſupradictis ſupparem fuiſſe credendum eſt, cùm omnes eadem ferè loca contineant, eamque in ſcrinijs Principum quemadmodum & Notitiam ipſam, conſeruatam fuiſſe puto, quam etſi intactam relinquere cogitaſſem, cùm tamen plura Conſtantinopolis loca explicuerim, etiam hęc Romę quanquàm obſcuriſſima pro viriũ mearum tenuitate declarare tentaui. In primis autem eſt animaduertendum quamque harum Regionum proprium nomen habere. Nam prima porta Capena, ſecunda Cœlimontium, tertia Iſis & Serapis, & alię ab inſignioribus locis nomen obtinent; Hic non omittendum Valentinianum proprium cuique Regioni archiatrum honorarium à populo perceptu rum conſtituiſſe.[k]

a In 3. in Verrem.
b Lib. 4.
c In Auguſt. c. 30.
d In l. vlt. C. Theo. de paganis.
e l. 1. & ſeqq. C. de pagan.
f l. 3. C. eod. tit.
g l. 16. C. The. eod. tit. de pag.
h d. l. ul. C. Th. eo.
i l. nemo C. eo.
k l. 8. C. Th. de medi. & prof.

PORTA CAPENA. A proxima hac porta prima denominata eſt Regio. Solinus tradit regem Italum à Sicilia cum Siracuſanis ad Ianum ueniſſe, eiusque conſilio & auxilio ciuitatem iuxta Albulam condidiſſe. Capenam nomine, à qua poſt modum Capena porta eſt dicta. Plinius[l] xxx. urbis portas apertas, & vij. tunc clauſas fuiſſe ſcribit. Sed quot ſub poſterioribus Principibus fuerint, non apparet. continet autem hæc regio ſequentia.

l lib. 3. c. 5.

HONORIS & VIRTVTIS Aedem. Has bello Gallico ad Claſtidium M. Marcellus vouerat, & V. Coſ. ad portam Capenam ędificauit. poſtmodum eius filius dedicauit; coactusque eſt duas utrique Honori & Virtuti contiguas ædes facere, clamantibus Pontificibus, vtrique in una ęde non rectè poſſe litari, nec quis eorum iratus placandus eſſet, poſſe diſcerni, vt lib. 27. Liuius, & Valerius lib. 1. c. 1. Plutarchus[m] & Lactantius tradunt. Hæc ædes à Veſpaſiano reſtaurata fuit, vt in nummis habetur. Hæc duo autem templa connexa fuiſſe creduntur, vt ſignificarent ad honorem non niſi uirtute perueniri. Alteram his ædem C. Marius ſubmiſſiorem extruxit, nè fortè publicis auſpicijs officeret, & ideo eam Augures demolirentur, vt Feſtus memorat. De hoc templo ita Vitruuius lib. 3. cap. 1. ad Mariana Honoris & Virtutis ſine poſtico à Mutio facta. & lib. 7. in proœmio. C. Mutius magna ſcientia confiſus, ædes Honoris & Virtutis Marianæ cellæ columnarumque & epiſtyliorum ſymmetrijs legitimis artis inſtitutis perfecit. Id verò ſi marmoreum fuiſſet, vt haberet ab arte ſubtilitatem, ſic à magnificentia, & impenſis auctoritatem in primis & ſum-

m In Marcello.

mis operibus nominaretur. Sed hic prior Marcelli ædes intelligitur.

CAMOENAS. templum Herculi, muſisque Fuluius Nobilior dedicauit, vt Eumenius in oratione pro reparandis ſcholis ſcribit, id erat ĩ Circo Flaminio in ix. regione. De hoc nõ intelligi hic puto, ſed de alio, ꝙ Martius Philippꝰ Auguſti Vitricus dedicauit. De

a Cap. 29.

quo hæc Tranquillus in Auguſto, [a] ceteros, inquit, principes viros hortatus eſt, vt pro facultate quiſque monumentis vel nouis, vel refectis, vel excultis vrbem adornarent, multaque à multis extructa ſunt, vt à Martio Philippo ædes Herculis Muſarũ. Plutarchus in problematis Rom. refert Romanos communem aram Herculi Muſisque ſtatuiſſe: quia Hercules Euandrum literas docuit: Eumeniꝰ uerò vult Fuluium Nobiliorem primum nouẽ Muſarũ ſigna ab Ambricienſi oppido tranſlata ſub tutela Herculis cõſecraſſe, quia Muſæ defenſione Herculis ſunt iuuandæ, & virtꝰ Herculis Muſarum voce ornandæ. Varro Muſas primo Caſmenas, mox Carmenas à Carmine, poſtremò Camœnas dictas fuiſſe putat. Plinius lib. 34. cap. 5. ſcribit notatum ab auctoribus L. Actium poetam in Camœnarum æde maxima forma ſtatuam ſibi poſuiſſe, cùm ipſe breuis admodum fuiſſet.

LACVM PROMETHEI. Lacus

b l. 1. §. ut ne in flumi. publ. nauiga. licc.

eſt, qui habet perpetuam aquam, [b] ſed hic accipitur pro aquæ publicæ receptaculo, quæ ex caſtello in lacus, & balnea, & hortos irrigandos deriuabatur, in lacu lintea & ſordes abluebantur, potabant equi, & alia ad emundandũ neceſſaria fiebant, vt in Conſulari, quarum in Notitia vtriusque Imperij eſt dictum. Hic lacus à Prometheo nomen habet, quod eius ſtatuam, vt puto, propè teneret, ſed alij lxxxiij. ſine nomine infrà in hac regione lacus recenſentur. M. Agrippa DCC. Romę fecit: Plinius lib. 36. ca. 15. Agrippa, ait, in Ædilitate ſua, adiecta Virginea aqua, ceterisque corriuatis, & emendatis, lacus DCC. fecit, præterea fontes cv. caſtella cxxx. Poſt hunc Claudius, inquit Tranquill. riuum Anienis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuiſitque in plurimos & ornatiſſimos lacus.

BALNEVM TORQVATI & VESPASIANI. Titum Veſpaſianum intelligit, qui amphitheatrum, & propè balneũ

c In Tito.

celeriter ædificauit. Tranquillus, [c] Amphitheatro, inquit, dedicato, thermiſque iuxta celeriter exſtructis, munus edidit apparatiſſimũ. De his thermis celeriter exſtructis intelligit Martialis, ſcribens.

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

De his ita Dion in Tito, amphitheatrum venationum cauſa, & balnea ſuo nomine dedicauit. Fortè ibi & Torquati theatrum fuit, de quo nihil reperi. Apud Sex. Rufum & P. Victorem legitur. Lacus Torquati & Veſpaſiani, ſed vtrunque ſtare poteſt, nam lacus ad vſum balnei erant.

THERMAS SEVERIANAS & COMMODIANAS. De Thermis Seueri ita Spartianus ſcribit. opera publica præcipua eius extant Septizonium & Thermæ Seuerianæ. Commodi verò thermarum his verbis Lampridius meminit; opera eius præter lauacrum, quod Cleander eius nomine fecerat, nulla extant.

AREAM APOLLINIS & SPEI, & GALLI. Area, ait Varro lib. 4. de lingua latina, eſt, vbi frumenta ſecta areſcunt, & teruntur. Propter horum ſimilitudinem loca in vrbe pura areæ vocantur. Tranquill. [d] ſcribit d In C. Cæſare cap. 26.

C. Iulium Cæſarem Forum de manubrijs inchoaſſe, cuius area ſupra ſeſtertium millies conſtitit. ea ſumma efficit, ut vulgò uocant millionem auri: Fortè eſt Area, quæ hic Galli appellatur, Sex. Ruffus legit Galliæ, ex cuius manubrijs eſt facta, quam ſeparat ab Area Apollinis & Spei, ut & P. Victor, qui tres horum areas conſtituunt. Recenſentur autem ſex areæ in prima hac regione, & tres aliæ, in vj. xiij. & ultima regione, quæ uidentur fuiſſe ante templa Deorum. Aliæ uocabantur Campi. Alia Apollinis ædes in monte Palatino fuit, ut auctor eſt Plinius, [e] quod & Tranquillus tradit, [f] & Ouidius in Faſtis, Horatius, & Propertius. e lib. 36. cap. 5. f In Auguſto. c. 29.

Spei uerò ædem à Collatino conſecratam M. Cicero in Legibus prodit, eam in foro olitorio conflagraſſe Liuius lib. 1. & 4.3. Decadis ſcribit, de qua infrà in ſeptima regione, nec ad hunc locum pertinet.

VICVM VITRIARIVM. Hic Vicus neque in Sex. Ruffi, neque in P. Victoris deſcriptione habetur. Huius loco legitur Vicus trium ararum; Quæ uerò eſſent hæ aræ, non liquet. ſi legimus Vitriarium, intelligemus ibi uitra facta fuiſſe.

AREAM PANARIAM. Sex. Ruffus & P. Victor legunt PINARIAM. Erant Pinarij & Pontij duæ familiæ, quas ſacra ſua peragere Hercules docuit, ut lib. 1. Dionyſius, Liuius, ac Feſtus tradunt. Potuit hæc eſſe area ante ædes Pinariorum. ſi legimus PANARIAM, à pane ibi uendito nomen habebit.

MVTATORIVM CÆSARIS. ita & apud Ruffum & Victorem. Mutatorium Eſaias [g] accipit pro ornamento ueſtis muliebris, g cap. 3.

quod pectus & humeros protegit, quemadmodum D. Hieronym. interpretatur. Sed hic pro ædificio accipitur, fortè pro domo publica, quam Cęſar Pontifex Maximus habitauit. Tranquill. [h] Habitauit primò, inquit, in h in Cæſare ca. 45.

ſuburra, modicis ædibus. Poſt autem Pontificatum maximum in ſacra uia domo publica, idem Dion lib. 43. decretum eſt, inquit, ut Cęſar in publico habitaret. Mutatorium poteſt appellari, quòd eam Cęſar mutauerit.

BAL-

BALNEVM BOLANI & MAMERTINI. Nero Vectium Bolanum legionis tribunum cum Verulano Seuero in ſubſidium Tigroni miſit, ut lib. 15. Tacitus ſcribit. Poſteà miſſus in Britanniam, Trebellio Maximo, qui inde fugerat, Præfectus ſucceſſit, ut in Iulio Agricola, & lib. 18. idem Tacitus memorat. Huius fortè fuit hoc balneũ, Mamertinus uerò ſub Traiano urbi præfuit, ac iuſſu Principis D. Clemẽtem in Tauricam Cherſoneſſum deportauit, ut apud Metaphraſten & Surium 23. Nouembr. legitur. Sed anteà Nerone imperante, apud Martyrologium 14. Martij habetur D. Paulum & alios martyres in cuſtodia Mamertini detentos fuiſſe. Longitudo temporis non repugnat, quin hic Mamertinus carcerem Mamertinum extruere & hoc etiam balneum condere potuerit. Alius fuit Mamertinus Comes largitionum à Iuliano apoſtata creatus, vt lib. 21. Ammian. tradit. Mox an. 364. Coſ. cum Neuita eſt factus, [a] Demum Italiæ, Africæ, & Illyrico P.P. Valentiniano imperante præfuit. [b] Sed quis horum id balneum fabricauerit, non conſtar, ego tamen priorem eius auctorem malo credere. Quòd hi fortè coniunctim hoc balneum ędificauerint, utrique adſcribitur.

a Marcelli. lib. 21.
b Marcelli lib. 26.

AREAM CARSVRÆ. cuius hæc ſit, dubitatur.

BALNEVM ABASCANTI & ANTIOCHIANI. Abaſcantus Auguſti libertus fuit, vt ex ſequenti inſcriptione patet Romę inuento. ABASCANTO AVG. LIB. ÆDITVO ÆDIS NEPTVNI QVÆ EST IN CIRCO FLAMINI FLAVIVS ASCANIVS ET PALLANS CÆS. N. SER. ADIVTOR A RATIONIBVS PATRI PIISSIMO FEC. is potuit hoc balneum extruxiſſe. Alius fuit Abaſcantus ſub Seuero & Antonino: ad quem extat horum Principum l. 2. C. de ſeruo pigno. dato, & annos ętatis traxit vſque ad Philippos; ſub quo ſiue ob hoc balneum, ſiue ob aliam cauſam Reipub. debitor factus, ad eam neceſſitatem redactus eſt, vt ferè bonis cedere cogeretur, vt indicat l. Philippi ad eum ſcripta in l. 2. C. qui bon. ceder. poſſ. Antiochianus eodem tempore fuit vnus ex P.P. Heliogabali, vt in eo auctor eſt Lampridius, ad quem, ſi is non eſt alius, extat Alexandri Imp. l. ſi ea quęſtio, C. de his quib. vt indign. Hunc cum Abaſcãto balneum hoc ędificaſſe puto. Sed apud Ruffum & Victorẽ ſeparantur. Alius fuit Antiochianus ſub Diocletiano, ad quem eſt illius l. ſecundus creditor, C. de pignor.

AEDEM MARTIS & MINERVÆ, & TEMPESTATIS. Hę quoq; ędes apud Ruffum, & Victorem ſeiunctę nominantur; ſed huius noſtrę deſcriptionis auctor, ędem vnam tribus aſſignat, fortè tria ſacella vno templo continebantur. Marti vltori Auguſtus in Capitolio templum dicauit, vt auctor eſt Dion lib. 54. & Tranquillus in Auguſto, c. 29. quod eſt in vj. regione; & ideo de hoc non poteſt hic intelligi, in 10. etiam regione erat alia ędes Mineruæ, & Mineruium. Tempeſtati verò extra portam Capenam in hac regione M. Marcellus ędẽ extruxit, quòd in Corſicam & Sardiniam nauigans, tempeſtatem paſſus ab ea euaſerit, cuius rei meminit Ouidius hoc carmine.

Te quoq; tempeſtas meritam delubra fatentur,
Cùm penè eſt Corſis obruta puppis aquis.

FLVMEN ALMONIS. Almo fluuius non procul ab vrbe Tiberi miſcetur, in quo Galli Cibeles matris deùm ſacerdotes ei⁹ ſtatuam quotannis vj. Kal. April. lauabant. Ouidius in Faſtis.

Eſt locus in Tiberi, quo lubricus influit Almon;
Et nomen magno perdit in omne minor.
Illic purpurea canus cum Veſte ſacerdos
Almonis dominam, ſacraque lauit aquis.

Vibius ſequeſter ad Virgilianum filium. Almon, ait, vbi mater deùm vj. Kal. April. lauatur. idem affirmat Ammian. lib. 23. Lucanus in 1. Claudianus, & Valerius Flaccus lib. 8. Argonauti.

ARCVM DIVI VERI PARTHICI, & DIVI TRAIANI, & DRVSI. Tres arcus Ruffus & Victor diſtinguunt, prout ſeparatim eos factos fuiſſe dubitandũ non eſt. L. Verus frater M. Antonini contra Parthos miſſus Antiochię luxurię ſe dedit, & exercitum ampliſſimum Auidio Caſſio commiſit, qui de hoſtibus victoriam retulit, vnde Verus Parthicus eſt cognominatus, qui ipſe videri voluit viciſſe, & cum Marco fratre triũphauit: hoc bellum in arcu Romæ erecto eſt expreſſum, de quo hic intelligitur. Hiſtoriam Dion, Capitolinus, & Eutropius recitant. Traianus ex Dacis luculentam victoriam reportauit, & Daciam prouinciam Imperij Rom. fecit, Armenis, Parthiſque bellum intulit, ac Imperium ad Tigrim uſq; protulit, vt ijdem auctores referunt, quę omnia in hoc arcu marmoreo ſunt expreſſa. Cuius verò Druſi arcus fuerit de quo hic agitur, difficile eſt inuenire. crediderim eſſe Druſum Tiberij Principis progenitorem, qui, vt ait Tranquillus, [c] hoſtium duce Druſo cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit. Traditur etiam pro prętore ex prouincia Gallia retuliſſe aurũ Senonibus olim obſidione Capitolij datũ, nec, vt fama eſt, extortum à Camillo, ei arcum à Tiberio factum puto: cùm tempore Reip. eos extructos non inueniam.

c In Tiberio c. 3.

Enumeratis inſignioribus locis primę regionis eius velut breuiarium ſubijcit, & diſperſa ac prętermiſſa colligit.

V. CI X. ſuprà ex Tranquillo [d] diximus Auguſtum ſpacium vrbis in regiones uicoſq; diui-

d In Auguſto c. 90.

diuiſiſſe,ut illas annui magiſtratus ſortitò tue rentur, hos magiſtri è plebe cuiusque uiciniæ electi, qui infrà uicomagiſtri appellantur. Hęc autē Regio habuit Vicos x. Sex. Ruffus ponit ix. vicos. P. Victor viij. ſcilicet vicum Honoris, & Virtutis, ubi earum erat ędes, de qua ſuprà eſt dictum. Vicus Fortunę obſequentis. Plura Romæ fuere Fortunæ templa, quorum duo Ser. Tullus Rex condidit, alterum Bonæ Fortunæ in foro boario, alterū Virilis in ripa Tiberis, ut in iiij. auctor eſt Dionyſius. erat & Malæ Fortunæ ædes ī Eſquilijs. Equeſtris iuxta theatrum, & aliæ. item uicus Sulpiti citerioris, alius ulterioris, Druſianus, Puluerarius, Trium ararum, Fabrici, Victor addit Vicum Camœnarum. cum Vitriario ſuprà nominato ſunt Vici x.

AEDICVLÆ X. Præter ſuprà dictas erant in hac regione ædiculæ ſeu paruæ ędes, & quaſi ſacella x. ſine nomine, ita ut quilibet Vicus haberet ſuam ædiculam, quemadmodum hodie quælibet curia, uel parochia ſuum templum.

In Conſtantinopolis deſcriptione non niſi Eccleſiæ Chriſtianorū nominantur. Hic tantùm templa gentilium quòd fortè gentilis hāc deſcriptionem fecerit, uel nondum inſignes fabricatæ eſſent eccleſiæ.

VICOMAGISTRI xlviij. cuique Vico Auguſtus è plebe plures magiſtros præfecit, ut ſuprà dixi, qui Vicomagiſtri ſunt appellati, & cuique Vico iiij. aut v. ſunt præfecti, quandoque pauciores. Ruffus & Victor quaternos Vicomagiſtros cuique Vico aſſignāt. Hæc deſcriptio quaternos ubique ponit, præterquàm in vj. & xj. regione, ubi fortè eſt mendum. Conſtantinopoli uerò quælibet regio ur bis qui nos tantùm Vicomagiſtros habebat. Hos credo quietis uicorum curam habuiſſe.

CVRATORES II. In deſcriptione Conſtantinopolis declaratur curatorem, qui ibi unus tantùm in quaque regione ſtatuitur, totius regionis ſollicitudinem habuiſſe. Romę quælibet regio binos habuit curatores, qui ab Auguſto magiſtratus ſunt appellati, ut ſuprà ex Tranquillo uidimus. Hi præcipuè curabāt, ne quis in ſua regione indebitè uectigalibus, aut aliàs iniuſtè oneraret; Capitolinus in M. Antonino. Dedit, inquit, curatoribus regionum ac uiarum poteſtatem, ut uel punirent, uel ad Præf. urbi puniendos remitterent eos, qui ultra uectigalia quicquàm ab aliquo exegiſſent. Hi ueſte prætoria, & duobus lictoribus in uicis, quibus præerant, certis diebus utebantur, ut lib. 55. Dion tradit. Alexander Imp. hos ſingulos in quaque regione eſſe uoluit. Lampridius. Fecit, inquit, curatores xiiij. Sed ex Coſſ. uiros, quos audire negocia urbana cum Præf. urbi iuſſit, ita ut omnes aut magna pars adeſſent, cùm acta fierent. Hi lites regionum curabant, ſed poſtea ad duos ſunt reuerſi. Præter curatores Conſtantinopoli erat in qualibet regione Vernaculus unus, qui interpretatur fuiſſe uelut ſeruus, & internuncius regionis; is Romæ non erat, ſed eius uice fungebantur bini denunciatores in qualibet regione apud Ruffum & Victorem, qui hic deſiderantur. Hi erant miniſtri curatorum, & aliorum uicomagiſtrorum, & ut eſt Bidellus dictus in publicis Gymnaſijs.

INSVLAE tria millia C C L. Hæc Conſtantinopoli non nominantur. Erant proprię inſulę, quæ ab utroque latere hinc inde itinera habebant, in quę pluebant, fronte in faſtigium deſinebant: Domus uerò erant ampliores & teſtudinatæ: à quatuor partibus pluentes, ut in marmoribus uetuſtis Romæ uiſitur. Domus incuria librarij deſunt, quæ ex Ruffo & Victore ſunt reponēdę, uidelicet. Domus cxxj.

HORREA XIII. Plura erant horrea in hac regione Romæ, quàm in tota ciuitate Conſtantinopolis, ubi v. tantùm reperiebātur. Alexander enim Imperator plura in quaque regione horrea fecit. Erant autem horrea, in quæ aurum, argentum, gēmas, & precioſa quæque ciues deferebant, qui timebant, ne domi expilarētur, prout in prima regione Cōſtantinopolis, latius expoſui. Lampridius in Alexandro. Horrea, inquit, in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona hi, qui priuatas cuſtodias non haberent. In hæc puto bona gratuito aut uiliore precio ſuſcepta fuiſſe; In priuata horrea, ſoluta penſione, periculo ſuſcipientium deferebantur. Labeo[a] locator, inquit, horreorum propoſitum habuit ſe aurum, argentum, margaritam non recipere ſuo periculo, deinde cùm ſciret has res inferri, paſſus eſt, proinde eum futurum tibi obligatum, ac ſi propoſitum fuit, remiſſum uidetur. Erant & horrea frumentaria, & olearia, ut in regione Conſtantinopolis.

[a] in l. cùm in plures §. locator, ff. locati.

BALNEA LXXXVI. Balnea quoque Alexander omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant: Nam & hodie multa dicuntur Alexandri, ait Lampridius. Conſtat autem ueteres frequenter balneis uſos; unde ſepties die Commodum lauiſſe, & in balneis comediſſe Lampridius ſcribit.

LACVS LXXXIIII. De lacubus plura ſupra diximus in lacu Promethei. Conſtantinopoli lacus non inueniuntur, ſed horū loco ciſternę. Sex. Ruffus xj. lacus nominat Promethei, Sanctum, Veſpaſiani, Sudantem, Torquati, publicum, Binium, Spei, Gratiæ, Mamertini, & Salutarem: Præterea LXXI. ſine nomine, qui omnes ſunt LXXXII. P. Victor duos tantùm recenſet, Promethei & Veſpaſiani; cum tamen eodem fermè tempore uterque illorum ſcripſerit. Hæc deſcriptio duos amplius quàm Ruffus habet.

PISTRINA XX. ita & P. Victor.

Ruffus

Ruffus, ſi non eſt mendoſus, habet xij. Piſtrinum locus eſt, in quo pinſitur, & molis teritur frumentum, ac panis conficitur. Hic notandum molendinorum, quæ hodie ubique ſunt in uſu, nullã mentionem fieri, cùm tamen notam eorum rationem haberent. Plinius lib. 18. cap. 10. loquens de piſtrinis, & arte pinſendi. Maior, inquit, pars Italiæ rudido utitur pilo, rotis etiam, quas aqua uerſet obiter & molat. Procopius quoque eſt auctor lib. primo de bello Gothico, Belliſſarium Romæ obſeſſum molas in Tiberi aptaſſe, quę rotis aquarum impetu uerſatis molebant. Puto hæc molendina tùm in uſu fuiſſe; ſed quia ubique non erat aqua, & longius moletrinas petere nolebant, propinqua quælibet regio piſtrina habuit; quę cùm in hac eſſét xx. quodlibet piſtrinum plus minus lviij. inſulis & domibus ſufficiebat. Ruffus & Victor quorundam deorum ædes, templa, areas & arcus nominant, quæ in hac deſcriptione deſunt, quia eo tempore fortè nō extabant. Hęc regio

CONTINET PEDES Duodecim millia ccxix. circuitum regionis explicat, qui capiebat plus minus duobus miliarijs cum dimidio. Quinque enim pedes paſſum cōtinent, & mille paſſus milliarium, [a] quemadmodum Iſidorus & noſtri interpretes affirmant. [b] Ruffus & Victor plus ſcribunt: Regio, inquit, in ambitu continet pedes xiij. ccxxiij. excedit duo milliaria cum dimidio.

a l. mille paſſus de ver. ſign.
b glo. & Bar. in l. 3. co.

REGIO VRBIS II. COELIMONTIVM.

COELIMONTIVM dicta eſt hæc regio à monte Cœlio, qui eam occupat, qui eſt unus ex vij. collibus Romæ. Dictus eſt autem Cœlius, inquit Varro, à Cœlio Vibieno Thuſco Duce Nobili, qui cum ſua manu dicitur Romulo ueniſſe auxilio contra Latinum regē. De hoc monte ita Liuius lib. 1. Cœlius additur vrbi mons, & quo frequentior habitaretur. eam ſedem Tullius Hoſtilius regię capit. Arſit hic mons ſub Tiberio, ut Tacitus lib. 4. ſcribit, qui ſubijcit, eum antiquitus Querquetulanum cognominatum fuiſſe, quòd talis ſyluę frequens, fœcundusque erat, mox Cœlium appellatum à Cœlio Vibenna, qui Dux gentis Hetruſchæ cùm auxilium tuliſſet, ſedem eã acceperat à Tarquinio Priſco, ſeu quis alius regum dedit; nam ſcriptores in eo diſſentiunt, cetera non ambigua ſunt; magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauiſſe; unde Fuſcum uicum è uocabulo aduenarũ dictum. Incipit hic mons ab eccleſia S. Ioannis Lateranenſis, inquit Pomponius Lętus. continet. hęc regio.

TEMPLVM CLAVDII. intelligit Claudium Cæſarem, quem hic dictum Sex. Ruffus appellat. Nero enim primum imperiũ adeptus, inter Diuos Claudium retulit, eique templũ, & flaminem Claudianum decreuit. Tacitus [c] Cæleſtes, inquit, honores Claudio decernuntur. Tranquillus [d] in Nerone. Orſus hinc, ait, à pietatis oſtentatione Claudium apparatiſſimo funere elatum laudauit, conſecrauitque: Propterea Dion in Claudio ſcribit L. Iulium Galionem fratrē Senecæ dixiſſe, Claudium unco in Cœlum tractum fuiſſe, quia fuerat necatus, & Nero ipſe dicebat boletos cibũ Deorum eſſe, quòd Claudius boleto veneno infecto in numerum Deorum relatus fuiſſet. Agrippina ergo illi templum facere cœpit ſed Nero diruit, poſtea Veſpaſianus inſtaurauit. Tranquil. [e] Fecit, inquit, templum D. Claudij in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina, ſed à Nerone propè funditus deſtructum.

c in fin. lib. 12.
d cap. 9. in Claudio.
e in Veſpaſiano c. 9.

MACELLVM MAGNVM, Macellum inquit Feſtus dictum à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinium, quo damnato, Cenſores Aemilius & Fuluius ſtatuerunt, ut in domo eius obſonia uenderentur.

LVPARIOS. Lupparia eſt ciuitas Hiſpanię Ptolemęo, & Aprutij. Luparius etiam eſt, qui uenatur lupos, ſed hic locum inſignem huius regionis intelligit.

ANTRVM CYCLOPIS. Virgilius vaſto in antro Cyclopas habitaſſe, ac Ioui fulmina fabricaſſe fingit, quòd vaſtum fortè hoc antrum eſſet, Cyclopis dixerunt. Panuinius in hac regione recitat antiquum epitaphiũ Curtilij Fabri, argentarij, qui fuit magiſter vici ab Cyclopibus regionis primę.

COHORTES VIGILVM. Deeſt numerus cohortium, qui ex Ruffo & Victore eſt addendus, & legendum cohortes quinq; vigilum. Auguſtus pluribus vno die incendijs exortis, ſeptem cohortes opportunis locis cōſtituit, vt binas regiones urbis unaquęque cohors tueretur, prępoſitis eis tribunis, & ſuper omnes Pręfecto vigilum, vt Vlpianus ac Paulus, [f] Tranquillus, [g] & Dion [h] referunt. Sed neque ſuę hic ſtationes, neque hic numerus cohortium poſtea eſt obſeruatus, ut binas regiones ſingula cohors tueretur, cùm in hac eſſent quinque, in v. ij. in vj. iij. in vij. vij. in viij. vj. in xij. iiij. in xiiij. vij. Itaque omnes fuerunt cohortes xxxiiij. Dion [i] auctor eſt præter has Auguſtum ſex millia hominum in præſidijs urbis collocaſſe, & in quatuor partes diuiſiſſe.

f in l. 2. & 3. de offic. præf. vigil.
g in Auguſto c. 30.
h Lib. 55.
i In Auguſto.

CASTRA PEREGRINA. Blondus lib. 2. Romę inſtauratę refert Auguſtum primum Romæ caſtra peregrina, in quę milites reciperentur, inſtituiſſe, ſed nullo auctore nititur, imò Tranquillus [k] contrarium affirmat his uerbis. Neque tamen vnquàm plures quàm tres cohortes in urbe eſſe paſſus eſt, eaſque ſine caſtris: Dion uerò ſcribit Auguſtum equites peregrinos nominatos Batauos in urbe ſtatuiſſe, ex Battauia inſula Rheni contractos quos fortè caſtris muniuit, peregrinis uo-

K in Auguſto c. 48.

catis.

a lib. 16. ad fin. catis. Auctor Marcellinus [a] Chonodomarium Alemãnorum regem à Iuliano apoſtata capiũtur & Romam ad Conſtantium Aug. miſſum in caſtris peregrinis, quę in mõte ſunt Cœlio, morbo veterni conſumptum fuiſſe.

CAPVT AFRICAE. Caput mulieris Africam referentis intelligit.

ARBOREM SANCTAM. Fortè alicui numini pro templo dicatã, quod apud ethnicos fieri conſueuerat, ut auctor eſt Plin. lib. 12. cap. 1. ſi regio urbis conueniret, arbitrarer intelligi corneam haſtam, quam Plutarchus ſcribit Romulum exercendi cauſa iaculatum terræ affixam in arborem excreuiſſe, quæ ſacra eſt appellata, & muro circundata pro templo habita. exaruit læſis radicibus, dũ C. Iulius Cæſar ibi gradus ſtruit. Nomen tamen ſanctæ arboris manſit, & alias illi ſubſtitutas fuiſſe eſt veriſimile.

DOMVM PHILIPPI, & VECTILIANAM. Apud Rufum & Victorem hæ domus ſeparantur, & pro Vectiliana, & fortè rectius legitur Vitaliana. Fuit Vitalianus Præfectus Prætorio Maximini Imp. ferus & crudelis, illi cariſſimus & deuotiſſimus, qui Romæ Gordiani Principis iuſſu in ædibus eſt occiſus, prout lib. 7. Hadrianus narrat. Hic pater D. Iuſtinę fuiſſe exiſtimatur. Alius fuit Vitalianus ſub Honorio & Theodoſio, [b] de quo hic non puto intelligi: Cuius verò Philippi domus celebretur, dubium eſt. Romæ fuit L. Philippus orator, de quo plura Cicero in Bruto, & lib. 3. de Orato. qui etiam Coſ. fuit. Hunc eſſe puto, cuius porticus infra ĩ ix. ponitur, & à Plinio [c] cum piſcina, [d] celebratur. Alius fuit Martius Philippus Auguſti vitricus, à quo ædem Herculis conditam Tranquillus ſcribit. [e] fuit & Philippus Imp. & alius ſub Commodo Præfectus Ægypti D. Eugenię pater, de quo plura Metaphraſtes, [f] & vltimus ſub Honorio & Theodoſio Præfectus prætorio Illyrici, [g] de primo intelligi puto. Horum domus tanquàm inſignes hic nominantur.

b in l. nemo, C. de aſſeſſor.
c lib. 35. ca. 10. & 11.
d lib. 9. c. 54.
e in Auguſto cap. 29.
f 25. Decembr.
g l. 6. omni C. de ſacr. eccleſ.

LVDVM MATVTINVM, & GALLICVM. Hi quoque apud Rufum & Victorem ſeparantur. Ludus erat domus, in qua gladiatores ſe exercebant. Herodianus in 7. apertis, inquit, gladiatorum Ludis, atque vnoquoque proprijs armis ornato, ad caſtra contenderunt Valerius lib. 2. ca. 1. P. Rutilius, inquit, ex ludo C. Aurelij Mauri doctoribus gladiatorum accerſitis, vitandi, atque inferendi ictus ſubtiliorem rationem ingenerauit. Gellius lib. xij. cap. iij. Accepimus, inquit, ferum quendam in ludo Cęſaris gladiatorem, qui cum vulnera eius à medicis exſecarentur, ridere ſolitus fuit. Matutinus Ludus videtur fuiſſe, in quo mane gladiatores exercebantur, Gallicus, in quo Galli. Alius Ludus matutinus & Gallicus infrà in 3. regione inuenitur. Aliquot inſcriptiones Panuinus vtriusque ludi recitat, ex quibus apparet ſingulos ludos ſuum medicum habuiſſe, nec immerito, cùm plures veriſimile ſit ludẽdo vulneratos fuiſſe.

SPOLIARIVM SAMARIVM. Hæc à Librario diuerſa ſcribuntur, ſed à Rufo & Victore pro vno, apud quos legitur ſpoliũ Samarium: ſed puto legendum, ſpoliarium, quod erat locus Romæ, vbi latrones necabantur & ſepeliebantur. Lampridius in Commodo, Hoſtis, inquit, patriæ, parricida, gladiator in ſpoliario lanietur. & infrà. Qui Senatum occidit, in ſpoliario ponatur, & rurſus idem repetitur, Seneca lib. 14. epiſtola. nunquid aliquem eſſe tam cupidum vitæ putes, ut iugulari in ſpoliario, quàm arena malit? Plinius in Panegyrico. Quàm iuuat cernere ærium ſilẽs & quietum, & quale ante delatores erat. Nũc templum illud non ſpoliarium ciuium, cruentarumque prædarum receptaculum. Fortè quòd ibi ſontes ſpoliati, virgis cæderentur & mox ſecuri percuterentur. Samarium verò videtur eſſe locus, in quo vlmi ſemina ſerũtur: Samara enim eſt vlmi ſemẽ, inquit Plinius: [h] vnde ſamarium poteſt vocari locus, ubi hæc ſemina ſunt ſata; Samariumque à ſpoliario arbitror diuidendum, ut ſint duo loca ſeparata, quia nec Lampridius, nec Seneca hæc coniungunt.

h lib. 16. c. 17.

ARMAMENTARIVM. Locus erat, in quo arma ad armandos milites, aut populum reponebantur, quale Venetijs eſſe videmus. Sed Romæ magis pompæ quàm belli cauſa in armamentario aſſeruabantur, ait Herodotus. [i] Gallicanus, inquit, bellum ciuile, atque omnibus pernicioſum ſuſcitauit. Quippe iuſſis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis inſtrumenta quàm belli aſſeruabantur, vnde ſibi quisque munimentum corporis accommodaret, ad caſtra contẽderunt. quibus verbis plura Romæ armamentaria fuiſſe ſignificat, quæ tempore huius deſcriptionis in vnum contracta erant, ibique potiſſimum ad tuendum corpus arma reponebantur.

i lib. 7.

MICA AVREA. Hæc filia fuit Philodemi Elienſis, quam virginem honeſtiſſimam cùm Lucius Ariſtotemi Elienſiũ tyrãni filius adamaret, & ad ſtuprũ trahere vellet, renitentem iugulauit, vt in libro de claris mulieribus latè Plutarchus recitat. eius ſtatua aurea ĩ hac regione ſita erat, & Mica propriũ huius puellæ nomen fuit. Sed fortè intelligit effigiem Vrſæ, Mica aurea dictæ, quam ſæuã, & homines ambedentem, & aliam nomine Innocentiam Valentinianus habebat. Marcellinus [k] illud, inquit, nec præteriri æquum nec ſileri. quòd cum duas haberet Vrſas ſæuas, & hominum ambeſtrices, Micam aureã, & Innocentiam, cura agebat enixa, vt earum caueas prope cubiculum ſuum locaret, Innocentiam deniq; poſt multas, quas eius laniatu ca-

k lib. 29.

tu ca-

tu cadauerum viderat ſepulturas, vt bene meritam in Syluas abire dimiſit innoxiam.

VICI vij. Ruffus habet viij. Victor xiij. in quo mendum eſſe puto: quia non habet niſi ædiculas vij. cùm tot ſolerent eſſe ædiculæ, quot uici.

ÆDICVLÆ vij. quot erant vici, quia quiſq; vicus ſuã ædiculã habere cõſueuerat.

VICOMAGISTRI. xlviij. Rufus ſcribit xxxij. Victor xxiiij. aſſignans cuique vico ternos Vicomagiſtros, ſed alter quaternos attribuit, & poniit xxxij. ſed noſtra deſcriptio cuique regioni xlviij. attribuit, exceptis vj. & xj. regione, quarum alteri xviij. alteri xix. adſcribit: ſed in numeris eſt error, quia infrà in Vrbis breuiario recenſentur Vicomagiſtri DCLXXII. qui numerus efficitur ex xlviij. decies & quater multiplicatis.

CVRATORES ij. ita & apud Rufum, ac Victorem, de quibus ſuprà dixi.

INSVLAE tria millia DC. Victor ſcribit iij. millia cvj.

DOMVS cxxiiij. Victor ccxxxiiij.

HORREA xiiij. Rufus, & Victor xxiiij.

BALNEA lxxxij. Victor ſcribit, Balneę priuatæ lxxx. Rufus xx.

LACVS lxij. Victor lxv. Rufus uerò Lacus fund. xj. ſine nomine.

PISTR NA xij. Victor xxiiij.

Continet PEDES, duodecim millia CC. plus minus ij. duobus milliarijs cũ dimidio. Rufus & Victor ſcribunt, regio continet in circuitu pedes xiij. millia cc. qui etiam plures domos, campos, & alia nominant, quæ hic omittuntur.

REGIO III.

ISIS, & SERAPIS continet MONETAM. Rufus, & Victor habent, Iſis & Serapis. Moneta: ut hæ tres dictiones ſint iij. regionis inſcriptio. In noſtra uerò deſcriptione pro titulo huius regionis ponitur Iſis & Serapis, quæ continet Monetam, & alia, quæ ſequuntur. Puto etiam eorum templa poſteà, ut infrà dicetur, diruta, & duas horum Deorũ ędiculas, quas in hac regione Rufus ſtatuit, illi nomen in didiſſe: ipſorum uerò templa infrà in ix. regione Iſeum & Serapeum ponuntur. erant autem hæc præcipua Aegyptiorum numina: Iſis Aegypti genius creditus eſt, qui in dextra ſiſtrum tenebat, quo Nili acceſſus ſignificabatur, in ſiniſtra ſitulam, qua omniũ Lacunarum affluentia oſtendebatur, ut in 8. Virgil. Seruius recitat, qui eandem terrã fuiſſe cum Macrobio ſcribit. Alij Lunam interpretantur, ut Diodorus Siculus, & Plutarchus, qui de Iſide & Oſiride opuſculum compoſuit. Romæ Iſidis ſimulachri altare cane ſuſtineri Dion in Heliogabalo ſcribit: infrà etiam in v. regione eſt Iſis patricia. Serapidis uerò hiſtoriam D. Auguſtinus ita explicat.[a] Rex Argiuorum Apis nauibus tranſuectus in Aegyptum, cùm ibi mortuus fuiſſet, factus eſt Serapis omnium maximus Aegyptiorum Deus: Nominis autem huius, cur non Apis etiam poſt mortem, ſed Serapis appellatus ſit, facillimam rationem Varro reddidit; quia, inquit, arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον uocant, σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum uenerari ſepultum cęperunt, priuſquàm templum eius eſſet exſtructum, uelut ſoroſapis, uel ſorapis primò: deinde una litera, ut fieri aſſolet, commutata, ſerapis dictus eſt. conſtitutum etiam de illo, vt quiſquis eum hominem dixiſſet fuiſſe, capitalem penderet pœnam: & quoniam ferè in omnibus templis, ubi celebrantur Iſis & Serapis, erat etiam ſimulachrum, quod digito labijs impreſſo admonere uideretur, ut ſilentiũ fieret, hoc ſignificare idem Varro exiſtimat, ut homines eos fuiſſe taceretur. Hactenus D. Auguſtinus. Hunc autem honorem, inquit Suidas obtinuit quia in Memphide Aegypti vrbe regnans, in magna annonæ difficultate proprijs prouentibus Aegyptios aluit. Diodorus lib. 1. dicit hunc Iouem, alios Dionyſium appellare; Macrobius per eum ſolem, per Iſidem terram vult intelligi. Tacitus[b] putat eſſe Aeſculapiũ, q morbis medetur, de quo plura Rufinus.[c] Euſebius[d] & Plutarchus in libro de Iſide, & Oſiride. Hęc autem Aegyptiorum numina prius Romani ſunt auerſati; Nam anno, quo Milo Clodium interfecit, horum templum à priuatis conditum Senatusconſulto eſt euerſum, ſed ob religionem, quæ populi mentibus irrepſerat, eos Deos eſſe; aliud illis extra pomerium condiderunt, vt lib. 40. Dion narrat: fortè fanum priuatim factum poſteà dirutum in hac regione fuit, cui & nomen dedit. Demum quo anno occiſus eſt Pompeius, cùm erecta eſſent eorundem templa. vatum ſententia rurſus cum nemoribus ſunt euerſa; eoque in loco vaſa fictilia humanis oſſibus plena ſunt inuenta;[e] poſtmodum ſub triumuiris eadem templa ſunt reſtituta:[f] Auguſtus tamen ea neglexit, quę in Ægypto nec videre voluit, ut Tranquillus memorat.[g] Dion.[h] addit Auguſtum uetuiſſe, ne intra pomerium eorum ſacra fierent. Mox Agrippa edicto prohibuit, ne in ſuburbano intra 500. paſſus agerentur. Tiberius verò non modò horum ſacra interdixit, ſed & Iſidis templum demolitus, eius ſtatuam in Tiberim mergi iuſſit.[i] Rurſus uerò hæc templa reparata ſub Tito Imp. igne è cœlo miſſo, conſumpta, ac denuò ſunt, reſtituta:[k] Nam Serapium ſub Antonino Pio inſtauratũ fuiſſe in marmore legitur, & Lampridius ſcribit Alexandrum Imperatorem Iſium & Serapium decenter ornaſſe, additis ſignis, & Deliacis, & omnibus myſticis, ea ſunt, quæ infrà in ix. regione ſtatuuntur Serapidis ædicula infra in v. regione eſt poſita.

a Lib. 18. cap. 5.

b Lib. 20. annal.

c Lib. 11. hiſt. eccleſ.

d Lib. 10. de præparat. euangel.

e Dion lib. 42.

f Dion lib. 47.

g In Auguſto. cap. 93.

h Lib. 53.

i Ioſeph. lib. 18. cap. 4. antiq. iud. Tacit. lib. 2. Trãquil. in Tiberio cap. 36.

K Diõ in Tito.

Hæc autem Iſis & Serapis nuncupata continet ſequentia. primo.

MONETAM. Templū Iunonis Monetæ intelligit, in quo pecunia cudebatur, ob hāc, cauſam, ut auctor & Suidas,[a] cū Romani in bello, quod cōtra Pyrrhū & Tarentinos gerebāt, pecuniā indigerēt, Iunonis opē implorarūt; ea verò reſpōdit non defuturā illis pecuniam, ſi armis iuſtè uterentur: Quod cùm ex uoto ſucceſiſſet, Iunonem monetam ſunt uenerati, nam ob conſilium datum monetam in eius templo cudi ſtatuerunt. Macrobius ſcribit kal. Iunij ei ædem dicatam fuiſſe;[b] Vnde antè hic menſis Iunonius dicebatur. Liuius lib. vij. ab V. C. auctor eſt L. Furium Camillū Dictatorem contra Auruncos creatū, inter dimicandum ædem Iunoni Monetæ uouiſſe; & cùm Victor fuiſſet, Senatum ædem anno, poſt quàm vota erat, fieri iuſſiſſe, eamque in area collocaſſe, ubi anteà Mālij Capitolini domus fuerat: Alij in Auentino monte, alij in Capitolio, locatam volūt. Cicero lib. 1. Diuin. ſcribit poſt maximam illam cladem à Senonibus Gallis factam, auditam vocem ex arce Iunonis fuiſſe, ex quo Iuno illa appellata moneta eſt, à monendo. Ouidi. in Faſtis in arce eam fuiſſe tradit.

Arce quoque in ſuma Iunoni templa monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Plutarchus in Romulo ſcribit Tacium regem Sabinorum tenuiſſe eam partem urbis, vbi poſteà fuit Monetæ templum. Seruabantur in æde monetæ libri lintei, in quibus Imperij Rom. facta conſeruabantur.

AMPHITHEATRVM. quod capit loca octoginta ſeptem millia. Rufus habet Amphitheatrum Flauij ſcilicet Veſpaſiani, ut explicat Victor, quod capit loca lxxvij. millia, aliàs lxxxvij. millia. Huius meminit Tranquillus in Veſpaſiano. Fecit, ait, amphitheatrum urbe media, vt deſtinaſſe compererat Auguſtum. Id poſtmodum Titus dedicauit idem Tranquillus,[c] amphitheatro, inquit, dedicato, thermiſque iuxtà celeriter extructis, munus edidit apparatiſſimum. Idem refert Eutropius in Tito: Romæ, ait, amphitheatrūm ædificauit, & quinque millia ferarum in dedicatione eius occidit, quod & Euſebius in Chronicis ab illo mutuatus recitat. Alio nomine vocatur arena, formam oualem habens, vndique lapideis ſedibus circundata, in qua gladiatores inter ſe, & cum beſtijs certabant. Aliud amphitheatrum fecit in alia vrbis regione, hortante Auguſto, Statilius Taurus, vt auctor eſt Tranquillus.[d] Aliud in hac regione Titus extruxit, iuxta quod poſuit Thermas, ut Tranquillus tradit,[e] de quo poſſet hic intelligi. Amphitheatrum nunc Coloſſum à Coloſſo qui ibi erat, appellari auctor eſt Pomponius Lætus de antiquitatibus vrbis.

a In verbo.
b Lib. 1. Saturnal. cap. 12.
c Cap. 7.
d In Auguſto cap. 29.
e In Tito ca. 7.

LVDVM MATVTINVM, & DACICVM. Apud Rufum & Victorem legitur Ludus Magnus pro matutino, cuius duas inſcriptiones recitat Panuinius. Magnus hic Ludus dictus eſt, ad differētiam aliorum, quos magnitudine ſuperabat: Dacicus verò erat, in quo ex Dacia gladiatores exercebantur; ſicut Gallicus, in quo Galli, de quo in ſuperiori regione. Rufus & Victor hos duos ludos ſeparant. Si legimus matutinum, intelligemus, in quo mane gladiatores exercebātur, aut quod fortè propè dux matutæ ideſt matutini temporis templum hic ludus eſſet.

DOMVM BRYTTI. Rufus & Victor pro Brytti habent, domus Bryttiana, credo legendum Bruti, vel Brutiana: Græci enim librarij ſæpè ponunt, u, pro y, vt ex lectione Pandectarum Florentinarum apparet: Quare huius deſcriptionis librarius Græcus fuiſſe videtur. Cuius verò Bruti hæc domus extiterit, difficile eſt diſcernere, plures enim fuere.

PRÆSENTISSIMVM CHORAGIVM. Rufus & Victor legunt ſummū choragium, mox Prætura Præſentiſſima. Antiquam inſcriptionem ſummi charagij Panuinius recitat, ita vt hæc lectio videatur probabilior. Vtrunque idem poteſt ſignificare, & accipi pro præſentiſſimo, ideſt præſtantiſſimo Choragium, inquit Feſtus, eſt inſtrumentum ſcenarum: ſed hic non inſtrumenta ſed ædificia demonſtrantur; vnde capitur pro loco, in quo chori Comędiarum & tragędiarum exercebantur; choragus verò eſt, qui chorum ducit, & chorus etiam locum ipſum, vbi chori exercebantur, ſignificat, vt ex Homero Suidas tradit xv. perſonæ, inquit, conſtituebant chorum in tragędia, xxiiij. in comœdia. De choragio Apuleius in apologia, Plautus in captiuis & Perſa. Tranquillus in Auguſto.[f] Hic itaque locum ſignificari puto, in quo Prætor in ludis choros agi iubebat, & ideo Præturæ vocabatur. Vel præſentiſſima prætura locus poſſet appellari, vbi prætor iudicabat, præſentium enim eſt tribunal in quo milites iudicabantur in Nouella 22. in fine.

LACVM PASTORIS. De lacubus in prima regione dictum fuit. Hic autem factus fuit à paſtore puto Iunio paſtore; qui anno ſalutis 169. cum L. Æliano ſub M. Antonino Coſ. fuit: is fortè eſt, quem Plinius in epiſtolis ſe defendiſſe ad Tranquillum ſcribit.[g] Alius fuit Paſtor Romanus pater Siſti primi Pontif. Maximi.

SCHOLA QVAESTORVM & CAPVLATORVM. ita & Victor, qui has ſcholas diuidit. Rufus pro capulatis habet Gallos. Scholæ, inquit Feſtus, dictæ ſunt à χολάζω. id eſt, à vacatione; quòd ceteris rebus omiſſis, vacare liberalibus ſtudijs pueri debeant. Poſteà ordines in palatio Principis ſcholæ ſunt dictæ, quæ præpoſitos & tribunos habebant.[h] Sed hic ſchola pro loco accipitur,

vbi

f Cap. 70.
g lib. 1. epiſt. 18.
h L. 1. C. de comi. & trib. ſcho. L. 1. C. de priuil. ſchol. L. 1. C. de anno. ciui.

vbi Quæſtores & capulatores rationes olei tractabant, quod inter populum diuidebatur: Caius enim Iulius Cæſar, Africa deuicta, ſtatuit inde Romam xx. myriades; id eſt cc. millia medimnorum Atticorum frumenti, & olei libratum myriades ccc. idest, tricies centena millia, ſeu, vt vulgus vocat, tres milliones aduehi. [a] Aliud etiam ex Tuſcia & campania veniebat, vt ſuo loco eſt dictum. Olei verò admenſores & diſtributores capulatores appellabantur, à capula, quod erat vas vtrinque anſatum, ad oleum in alia vaſa transfundendum comparatum: & capulare eſt oleum capula in aliud vas transfundere: Cato de re ruſtica, [b] cuſtos oleum frequenter capulet. Fraces quotidie eijciat, amurcam commutet; & qui hoc agit, capulator vocatur. idem Cato, [c] præmittit cuſtodes, & capulatoris officia: Mox ſubijcit, continuò capulator, inquit, concha oleum quàm diligentiſſimè poterit, tollat, nec ceſſet. Colum. [d] quod primum, ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat, & in fictilia vaſa huic vſui parata defundat. In hanc ergo ſcholam Quæſtores & capulatores conueniebant, vbi erat oleum populo diuidendum: Hi dabant, illi rationem, id eſt, nomina accipientium, & quantitatem olei datam ſcribebant. Itaque aut vna horum ſchola fuit, aut ſi duæ erant, eas coniunctas fuiſſe oportet. Infrà in v. regione eſt vicus capulatorum.

a Plutarch. I C. Iulio Cæſ.
b Cap. 67.
c Cap. 66.
d Lib. 12. cap. 50.

THERMAS TRAIANAS & TITIANAS. Hæ à Rufo & Victore ſeparantur. Multa ædificia publica Traianum extruxiſſe Dion refert, inter quæ Thermæ fuerunt. De thermis Titi ita Tranquillus; [e] Amphitheatro dedicato, thermiſque iuxtà celeriter extructis, munus edidit apparatiſſimum, largiſſimumque. Vnde Epigrammatarius poeta. *Hic vbi miramur velocia munera thermas.*

e Cap. 7.

PORTICVM LIVII. Tam Rufus quàm Victor rectius legunt, Liuiæ; addit Victor cum templo. Hanc porticũ nomine vxoris Auguſtus fecit: Tranquillus. [f] Quædam etiam, inquit, opera ſub nomine alieno, nepotum ſcilicet, vxoris, ſororiſque fecit, vt porticum, baſilicamque Liuij & Caij: item porticus Liuiæ & Octauiæ, theatrumque Marcelli. Hæc ille. Domum Ouidij Pollionis, qui ſeruos murænis comedendos obijciebat, in hanc porticum Auguſtus ab eo hæres factus conuertit, vt Dion ſcribit. Pollio, inquit, moriens domum ſuam Auguſto, & eum locũ, cui Pauſilipus nomen, quique eſt inter Neapolim & Puteolos, reliquit. Sed hanc domum Auguſtus, vt memoria nominis eius ex vrbe deleretur, funditus euertit, atque in eo loco porticum nomine Liuię ędificauit. Hanc porticum Strabo deambulationem appellat: amœnitatis enim & deambulandi gratia Romę fiebant, quandoque vt ſolem arcerent. Tacit. [g] loquẽs de incendio Romæ à Nerone excitato, porticus, inquit, amœnitati dicatę latius periere. Hę ſtatuis marmoreis, imaginibuſque exornabantur. Marcellus, [h] Hæredẽ, inquit, meũ uolo, ut in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni uolo imagines argenteas, itẽ marmoreas. Porticum Liuiæ Plinius ſcribit [i] ſubdiuales ambulationes habuiſſe, ac uite 12. amphoras uini faciente inumbratam. Vna uitis, inquit, Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiuales deambulationes umbroſis operculis opacat, eademque duodenis muſti amphoris fœcunda.

f In Auguſto cap. 29. 97.
g Lib. 50.
h In l. Seia aliàs l. Lucius §. 1. de aur. & arg. lega.
i Lib. 14. cap. 1.

CASTRA MISENATIVM. Notum eſt ex Taciro [k] Tranquillo [l] & Vegetio [m] Auguſtum duabus claſſibus mare mediterraneum turatũ fuiſſe, altera in ſupero mari apud Rauennam locata, Altera infero apud Miſenum, quam tuentes milites Miſenares uocabantur. Hi caſtra Romæ habebant, claſſe hyeme aut aliàs in porru quieſcente, quæ caſtra Miſenatium ſunt dicta. Rufus ſcribit caſtra Miſenatium II. Victor caſtra Miſenatium uetera.

K Libr. 4. poſt prin.
l In Auguſto c. 49.
m Lib. 4. c. 33.

VICOS X. I. Rufus & Victor habent viij. Album. Fortunæ uicinæ, Anciportũ, Buſſianum. Structorum. Aſellum. Lanarium. Primigenium.

ÆDICVLAS xij. Tot erant ædiculæ, quot vici. Apud Rufum & Victorem ſunt viij. quot apud eos & vici; quilibet enim vicus ſuã habebat ædiculam: Sunt autem ædiculæ Spei, Serapidis, Sangi, Fidoni, Mineruæ, Iſidis, Veneris, Æſculapij. Vulcani.

MAGISTROS xlix. Legendum. Vicomagiſtri xlviij. ut legitur ferè in omnibus alijs regionibus; quilibet enim vicus viij. Vicomagiſtros habebat. Rufus & Victor xxiiij. ternos enim Vicomagiſtros pro ſingulis vicis ponunt.

CVRATORES ij. de quibus ſuprà dictum fuit.

INSVLAS. duo millia DCCLVII. Apud Rufum & victorẽ ij. millia DCCCVII.

DOMVS LX. Rufus & Victor clx.

HORREA xiiij. Rufus xix. Victor xxix.

BALNEA octoginta. idem Rufus. Victor. Balneæ priuatæ lxxv.

LACVS lxv. idem Victor. Rufus lacus xxv. ſine nomine.

PISTRINA xvj. Rufus & Victor piſtrina xxiij.

PEDES duodecim millia trecẽtos quinquaginta. plus minus duobus milliarijs cũ dimidio. Rufus & Victor xij. ∞ .ccccl. & addũt quædam, quę hic omittuntur, vt caput ſuburrę, & quędam templa.

Continet regio.

REGIO IIII.

TEMPLVM PACIS. Inſcribitur hęc regio, ab eo tanquàm inſigniori nomẽ habens.

bens. Hoc enim templũ omniũ magnificentiſſimum à Veſpaſiano conditum fuit. Tranquillus[a] in Veſpaſiano. Fecit, inquit, & noua opera, templum pacis foro proximum, diuique Claudij in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina, ſed à Nerone propè funditus deſtructũ, Veſpaſiano vj. & Tito iiij. Coſſ. id dedicatum fuiſſe Dion refert. Is fuit annus ſalutis 76. De hoc ita Plinius.[b] Nonne inter magnifica baſilicã Pauli columnis è phrygibus mirabilem, forumque diui Auguſti, templum pacis diui Veſpaſiani Imperatoris Auguſti pulcherrima operũ, quæ vnquàm? ſæpiuſque egregia eius ornamenta recenſet.[c] Ioſephus li.7. de bello Iudaico.[d] poſt triumphos, inquit, Veſpaſianus paci templum ædificare decreuit: itaque mira celeritate, & quæ hominum cogitationem ſuperat, effectum eſt. Magna diuitiarum largitate vſus inſuper perfectis picturæ et ſtatuarum operibus id exornauit; omnia nanque in illud fanum delata ſunt, quorum viſendorum ſtudio per totũ orbem, qui ante nos fuerunt, vagabantur. Hic repoſuit, quæ Iudeorum fuerant inſtrumenta. Hęc ille vaſa, & donaria templi Hieroſolymitani, ibi repoſita fuiſſe intelligit. Hoc templum ab ægrotis frequentatum fuiſſe Galenus in libro de pulſibus ſcribit. Herodianus[e] quoque id Commodo imperante, incẽdio conſumptum fuiſſe his uerbis tradit. Cùm exiguus terręmotus anteceſſiſſet, ſeu nocturni caſu fulminis, ſiue igne aliquo in ipſo terręmotu, uelut ex trito, totum de improuiſo pacis templum conſumptum incendio eſt: quod vnum opus cunctorum tota vrbe maximum fuit, atque pulcherrimum. Idem templum omnium opulentiſſimum, egregieque munitum, multoque ornatum auro & argento; Quippe vniuerſi ſuas illic diuitias quaſi in theſaurum congerebãt. Adeoque per noctem debacchatus ignis multos ex opulentis egenos reddidit. Hæc ille. Id templum rurſus exſtructum tempore huius deſcriptionis extitiſſe uidetur; vel ſi adhuc ſolo æquatum erat, 4. regioni nomen dedit, quæ continet ſequentia.

a cap.9.
b lib.36.c.15.
c lib.34.cap.8. lib.45.c.10. lib.36.c.5.& cap.7.
d cap.24.
e lib.1.

PORTICVM ABSIDATAM. Apſis eſt arcus, ita Dion appellat. arcus qui triumphales Romæ viſuntur, & duos in ſubalpinis, itaque interpretor hanc porticum Apſidatam fuiſſe, quę inſtar arcuum erecta res geſtas alicuius Principis marmore ſculptas exprimebat, Aliàs enim pro re memoranda non poneretur quòd fornicata eſſet hæc porticus, quales alias plures fuiſſe credendum eſt. Abſidiata uerò hic pro apſidiata uocatur ut & apud Rufum & Victorem legitur, quod eſt idem. A quo uerò facta ſit hæc porticus, difficile eſt inuenire.

AREAM VVLCANI. Apud Rufum legitur Vulcanale, apud Victorem legitur Ara Volcani cũ Volcanali. Aliàs area Vulcani cum Vulcanali. vbi lotos à Romulo ſata, in qua area ſanguine per biduum pluit. Hęc Victor. Significat hanc aream ſeu campum Vulcanali ſeu templo Vulcani coniunctum fuiſſe. Id Romulus ex decima ſpoliorũ hoſtibus ademptа condidit. Plinius[f] loquens de loti arboris vetuſtate, altera lotus, inquit, in Vulcanali, quod Romulus conſtituit ex victoria de decumis, aquæua vrbi intelligitur, ut auctor eſt Maſſurius. Radices eius in forum vſque Cæſaris per ſtationes municipiorum penetrãt. Hęc ille. eſt autem Lotus prægrãdis arbor dulcem & gratum fructum ferens ceraſis ſimilem, & aduenis patriæ obliuionem inducens. Quare Homerus[g] Vlyſſis ſocios, cùm eum deguſtaſſent, vix ex Africa abduci potuiſſe cecinit. Romulũ capta Cameria inde quadriugum ęreũ currum in Vulcani templum tranſtuliſſe, ibique ſui ſtatuam victoria coronatam locaſſe. Dionyſius[h] & Plutarchus[i] ſcribunt, ac demum ipſum in eodem templo extinctum. Liuius lib.ix. auctor eſt Cn. Flauium Appij Coeci ſcribam poſt publicatos faſtos ædem Concordiæ in area Vulcani feciſſe.

f lib.16.ca. vlt.
g in 3.Odyſſe.
h lib.2. antiquita.Roma.
i In Romulo.

AVREVM BVCINVM. Rufus habet Bucena. Victor Bucina aurea, aliàs Bucinum aureum. Plinius lib.9.cap.36. Bucinum, inquit, eſt minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur, ſed de quo intelligatur, ambigitur. ingentis magnitudinis, uel concham, uel tubam fuiſſe oportet, in loco à quo non facile poſſet dimoueri.

APOLLINEM SANDALIARIVM. à Vico Sandalario, ubi ſandalia uendebantur, hic Apollo eſt denominatus, ad differentiam alterius Apollinis palatini nuncupati, cui in palatino monte Auguſtus templum dicauerat ut auctor eſt Tranquillus[k]: Statuam etiam Apollinis ex Sicilia Romam tranſuehi Tiberius iuſſit, quam in noui templi bibliotheca poſuit.[l] Hic non templum, ſed eius ſtatuam ſignificari puto. Vici Sandaliarij Romæ hæc inſcriptio legitur.

GERMANICO CÆSARE C.
FONTEIO CAPITONE COS.
K. IAN. STATAE FORTVNAE
AVG. SACR. SEX. FONTEIVS
Ↄ L. TROPHIMVS GN. POMPEIVS GN. F. NICEPHOR.
MAG.[m] VICI SANDALIARI
REG. IIII. ANN. XVI. I. D D.

Huius vici etiam Gellius meminit.[n] In ſãdalario, inquit, fortè apud librarios fuimus. eſt autem Sandalium genus calcei.

k in Auguſto cap.29.& 31.
l Tranquill. in Tiberio ca.74.
m Magiſter.
n lib.18.c.4.

TELLVRIS TEMPLVM. Tellus Rhea, Ops, Cybaleque, & alijs nominibus eſt cognominata, plura de ea D. Auguſtinus de ciuitate Dei[o] ex Varronis libro de dijs ſelectis, & ipſius ſacerdotibus Gallis adducit. Hoc fanum ędificatum à populo Rom. in area euerſæ domus Sp. Caſſij, qui ſuſpectus fuerat

o lib.7. cap.23. & ſeqq.

regnum

regnum affectaſſe; Dionyſius lib. 8. Valerius lib.6.cap.3. de ſeueritate Senatus, inquit, populuſque Roma.non contentus, Sp. Caſſium capitali ſupplicio afficere, interempto domũ ſuperiecit;in ſolo autem ędem Telluris fecit: idem L.Florus & Cicero pro domo:& in Philippicis ait in ea armamentarium fuiſſe, quo populus armabatur. Addit Plinius [a] Sp. Caſſium,qui regnum affectauerat, ſtatuam apud ędem telluris ſibi poſuiſſe, & ipſam à Cenſoribus conflatam.

a lib.34. c.6.

HORREA CHARTARIA. Apud Rufum legitur teſtaria, apud Victorem cantharię,uel Teſtarię,aliàs Teſtaria.Credo retinendum Chartaria, in quibus charta conſeruabatur,vt alia in alijs horreis. Teſtaria enim uel cantharia ad rem vix faciunt.

TIGILLVM SORORIVM. Nota eſt ex Dionyſio [b] & Liuio [c] hiſtoria Horatiorum & Curiatiorũ, qui tergemini fratres, hi pro Albanorum, illi pro Romanorũ imperio vtrinque certarunt;& cùm vnus ex Horatijs fratribus ſuperſtes Curiatios occidiſſet,ac capenam portam ingreſſus ſororem Curiatij ſponſi mortem deflentem vidiſſet, & eam interfecit. Quare patricidij reus factus à populo ob recentem Victoriam eſt abſolutus,ſed quibuſdam ſacrificijs eſt expiatus, inter alia ſub iugium eſt miſſus,quod ſororium tigillum appellarunt. Eſt autem, inquit Dionyſius, mos Romanis,quoties hoſtes traditis armis deditionem faciunt, duo tigna recta humi defigere,hiſque tertium tranſuerſum ſuperimponere,& ſub eo captiuos tranſmittere,moxque dimittere liberos.Hoc ipſi iugum uocant, quod tum expiatores inter piamina poſtmodum adhibuerunt iuueni. Locum,vbi id factum eſt, omnes Romani ſacrum exiſtimant.Eſt autem in angiportu,qui à Carinis ducit ad Vicũ Cyprium,vbi & aræ manent tum poſitę,& lignũ ſuper eas tranſuerſum infixum duobus inter ſe aduerſis parietibus, quod capiti exeuntium imminet,vocaturque à Romanis Tigillum ſororium; Eo loco huius caſus monumentum pop.Rom. annuis honorat ſacrificijs. Hæc ille.Addit Liuius id iugum hodie quoque ſemper refectum manet, ſororiumque tigillum vocatur.

b lib. 3.
c lib.1.

COLOSSVM Altum pedes centum duos ſemis. Habet in capite radia numero ſeptem,ſingula pedum viginti duorum ſemis. idem Victor, qui appellat radios, non radia. Coloſſum Neronis intelligit, à Zenodoro factum,de quo ita Plinius.[d] verum omnem amplitudinem generis ſtatuarum vicit ętate noſtra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Auernis per annos x. pedum cccc. immani precio. Is poſtquàm ſatis ibi artem approbauerat, Romam accitus eſt à Nerone, vbi deſtinatum illius Principis Coloſſum fecit, centum decem pedum longitudine, qui dicatus ſolis venerationi, eſt damnatus ſceleribus illius Principis. Mirabantur in officina non modo ex argilla ſimilitudinem inſignem, verùm & de paruis admodum ſurculis, quod primum operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicauit interijſſe fundendi æris ſcientiam,cum & Nero largiri aurum,argentumque paratus eſſet, & Zenodorus ſcientia fingendi, cælandique nulli veterum poſtponeretur. Hactenus Plinius. Hunc poſteà Veſpaſianus erexit, cùm templum pacis condidiſſet. Dion.[e] Veſpaſiano vi.inquit, & Tito iiij.Coſs.templum pacis dedicatum eſt, & Coloſſus ſacra uia collocatus,quem ferunt fuiſſe altum pedes centum. Huic imago Neronis erat, uel Titi, ut ab alijs traditum eſt.Huius Coloſſi caput Commodus poſteà depoſuit, quod erat Neronis, & ſuum impoſuit, & titulum more ſolito ſubſcripſit, inquit Lampridius. Id hodie in porticu conſeruatorũ eſſe fertur.A Coleto primo eius auctore Coloſſum dictũ Feſtus putat.De Coloſſis latè Plinius lib. 34. Virgil.[f] fingit regem Latinum xij.radios in capite geſtaſſe tãquàm ſolis nepotem.

d lib. 34.c.7.
e in Veſpaſiano.
f in 12.Aeneid.

Ingenti mole Latinus
Quadriugo inuehitur curru, cui tẽpora circũ
Aurati bis ſex radij fulgentia cingunt.

METAM SVDANTEM. Adhũc locum tubis & tibijs canere diſcebant, ut uidetur uelle Seneca in Epiſtolis ad Lucillum. Eſſedas,inquit,tranſcurrẽtes porro & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc, qui ad metam ſudantem tubas experitur & tibias,neque cantat ſed exclamat. Hanc metam lateritiam fuiſſe Marlianus ſcribit, in cuius vertice Iouis ſimulachrum fuit. ex ea aquæ emanaſſe feruntur, unde populus ſitim extingueret, & ob id ſudans, inquit, eſt appellata. eſt autem meta lapis coni imagine quadam prominens.& Plinius vmbram terrę ſimilem eſſe dicit metæ & turbini inuerſo. Triangularem fuiſſe Gellius ſignificat,[g] cùm ſcribit, metæ trianguli, quam pyramidem appellant.

g lib. noct. Attic.cap.20.

TEMPLVM ROMÆ & VENERIS. Rufus habet Templum urbis Romæ & Auguſti. Victor Templum vrbis Romæ, à quo vtorque templum Veneris ſeparat, Rufo aduerſatur.Tranquillus, [h] ita de Auguſto ſcribens,Templa quamuis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere, in nulla tamen prouincia,niſi communi ſuo Romæque nomine recepit. Nam in urbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore: Ex quibus uerbis in prouincijs tantùm, & non in urbe templum Romę Auguſtoque commune fuiſſe apparet. Ipſi defuncto templum & cæleſtes religiones decretas Tacitus, [i] & alij referunt. Venerem verò hanc Cluacinam eſſe Panuinus ſcribit, quod falſum arbitror, quia Cluacina eadem Murtius uel Myrtea dicebatur,ut Plinius [k] teſtatur, quam apud Circum Maximum fuiſſe

h in Auguſto c. 52.
i lib.1.
K lib.15.cap.9.

a de loco.

auctor eſt Tertullianus de ſpectaculis.[a] Liuius quoque ſcribit Q. Fabium Gurgitem Coſ. filium ex multa fœminarum ſtupri damnatarũ ædem Veneris prope circum feciſſe. Veneri genitrici à C. Iulio Cæſare in foro, quod dedicauerat, poſitum fuiſſe Dion lib. 47. Plutarchus, Appianus,[b] & Plinius memorant. Plinius,[c] & Plutarchus[d] ſcribunt altero Pompeij Conſulatu templum Veneri uictrici dicatum fuiſſe, ſed de quo hic intelligatur, ambigo.

b lib. 35. cap. 4. & 12.
c lib. 8. cap. 7.
d in Pompeio.

AEDEM IOVIS STATORIS. Hæc à Romulo eſt conſecrata. Dionyſius,[e] conſecrauit, inquit, Romulus Ioui Statori apud portam Mugoniam ducentem è uia ſacra in palatium; quòd exercitum ipſius fugientem Deus poſt preces ſtare feciſſet, & uti uiribus. idē Liuius in primo Cicero in oratione prius quàm iret in exilium; Te, inquit, Iuppiter ſtator, quem uerè huius Imperij ſtatorem maiores noſtri nominauerunt, cuius in templo hoſtilem impetum Catilinæ repuli à muris, cuius templum à Romulo, victis Sabinis, in palatij radice cum victoria eſt collocatum; oro atque obſecro ferre opem pariter Reipub. cunctæque ciuitati, meisque fortunis. Verùm D. Hieronymus, & D. Auguſtinus in 3. de ciuitate Dei, à ſtando, quòd rectus ſter, Iouem ſtatorem dictum putant. At Seneca. lib. 4. de beneficijs aliam reddit cauſam. Non quemadmodum, inquit, hiſtorici tradiderunt, ex eo, quòd poſt uotum ſuſceptum acies Romanorum fugientium ſtetit, ſed quòd ſtant beneficio eius omnia, ſtator ſtabilitorque eſt. In nūmis Antonini Pij & Gordiani à tergo imago ſtans nuda, & dextra haſta nixa, ſiniſtra fulmē tenet cũ hac inſcriptione IOVI STATORI.

e lib. 2.

VIAM SACRAM. Hanc, ait Feſtus, quidam ita appellatam eſſe exiſtimant, ꝙ in ea fœdus ictum ſit inter Romanos & Tatium Sabinorum regem, quidam, quòd eo itinere utantur Sacerdotes Edulium ſacrorum perficiendorum cauſa. Itaque ne eatenus quidem, ut vulgus opinatur, ſacra appellanda eſt à regia ad domum regis ſacrificuli, ſed etiam à regis domo ad Sacellum Sereniæ, & turſus à regia uſque in arcem. Nec appellari debere ait Verrius, ſed disiunctè ut ceteras uias, Flaminiam, Appiam, Latinam, ut ne Nouamiriam quidem, ſed Nouam uiam. Hæc Feſtus. Itaq; à Sereniæ Sacello ducebat in arcem. Alij uolunt ſacram uiam appellatam, quia ſacra quot quot menſibus illac in arcem ferebantur, perque eam augures ex arce profecti inaugurare ſolebant.[f] Erat & Athenis ſacra uia, in qua Eleuſinæ ſacra agebantur.

f Cœli. Rhodigin. lib. 12. c. 12. lectio. antiquar.

BASILICAM CONSTANTINIANAM, à Conſtantino ædificatam. Eadem Baſilica Saluatoris eſt dicta, ubi in argēto faſtigio in ſella quinque pedum ſedebat pēſans libras 120. erant ibi & xij. Apoſtoli quinorum pedũ, pēſantes libras 90. cum coronis ex argento puriſſimo penſantibus lib. 140. & Angeli 4. ex argento quinorum pedum penſantes ſinguli lib. 115. cum gemmis Alabandenſi. Huius tiginti ipſum penſabat lib. 2. & 25, vt ex Actis S. Sylueſtri recitat Cæſar Baro. in annalibus an. 324. Alij non de templo ſed baſilica Roma. intelligunt. Erat baſilicæ, ædificium teſtudinatum, altis columnis ſuffultum, qualia hodie templa fiunt, quæ inde baſilicæ appellantur. eam Virgilius.[g] deſcribit.

g in 7. æneid.

Templũ auguſtũ ingens, centũ ſublime columnis
Vrbe fuit ſumma Laurentis regia pici:
Hic ſceptra accipere, primosq; attollere faſces
Regibus omen erat.

Latini regiam vocant. Romæ in ea cauſas exercere, legatos audire, & negocia publica tractare ſolebant, circum etiã tabernas habebat, in quibus vel argentea vaſa, vel veſtes, aliaque uenalia erant.[h] Auctor eſt Aſconius Catonem, & Flaccum Cenſores empta à Memmio domo, primos in foro baſilicam fabricaſſe: Inter alias, quæ hic x. numerantur, Conſtantinus & ipſe ſuam baſilicam condidit. Alij baſilicas xxj. Romæ ponunt. De baſilicis alibi latius diſſerui.

h Vitruui. lib. 5. cap. 1.

TEMPLVM FAVSTINAE. Vxoris M. Antonini philoſophi. Capitolinus,[i] Petijt, inquit, à Senatu, ut honores Fauſtinæ ædemque decernerent. & paulò poſt. Diuam etiam Fauſtinam à Senatu appellatam gratulatus eſt. Fecit & coloniã vicum, in quo obijt Fauſtina, & ædem illi extruxit, cuius nomen Caracalla abrogauit. Spartianus,[k] Antoninus, inquit, inter Deos relatus eſt. Habet templum, habet ſalios, habet ſodales Antoninianos, qui Fauſtinæ templum, & diuale nomen eripuit. Huius, quæ adhuc extant, cum hac inſcriptione creduntur eſſe columna. Diuo Antonino & D. Fauſtinæ ex S.C. Dion ſeu Xiphilinus nihil de hoc templo dicit.

i In Marco.
K in Antonino Caracalla.

BASILICAM PAVLI. L. Paulum Æmilium intelligit, quem cum C. Claudio Marcello, ut Cæſari aduerſarentur, Coſ. Pompeius fecit: At ille, inquit Appianus,[l] mille & quingentis talentis Paulum beneuolum ſibi reddidit, ut neque pro ipſo quicquàm ageret, nec contra moliretur. Paulus baſilicam ualde inclytam ſuo nomine ex pecunijs huiuſmodi publicè conſtituit. Hactenus Appianus. Cicero ad Atticum de hac baſilica, dum ædificaretur, ita ſcripſit, Paulus in medio foro baſilicam iam penè texuit illis ijſdem antiquis columnis, illam autem, quam locauit, fecit magnificentiſſimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. Hanc baſilicam Plinius[m] extollit. Nonne, inquit, inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumque D. Auguſti pulcherrima operum, quæ vnquàm?

l Lib. 2. de bellis ciuilib.
m lib. 36. c. 15.

FORVM TRANSITORIVM.

Hoc

Hoc forum à Domitiano factum in Chronicis Euſebius memorat. Tranquillus,[a] excitauit & forum, inquit, quòd nunc Neruæ uocatur. In hoc foro ſtatuas D. Principibus Alexander Imp. erexit. Lampridius, ſtatuas, inquit, Coloſſas uel pedeſtres nudas, uel equeſtres D. Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit, omnibus cum titulis, & Columnis æreis, quæ geſtorum ordinem continerent exemplo Auguſti, qui ſummorũ uirorum ſtatuas in foro ſuo è marmore collocauit additis geſtis. Hæc ille Tranſitorium autem quidam dictum putant, quòd per illud in forum magnum Auguſti & Cæſaris iretur: Sed ego interpretor humile & inornatum, ut in Nerone Tranquillus accipit.[b] Domum, inquit, à palatio exquilias uſq; fecit, quam tranſitoriam, mox reſtitutam auream nominauit. Capitur enim pro tranſlatitio. Rufus habet Forum tranſitorium cum templo D. Neruæ.

a In Domitiano cap. 5.

b Cap. 30.

SVBVRRAM. Vicus erat prius Succuſanus dictus, à ſtatiuo præſidio ibi locato, quòd ſolitum ſit ſuccurrere Exquilijs, Gabinis eam partem urbis infeſtantibus, vt ex Verrio Feſtus tradit. Inde quarta vrbis regio ſub Seruio Tullo rege ſuburra appellabatur, ut au ctores ſunt Dionyſius,[c] & Plinius.[d] In hoc uico meretricis diuerſoria habebant. Martialis.

c Lib. 4. antiq. Rom.

d Lib. 18. cap. 3.

Famæ non nimium bonæ puellam
Quales in media ſedent ſuburra
Vendebat modo præco Gellianus.

BALNEVM DAPHNIDIS. Vix eſt, ut hoc nomen proprium credatur, Romanis nobilibus inſolitum. Fortè à proximo Laureto; uel fructibus lauri, qui daphnides dicuntur, hoc balneum nomen accepit.

VICI OCTO. ſcilicet, ſceleratus, Eros, Veneris, Apollinis, Trium uiarum. Anciportus minor, Fortunatus minor, Sandalarius, ut apud Rufum.

AEDICVLAE OCTO. quot & uici, ſcilicet Muſarum, Spei, Mercurij, Iuuentutis, Lucinæ, Valerianæ, Iuaonis, Lucinæ Mauortij, Iſidis.

VICOMAGISTRI xlviij. Apud Rufum & Victorem xxxij. Sed in hac deſcriptione ſingulis ferè uicis ſeni dantur Vicomagiſtri, & ideo rectius ſcribitur xlviij.

CVRATORES ij. ut in omnibus regionibus.

INSVLAE ij. millia ſeptingentæ quinquaginta ſeptem. Vnam amplius Rufus & Victor addunt.

DOMVS octoginta octo. Rufus & Victor cxxxix.

HORREA decem, & octo. concordãt, & alij.

BALNEA lxxv. Addunt Rufus & Victor, balneæ priuatæ, & rectè, publicæ enim thermæ uocantur.

LACVS lxxviij.

PISTRINA xij. Victor xiiij. Rufus xxiij. Alia quædam addunt Rufus & Victor, quæ in noſtra deſcriptione omittuntur. Regio CONTINET PEDES tredecim millia. excedit duo milliaria cum dimidio. Rufus habet. Regio in circuitu continet pedes xviij. millia, qui numerus excedit tria milliaria cum dimidio.

REGIO V. ESQVILIAE.

ESQVILINVS & Riminalis colles iuſta magnitudine oppidi intra urbem à Ser. Tullo rege additi, ut in quarto auctor eſt Dionyſius, & Liuius in primo hanc regionem tenent. & ideo poſt Rufum, Victor ita inſcribit. Regio V. Exquilina cum turri & colle Riminali. Dictæ ſunt exquiliæ ab excubijs à Tullo, qui ibi habitauit, & in loco factis, vt Ouidius ſignificare uidetur.[e]

e In primo. Faſtorum.

Excubias vbi rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomine collis habet.

Et ideo per, x, eſſet ſcribenda hæc dictio. Alij ab excolendo deducunt, quòd hic collis anteà neglectus à Tullo fuerit excultus. Exquiliæ, inquit Pomponius lętus, incipiunt à templo S. Petri ad uincula, & protenduntur uſque ad eccleſiam S. Crucis; inde ad Thermas Diocletiani, & circumeundo includit S. Mariam Maiorem, & S. Praxedem uſque ad S. Petrũ ad uincula. circuitus eſt quatuor millium paſſuum, ut vult Merula lib. primo. Continet hæc Regio

LACVM PROMETHEI. ita hũc lacum appellatum puto ob ſtatuam Promethei ibi poſitam.

MACELLVM LIVIANI. A Liuia uxore Auguſti fabricatum. Apud hoc poſtea Liberius Papa ædem B. Mariæ ad niues ædificauit.[f]

f In lib. de Ro. Põt. in Liberio.

NYMPHAEVM D. Alexandri. Nymphæa erant ampla ædificia, in quibus nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, ut Zonaras in Leone magno interpretatur; ſed alij pro lauacro accipiunt, ut Suidas, qui aquam ex foro in νύμφαια λουτρά deriuatam fuiſſe ſcribit, ſed propriè lauandis mulieribus addictum fuiſſe Cœlius Rhodiginus putauit. Theodoſius Cyro PP. committit, ut ipſe arbitreretur, quantum aquæ thermis, quantum nymphæis ſit indulgendum.[g] Lampridius ſcribit Alexandrum balnea omnibus regionibus addidiſſe, quæ fortè non habebant: Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri. Sub balneis credo comprehendi, & nymphæa.

g In l. ſi quis 2. C. de aquaduc.

COHORTES DVAS VIGILVM. Rufus, & Victor habent ſtationem cohortiũ vij. Vigilum. Puto legendum duas, quia in viij. regione ſtatuuntur aliæ vj. & in ultima viij. & eſſet nimis magnus numerus cohortium cùm ab initio non fuerint niſi xiiij.

Eas

Eas tamen tenues fuiſſe exiſtimo.

HERCVLEM SYLLANVM. Herculis ſtatuam à Cornelio Sylla ex reſponſo Euboico, vt ferunt, hoc in loco erectam.

HORTOS PALLANTIANOS. Pallas potentiſſimus libertorum Claudij Imperatoris omnium opulentiſſimus euaſit. Auctor fuit Claudiani Sen. Conſ. vt libera mulier, quæ alterius ſeruo ſe coniunxiſſet, illi ſeruiret,[a] ob quod illi inquit Tacitus,[b] prætoria inſignia, & cẽties quinquagies ſeſtertium cenſuit deſignatus Conſul Barea Soranus. Additum à Scipione Cornelio grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus veterrimam nobilitatem vſui publico poſtponeret, ſeque inter miniſtros principis haberi vellet. Aſſeuerauit Claudius contentum honore Pallantem intet priorem paupertatem ſubſiſtere. Et fixum eſt ære publico Senatuſconſultum, quo libertinus ſeſtertij ter millies poſſeſſor antiquæ parſimoniæ laudibus cumulabatur. Hæc Tacitus. efficit ſumma tres milliones auri, quos tenebat pallas. Erant autem centum quinquaginta millia aureorum illius temporis ipſi decreta à Senatu, quorum 48. libram efficiebant; vnde immenſas opes quæſiuit. Plinius,[c] Multos, inquit, cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantem, Calliſtum, & Narciſſum. Demum Nero Pallantem veneno ſuſtulit, vt eius diuitijs potiretur. Tacitus,[d] libertorum, inquit, potentiſſimos veneno interfeciſſe creditum eſt. Doriphorum quaſi aduerſaretur nuptijs Poppeæ. Pallantem, quòd immenſam pecuniã longa ſenecta detineret. Id ſignificat & Tranquillus de Nerone loquens,[e] libertos diuites olim adoptionis, mox & dominationis ſuæ fautores veneno partim cibis, partim potionibus indito intercepit. Inter alia verò Pallas hortos ſibi in hac regione comparauerat Pallantianos vocatos. Humatus fuit in via Tiburtina intra primum ab vrbe lapidem. Plinius iunior,[f] eſt, inquit, uia Tiburtina intra primum lapidem, monumẽtum Pallantis ità inſcriptum. Huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies; cuius honore contentus fuit, quia ſcilicet decretam pecuniam non accepit. partem præfati Senat. Conſ. Plinius alibi recitat.[g]

a C. de Claudia. Senat. Conſ. tol. §. vlt. Inſtitu. de ſucceſſ. ſubla.
b lib. 12.
c lib. 33. c. 10.
d lib. 14. in fin.
e Cap. 35.
f Lib. 7. epiſt. 29
g lib. 9. epiſt. 6.

AMPHITEATRVM CASTRENSE. Plura à diuerſis facta fuere amphitheatra; id fortè fuit, quod inchoatum à Caligula iuxta Septa Tranquillus ſcribit: ſepta caſtra intelligens, unde Caſtrenſe dici potuit: ſepta tamen propriè tabulata uocabantur, quibus ſeptus erat campus Martius. Potuit etiam id eſſe amphitheatrum, quod hortante Auguſto, Statilius Taurus exſtruxit.[h]

h Tranquill. in Auguſto ca. 29.

CAMPVM VIMINALEM ſub aggere. Addit Panuinius, in quo erat ædicula Fortunæ paruæ. Viminalis collis & Porta, ait Feſtus, appellabantur, quòd ibi uiminum ſylua fuiſſe uidetur, ubi eſt & ara Ioui Viminio conſecrata. Idem & Varro. Aggerem, opinor, intelligit à Tarquinio ſuperbo factum, de quo ita Plinius:[i] Vrbs clauditur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquauit, qua maximè patebat aditu plano. is adhuc cernitur.

i lib. 3. c. 5.

MINERVAM MEDICAM. Hygeia ab Athenienſibus Minerua colebatur: De Medica nihil comperi, cuius ſimulachrũ in hac regione ſitum erat. Fortè à veſte ſericea ideſt peplo, quo erat induta, Medica eſt uocata: ueſtem enim ſericeam medicam dictã Cœlius Rhodiginus affirmat.[k]

K ca. 10. lib. 16. lectio. antiq.

ISIDEM PATRICIAM De Iſide ſuprà in iij. regione eſt dictum. Hæc Patricia dicta, uel quòd præcipuè à patribus coleretur, vel, quod uerius puto, quia propè vicum patritium erat, de quo ita Martialis.

Sed domus in vico Lelia patricio.

Is erat in Exquilijs, ubi patritios Ser. Tullus habitare iuſſit.

VICI XV. ſcilicet Sucuſanus. Vrſi pileati. Mineruæ. Vſtrinus. Palloris. Scius. Siluani. Capulatorum. Tragœdus. Vnguentarius. Paullinus. Paſtores. Caticarius. Veneris Placidæ. Iunonis.

AEDICVLAE quoq; xv. quot erãt uici. videlicet Sciæ, Veneris Placidæ. Caſtoris, Palloris. Siluani. Apollinis. Cloacinę. Herculis. Mercurij. Martis. Lunæ. Serapidis. Veſte. Cereris. Proſerpinæ. Harũ plures uicis nomẽ dederũt.

VICOMAGISTRI quadraginta octo, ut in alijs regionibus. Rufus, & Victor habẽt lx. ſcilicet quattuor Vicomagiſtros ꝑ uico.

CVRATORES duo,

INSVLAE tria millia octingentæ quinquaginta. idẽ Rufus & Victor iij. CIↃ. deccl.

DOMVS clxxx. ut & Victor. Rufus clxx. inter has erat domus Galli, Aquilij Iurecon. in colle Riminali, quam omnium conſenſu ea ætate pulcherrimam fuiſſe Plinius memorat. lib. 17. c. 1.

HORREA xxiij. ita & Victor. Rufus xxvij. uel, vt alij. C.

BALNEA lxxv. ſcilicet priuatę, ut apud Rufum & Victorem.

LACVS lxxiij. Rufus lxxix. Victor clxxix.

PISTRINA xv. Rufus xxxij. Victor xxij.

Continet PEDES quindecim millia DC. plus tribus milliarijs cum dimidio. Rufus & Victor legunt. Regio in ambitu contiget pedes xv. milia DCCCCL. eſſet plus minus quatuor milliarijs. ijdem alia addunt, templa, lucos, cãpos, & huiuſmodi, quæ hic omittuntur.

Regio.

REGIO VI. ALTA SEMITA.

ALTA SEMITA nuncupata eſt hæc regio à ſemita, quæ altè dorſum Quirinalẽ

montis

montis aſcendebat inquit Pomponius Lętus, eſt appellata.continet autem.

TEMPLVM SALVTIS & SERAPIS. Saluti templum C. Iunius Bubulcus in bello aduerſus Samnites uouit. Cenſor in colle Quirinali,ait Victor, faciendam locauit, Dictator dedicauit,ut Liuius lib.9. tradit. Ab huius ædis uicinitate Salutaris porta nomen Romæ habuit.Rufus & Victor ædem Salutis à Serapi ſeparant, de qua ſuprà latius in iij.regione eſt dictum.

TEMPLVM FLORAE. Apud Victorem additur & Circus.Floralia.Lactatius [a] de hac ita ſcribit. Flora cùm magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, populum Romanum ſcripſit hęredem, certamq; pecuniam reliquit,cuius ex annuo fęnore ſuus natalis dies celebraretur editione ludorum,quos appellãt Floralia;quod quia Senatui flagitioſum videbatur,ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur. Deam finxerunt eſſe, quæ floribus præeſſet, eamque oportere placari,ut fruges cum arboribus aut viribus bene proſperèque floreſcerent.eũ colorem ſecutus in Faſtis poeta nõ ignobilem tryumphũ narrauit, quæ Chloris vocitata,eamque zephiro nuptam, quaſi dotis loco id accepiſſe muneris à marito,ut haberet omnium florum poteſtatem.Hæc Lactantius. Flore templum Lucius & Marcus Publicij Ædiles conſtituerunt, quod uetuſtate conſumptum Auguſtus inſtaurauit,Tiberiusque dedicauit, de quo loquens.Tacitus lib. 2. ita ſcribit.iiſdem temporibus Deum ædes uetuſtate aut igne abolitus, cœptasque ab Auguſto dedicauit,Libero,Liberæque, & Cereri iuxta Circum maximum, quas Aulus poſthumius Dictator vouerat; eodemq; in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publicijs Ædilibus Cõſtitutam.Hæc ille.Floræ iiij. kal. Maias ludos Floralia dictos celebrabant. in quibus omnes nequitiæ cum nudis mulieribus peragebantur.Hos M.Portio Catone ſpectante, populus erubuit poſtulare,ut mimæ nudarentur; quod cùm ex Fauonio amiciſſimo vnà ſedente cognouiſſet, è theatro diſceſſit, ne præſentia ſua ſpectaculum impediret, vt Valerius refert.[b] Scribit Porphyriõ Ædiles in Floralibus cicer & fabam ſpargere ſolitos. De obſcęnitate horum Ludorum D. Auguſtinus.[c] & Ouidius in Faſtis.[d] & Lactantius in 1. Addit Victor hic, Circum fuiſſe qui fuit Caij & Neronis tertiumq; habebat obeliſcum,ut Plinius narrat.[e] erãt autem Romæ tres Circi:hic,de quo loquimur, Flaminius in ix. regione & Maximus in xi.vbi de Circis dicetur.

a Lib. 1. diuin. inſt.c.20.

b Lib.2.c.5.

c Lib.2. de ciuitate Dei cap.26.

d Lib.4.

e lib.34.c.11.

CAPITOLIVM ANTIQVVM. In Capitolio à Tarquinio Priſco templum Ioui eſt inchoatum, & à Superbo perfectum, ut Dionyſius, Liuius, Plutarchusque referunt: Capitolium, inquit Varro, eſt dictum, quòd hic dum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput hominis inuentum dicitur. Hic mons antè Tarpeius dictus, à uirgine Veſtali Tarpeia,quæ ibi à Sabinis necata armis, & ſepulta.Hæc Varro.Antea uerò Saturnius vocabatur,vt lib.1. Dionyſius memorat. Quòd autem ibi caput inuentum, eam arcem Imperij rerumque caput fore interpretatum eſt. Arnobius caput illud Toli Vulcentoni fuiſſe ſcribit.[f] qui à Germani ſeruulo occiſus,ibi ſepultus fuit.In eo colle lucus aſyli, & Tarpeia rupes erat, ad quam centum gradibus aſcendebatur:[g] Aureum Virgilius appellat.[h]

Hinc ad Tarpeiam ſedem & capitolia ducit
Aurea nunc;olim ſyluestrib. horrida dumis.

Ter flagrauit,primùm bello ciuili, Scipione & C. Norbano Coſſ. Sylla reſtituit, & Luctatius Catulus dedicauit; iterum arſit, Vitellianis contra Sabinum Veſpaſiani Imp. fratrem pugnantibus,vt lib.19.auctores ſunt Tacitus, & Plinius,[i] & Tranquillus.[k] Tertio Veſpaſiano extincto, quod à Domitiano inſtauratum fuit. Sed hoc puto eſſe Capitolium infra in 8.regione ſitum, quod vnum erat ex vij.ſpectaculis Vrbis.

Antiquum uerò hoc Capitolium uocatur, ad differentiam alterius,quia ait Pomponius Lætus,hic etiam fuit templum Iouis, quod tẽplo Capitolino erat antiquius,& erat pars collis Quirinalis. Victor hoc omittit. Rufus uetus appellat. Varro[l] probat uetus appellari, quòd ibi ſacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ; & id antiquius, æde, quæ in Capitolio eſt facta. Tertullianus[m] omnium Deorum templũ fuiſſe aſſerit:Capitolium,inquit,omnium dæmonum templum eſt,in eoque iura ciuilia, & artes liberales docebantur.[n]

f Lib.6.

g Dion lib.43.

h In 8.

i Lib.53.ca. 13. & lib. 34.cap.7.

K In Vitellio.

l Lib. 4. de lingua Latina.

m De ſpectaculis.

n L.vlt. C. Th. de ſtudi. liberal. vrb. Romæ & Conſtant.

STATVAM MAMVRII PLVMBEAM. Mamurius fuit faber inſignis, qui Numæ Pompilio II. Romanorum Regi ancilia fabricauit illi ſimillima, quod è cœlo delapſum ferebant, ne agnitum furto auferri poſſet,ut in 2.Romanar. antiquitatum Dionyſius & Liuius memorant. Ouidius lib.3.Faſtorum.

Mamurius morum formæque exactior, artis
Difficile eſt vlli dicere; clauſit opus.

Et Propertius.[o] In actis D.Suſannæ recitatis à Cæſare Baronio in annalibus anno 295. fit mentio uici Mamurij. Facta, inquit, hæc ſunt in vj. regione apud uicum Mamuri ante forum Salluſtij. Mamurio eximio artifici ob memoriam plumbea ſtatua erecta fuit, quæ uico nomen dedit.

o Lib.4.eglo.2.

ÆDEM QVIRINI. Tatius Sabinorum rex à Romulo in Vrbẽ receptus Capitolium, & Quirinalem collem occupauit, ait Dionyſius lib.1.Soli,Lunæ,Saturno, & Quirino,alijſque dijs templa condidit;Quirinum autem alij Martem eſſe volunt; is cùm ſæuit, Gradiuus, cùm tranquillus eſt, Quirinus dicitur,

citur, vt ait Seruius. [a] vnde, inquit, duo habet templa, vnum in vrbe, quod Quirini eſt, aliud extra vrbem in Appia via, prope portam, quaſi bellatoris & Gradiui; Alij volunt Romulũ à quiri, ideſt, haſta, quam geſtabat, dictũ, alij à Curibus, ideſt Sabinis, quos domuit. Is extinctus, poſtquam Proculus aſſeruit ſe illum in Cælum euntem vidiſſe, Deus putatus eſt: Liuius in primo exſtruxit & Auguſtus ędē Quirino lxxvj. columnis ornatā, vt refert Dion: [b] de qua hic poteſt intelligi, id Dorica ſtructura fuiſſe Vitruuius ſcribit.

a In primũ Aeneid. in carmine Remo cũ fratre Quirinus.

b Lib. 54.

MALVM PVNICVM. Non arborem, ſed pomum ſignificat, ex ære aut marmore, vt puto effictum, ad quód (ſubdit Victor) Domitianus D. D. ideſt, domum dedicauit. Templum Mineruæ Flauianæ, aliàs templum gentis Flauiæ, & erat domus, in qua ipſe natus fuerat; Tranquillus, [c] Domitianus, inquit, natus eſt ix. Kal. Nouembris, patre Coſ. deſignato, inituroque menſe Septembri honorem, regione vrbis vj. ad malum punicum domo, quā poſteà in templum gentis Flauiæ conuertit. Hic ergò erat Vicus, Ad malum punicum dictus: Alij uolunt ab arbore mali punici, quæ illic ſpecioſa ſuccreuerat, nomen habuiſſe.

c In Domitiano cap. 1.

HORTOS SALLVSTIANOS. A C. Criſpo Salluſtio hiſtoriarum ſcriptore hi comparati excultique eſſe creduntur, qui cùm uniuerſum ferè patrimonium profudiſſet, ac domum paternam uendidiſſet, ut ab adulterij crimine, de quo accuſatus erat, ſe redimeret; [d] à C. Iulio Cæſare Numidię eſt præfectus, ex cuius expilatione ditiſſimus factus, Hortos amęniſſimos ſub Quirinali intrà pomerium ad collinam portam, propę malum punicum & Tiburti uillam emit, quam adeò diligenter excoluit, ut in delicijs horti Salluſtiani ſemper ſint habiti; & primùm ab Auguſto, Nerone, alijsque Principibus pro re amœna fuerint poſſeſſi. Tacitus [e] loquens de Nerone, regredienti, inquit, per Flaminiam, compoſitas inſidias fato euitauit, quoniam diuerſo itinere Salluſtianos in hortos remeauerit. Plinius [f] & Dion [g] ſcribũt, imperante Auguſto, in hortis Salluſtianis Puſionis & Secundillæ immania cadauera decem pedum & trium unciarũ pro miraculo condita fuiſſe. Vopiſcus etiam auctor eſt Aurelianum in hortis Salluſtianis, & Domitiæ libenter uixiſſe, & in illis porticũ miliarenſem exornaſſe. Vlpianus, [h] ſi Salluſtianos, inquit, hortos, qui ſunt Auguſti, legauerit quis, furioſi eſt talia legata teſtamento adſcribere. Addunt his Rufus & Victor templum Veneris in hortulis Salluſtianis, in pandectis Floren. horti cum aſpiratione ſcribuntur.

d Gell. lib. 17. c. 18. Rapha. Volaterra.

e Lib. 13.

f Lib. 7. c. 6.
g Lib. 43.

h In l. apud Iulianum, §. pen. de leg. 1.

GENTEM FLAVIAM. In Rufi & Victoris codicibus deeſt, ſed huius loco habet Victor Templum Mineruæ Flauianę. Aliàs tēplum gentis Flauiæ, quæ erat domus eius. Nec aliud hic ſignificari arbitror; & ſi fieri poteſt, ut adhuc hanc regionem gens Flauia incoleret. De hoc templo ità Tranquillus; [i] excitauit & templum Flauiæ genti, ex qua ipſe ortus erat; De hoc ſenſit Martialis, cum dixit.

i In Domitiano cap. 5.

Addita quid Latio Flauia templa foro.

Voluit intelligere gentem Flauiam inter deos relatam. Hæc orta eſt ex T. Fla. Petronio municipe Reatino, in Sabinis Cẽturione, mox argentario & publicano in Aſia, ex quo genitus eſt Sabinus pater Veſpaſiani Imperatoris, quemadmodũm Tranquillus memorat. [k]

K In Veſpaſiano c. 1.

THERMAS DIOCLETIANAS & CONSTANTINIANAS. Has Victor diuidit. Rufus uerò legit, Thermæ Diocletianæ & Maximianæ: quam lectionem caſtigatiorem puto, & ſi Conſtantinianæ, uel rectius Conſtantiæ dici poſſunt, quas Conſtantius poſteà exornauit. Has in honorem Diocletiani Maximianus ex Africa reuerſus ædificauit an. ſalutis 298. & alias ſibi Carthagini in Africa: cùm enim defeſſus eſſet in Chriſtianis militibus occidendis, eos ad hoc opus faciendum damnauit, in quod totum ſeptenniũ conſumpſit, ut in actis D. Marcelli à Surio [l] & Baronio [m] recitatis liquet; quæ ità ſe habent. Tempore illo, quo Maximianus ex Africæ partibus redijt Romam, uolens placere Diocletiano Auguſto, ut in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Chriſtianorum omnes milites ſiue Romanos, ſiue alterius generis ad afflictionem laboris compellere, & per uaria loca alios ad lapides, alios ad arenā fodiendam damnare: Euſebius in Chronicis, Hoc anno, inquit, xv. Imperij Diocletiani, Thermæ Diocletiani Romæ factæ, & Maximiani Carthagine. Has poſtmodum Conſtantius pater Magni Conſtantini, & Collegę Imperij dedicarũt, vt ſequens docet inſcriptio. [n] CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS INVICTI AVGG. SEVERVS ET MAXIMINVS CÆSS. THERMAS ORNAVER. ET ROMANIS SVIS DEDICAVER. & ob id Conſtantianæ non Conſtantinianæ hæ thermæ ſunt appellatæ. Erant tamen & Conſtantini thermæ Romæ, quarum Ammianus [o] meminit. Quia verò Diocletianæ thermæ ſanctorũ manibus ſunt extructę, alijs omnibus euerſis, harum muri adhuc conſeruantur, & in eccleſiam S. Mariæ & Angelorum ſunt conuerſæ, inquit Baro.

l 16. Septembr.
m In annalibus an. 298.

n Panuinius in Faſt.

o Lib. 17.

DECEM TABERNAS. ita & Victor. Rufus legit tres tabernas. Hunc locum eſſe puto, quem Martianus regionem taberniolam vocatam eſſe aſſerit, & Varro viam taberniolarum appellat. Martianus verò [p] ex inſcriptione marmoris effoſſi x. tabernas in valle D. Agathæ fuiſſe affirmat.

p Lib. 4. cap. 10. topograph. vrb.

GALLINAS ALBAS. Huius denominationis cauſam Tranquillus & Plinius referunt,

a Cap. 1.

ferunt, ille in Ser. Galba [a] ità ſcribit. Liuiæ olim poſt Auguſti ſtatim nuptias Veientanum ſuum reuiſenti prçteruolans aquila Gallinam albam ramillum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, dimiſit in gremium. Cumque nutriri alitem, pangi ramulum placuiſſet, tanta pullorum ſoboles prouenit, vt hodie quoque ea villa ad gallinas vocetur, Tale verò lauretum vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confeſtim eodem loco pangere; & obſeruatum eſt ſub cuiusque obitum arborem ab ipſo inſtitutam elanguiſſe. Ergo nouiſſimo Neronis anno & ſylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi Gallinarum erat, interijt, ac ſubinde tacta de Cælo Cæſarum ædç, capita omnibus ſtatuis ſimul deciderunt. Plinius & ipſe eandem hiſtoriam hoc modo narrat. Liuiæ Druſillæ, quæ poſteà Auguſta matrimonij nomen accepit, cùm pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæſam, intrepidèque miranti, ac ceſſit miraculum, quoniam teneret roſtro laureum ramum onuſtum ſuis baccis; conſeruari alitem & ſobolem iuſſere aruſpices, ramumq; eum ſeri, ac ritè cuſtodiri; quod factum eſt in villa Cçſarum fluuio Tiberi impoſita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas, mirèque ſylua prouenit. Ex ea triumphans poſteà Cæſar laurū manu tenuit, coronamque in capite geſſit, ac deinde Imperatores Cçſares cuncti; traditusque mos eſt, ramos, quos tenuerunt, ferendi, & durant ſylue nominibus ſuis diſcretç. Hçc ille. Cuius verba appoſui, vt eadem hiſtoria à duobus viris illuſtribus explicata clarius innoteſceret. Legunt autem Rufus & Victor, Ad gallinas albas, vt hanc villam vocari Tranquillus & Plinius referunt, quç ſub hac vj. regione videtur contineri.

AREAM CANDIDI. Fortè Iulius Veſpronius candidus intelligitur, qui iterum ſub Traiano, & tertiùm ſub Hadriano Coſ. fuit, quem Plinius ad Vrſum [b] ſcribit dicere

b Epiſt. 20. lib. 5

ſolitum, aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam, illa uix uni aut alteri contingit. Ad eum

c In l. 7. §. 1. de accuſat.

magiſtratu fungentem Pius ſcripſit. [c] Alij Cādido Carus, Carinus, Numerianuſq; Imppp. [d]

d l. 4. C. de delator.

ac Diocletianus, Maximianuſque [e] ſcribunt,

e L. eos, 5. C. de teſtib.

quem tùm magiſtratu aliquo functum fuiſſe puto. Flauij quoque Cādidi meminit Paulus. [f]

f In l ſi ita ſtipulat' 126. §. Chryſogonus, de ver. obl.

item legitur Candidus magiſter militum Zenonis Imp. cognatus Aſparis. Sed de quo hic intelligatur, non facile eſt diſcernere. Ante eius ędes area hic pro inſigni ponitur. Victor & Rufus habent, aream Callidij, à quo etiam uicus Callidius in hac regione eſt denominatus; ſed eius nullibi mentionem fieri inuenio.

COHORTES iij. VIGILVM.

VICOS xvij. Rufus & Victor xij. nempe Album, Publicum, Floræ, Quirini, Flaui, Mamuri, Fortunarum, Paccium, Tiburtinum, Salutis, Callidianum Maximum.

ÆDICVLAS xvij. quot hic ponuntur uici. Rufus xvj. nominat, ſcilicet Fortunæ parux. Genij liberorum, Genij larum. Dianæ, Valerianæ, Iunonis, Iuliæ. Spei, Sangi, Siluani, Veneris, Herculis, Victoriæ, Matutæ, Liberi patris. Saturni, Iouis, Mineruæ.

VICOMAGISTROS xviij. Legendum xlviij. ut in alijs regionibus, & habet Rufus. Victor legit lxvj. ut puto mendoſè.

CVRATORES ij. ut alij.

INSVLAS Tria millia quadringentę tres. Rufus iij. CIƆ·DV. Victor iij. CIƆ·DC.

DOMVS centum quadraginta; ſex. Rufus cxlv.

HORREA xvij. Rufus & Victor xix.

BALNEA lxxv. ita & Victor. Rufus. Balneæ priuatæ lxv.

LACVS lxxiij. Rufus lxxvj. Victor lxxviij.

PISTRINA xvj. Rufus xxiij. Victor xxij. Alia addunt Rufus & Victor hic omiſſa, ut domum Aquilij Iureconſulti.

CONTINET PEDES quindecim millia DCC. Rufus & Victor. Regio cōtinet in circuitu pedes xv. millia DC. Excedunt tria milliaria. Regio.

REGIO VII. VIA LATA.

A VIA, quæ lata mediam regionem ſecabat, nomen habuit, continet autem.

LACVM GANYMEDIS. A ſimulachro Ganymedis hic lacus nomen habuit: Id fortè, quòd à Butthireo Lycio Myronis diſcipulo factum Plinius deſcribit, [g] ſcilicet, aquilam ſentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat, parcentem vnguibus etiam per ueſtem. Propè lacùm eſt uicus Ganymedis apud Rufum. g Lib. 34. c. 8.

COHORTES vij. VIGILVM. Addit Victor primanarum.

ARCVM NOVVM. Fortè Conſtātini arcum intelligit; poſt quem nō multò poſt hanc deſcriptionem vrbis factam puto. Is erat in ſtagnis Neronianis cum hac inſcriptione.

IMPERATORI CAESARI. FLA
VIO CONSTANTINO MAXIMO
PVBLII FILIO AVGVSTO S. P. Q. R.

Quod inſtinctu mentis diuinitatis magnitudine cum exercitu ſuo tàm de tyranno quàm de omni factione uno tempore iuſtis Remp. vltus eſt armis, arcum triumphis inſignem dicauit.

NYMPHÆVM IOVIS. De Nympheo ſuprà in v. regione: hoc Iouis ab eius ſimulachro ſigno propè poſito dictum puto.

ÆDICVLAM CAPRARIAM. A qua etiam uicus caprarius in hac regione à caprio denominatus.

CAMPVM AGRIPPÆ. Campus ab area amplitudine differt, vt campus Martius: Suum campum Agrippa ad ambulandũ lapide ſtrauit: plura enim, inquit Trãquillus,[a] & egregia Romæ fecit. Hunc campum Agrippa defuncto, Auguſtus ac Diribitorium ab eo cœptum fabricari, perfecit, & dedicauit, ac publicum fecit, quem poſtea Pola Agrippę ſoror porticipibus exornauit, ut tradit Dion lib. 55.

a In Auguſto c. 29.

TEMPLVM SOLIS & CASTRA. Rufus hæc diuidit, & caſtra geminat, ſcilicet Gentiana & Gypſiana, Victor, Gentiana, & Gypſiana pro iiſdem ponit. Sũt autem caſtra, in quibus Lollianus Gentianus Conſularis, id eſt, exercitibus præfectus, milites continebat. Aſiam Proprætor rexit, deinde ſub Pertinace Conſularis,[b] id eſt uniuerſo exercitui præfuit, vt Capitolinus,[c] & marmoris ſequens inſcriptio indicat. C. EPIDIO L. F. POL. RVFO LOLLIAN. GENTIANO AVGVRI COS. PROCOS. PROV. ASIAE LEG. LEG. PR. PR. PROV. LVGDVNENSIS, COMITI IMPP. SEVERI ET ANTONINI AVGG. LEG. LEG. XX. Vicus Gentianus ab eodem in hac regione eſt denominatus.

b l. 2. §. 1. ff. de iis qui not. infa.
c In Pertinace.

PORTICVM GYPSIANI ET CONSTANTINI. Apud Rufum, & Victorem deeſt Gypſiani, cuius nullibi inuenio mentionem fieri, ſicut nec Conſtantini porticus. Blondus lib. 2. Romæ inſtauratæ ſcribit in Exquilijs, vbi nũc equi marmorei Praxitelis, & Phidiæ opera viſuntur, thermas fuiſſe Conſtantini. Extant uerò, inquit, in porticu equis illis contiguæ ſtatuæ quatuor marmoreę pedeſtres; quarum baſibus Conſtantini nomen inſcriptum eſt. Ego illam potius porticũ, quàm thermas fuiſſe arbitror.

TEMPLA DVO NOVA SPEI & FORTVNAE. Hæc Rufus & Victor diuidunt. M. Cicero de legibus ædem Spei à Collatino Romæ dedicatam fuiſſe ſcribit. Sed aliud Spei templum Attilius Regulus in bello contra Pœnos uouit, ut auctor eſt Tacitus lib. 2. Spei, inquit, ædes à Germanico ſacratur. Hanc Attilius uouerat eodem bello Punico. Hoc templũ in foro olitorio Liuius locat.[d] dum ait ædem ſpei, quæ in foro olitorio fuit, fulmine ictam fuiſſe: idẽ lib. 4. Q. Fabio Coſ. Fil. & T. Sempronio Graccho Coſ. incendio conflagraſſe ſcribit.

d Lib. 1. deca. 3.

Fortunæ uerò plura Romæ templa fuere erecta, duo Ser. Tullo Rege, ut auctor eſt Dionyſius; alterum bonæ fortunæ in foro boario, ob perpetuum eius fauorem: alterum Fortunę virili in ripa Tiberis; cui cum virgines thure ſacrificaſſent, ſi quod uitium in corpore habuiſſent, illud futurum virum ignoraturum credebant.[e] Hanc Fortunam maſculam, Tullus vocauit, illam paruam, & breuem, vt ſignificaret ſe eius ope ex paruo, & humili ad regnum prouectũ, ut Plutarchus refert,[f] oĩa enim hic rex fortunæ adſcribebat, cum qua conſuetudinem ſe habere affirmabat, ipſamq; ad ſe in cubiculum per feneſtram delabi ſolitam, ut auctor eſt Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum, vbi plura ab hoc rege templa condita fuiſſe ſcribit: vnum in Capitolio Fortunæ primigeniæ, aliud indulgentis ſeu obſequentis, & Clementis. Tertium fuit in palatio Idiæ, id eſt priuatę Fortunę delubrum, item ixeutriæ, ſeu tenaciter attrahentis; aliud ad fontem muſcoſum parthẽniæ, id eſt, virginis; item in magno angiportu Euelpidis ſeu bonę ſpei, item ad Veneris maſculę aliam Fortunę ędiculam, quorum bonam partem Seruius Tullus conſecrauit. Denique aliud Fortunæ muliebris templum Senatus dicauit, cũ mater Martij Coriolani precibus ab eo obtinuiſſet, vt obſeſſam patriam diſcedens liberaret, vt latè hanc hiſtoriam in Coriolano Plutarchus, Liuiuſque lib. 2. recitant: Sed Plutarchus in libro de Fortuna Romæ virilis Fortunæ fanum Anco Martio quarto Romæ regi adſcribit. Fuere, & alia Fortunæ ſub diuerſis cognominibus templa erecta, vt equeſtri Fortunæ à Q. Fuluio dedicatæ, quemadmodum Liuius eſt auctor,[g] quæ ad rem noſtram non faciunt. Aliud in curia Hoſtilia bonę Fortunæ templum à M. Lepido in gratiã Iulij Cęſaris conditum Dion ſcribit.[h] Ego hic de duobus templis nouis Spei, & Fortunæ intelligi puto, quæ antiquitus non erant, & Fortunam Euelpidem referebant, & ob id vnum Spei, & Fortunæ templum nominatur: Addit Panuinius cum porticu à Lucullo conditam, in qua erat ſtatua Mineruæ facta à Phidia, poſita à Paulo Aemilio. Fecit & Nero templum Fortunæ, de quo Tranquillus, & Plinius,[i] quæ ad rem non facit.

e Blond. lib. 1. Romæ triũphãtis, in fine.
f In problemate Roma. 74.
g Lib. 4. & 5.
h Lib. 44. poſt prin.
i Lib. 36. c. 22.

EQVVM TIRIDATIS Regis Armeniorum. Rufus & Victor habent equum æneum Tiridatis; is Vologeſi Parthorum Regis frater fuit, vt Tacitus[k] refert. qui cum Corbulone copiarum Romanarum prefecto pacem inijt, ut ipſe Armeniæ regnum teneret hac conditione, ut diadema apud ſtatuam Neronis deponeret, nec niſi eius manu reſumeret. Quare Romam ad illud accipiendum, cum tribus millibus Parthorum usque in Italiam equo vectus venit, galeam auream pro tegumento geſtans; inde curribus à Nerone miſſis vectus eſt, qui in eum, quod uix credibile uideatur, inquit Tranquillus,[l] octingenta nũmum millia diurna erogauit, ideſt, octo millia aureorũ illius temporis, quæ eſſet plus minus decem millibus noſtrorum aureorum, idque nouem menſibus, quibus iter fecit, hoc actum eſt. Nero Pompeij theatrum operuit auro in unum diem, ait Plinius.[m] quo Tiridati regi Armeniæ oſtenderet, eique diadema impoſuit; latè Tacitus,

k Lib. 12.
l Cap. 29.
m Lib. 33. ca. 3.

citus,

a Lib. 15.
b in Nerone.
c Tranquillus ſ Nerone cap. 13.

citus,[a] Dionq; [b] hanc hiſtoriam recitant;[c] adduntque abeunti ſuper ſeſtertium millies contuliſſe, quæ fuit ſumma uicies centenum millium aureorum illius ſeculi; excedit quatuor, vt uocant, milliones aureorum noſtrorum. Tiridatis equus ob facti memoriam æneus Romæ factus in hac regione eſt locatus.

d Plinius lib. 34. cap. 2.

FORVM SVARIVM. vbi ſues uēdebātur: ſicut & forum boarium, vbi bos æreus erat; [d] & fortè boues vendebantur. Huic foro præerat Tribunus, curans, ne quid inordinatè in eo fieret, & Præfecto, vbi eum paruiſſe Notitia vtriusque Romæ Imperij indicat. De hoc ſequentem inſcriptionem Panuinius recitat.

e vir perfectiſſimus.

DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO AC BEATISSIMO CAESARI FL. VRSACIVS V. P. [e] TRIBVNVS COHORTIVM VRBANARVM X. XI. XII. ET FORI SVARII.

f lib. 1. ſaturna. cap. 8.

HORTOS LARGIANOS. ex hac lectione emendandi ſunt Rufus et Victor, qui habent Argianos. Tres inſignes Largos fuiſſe inuenio, T. Largium Dictatorem, qui templū Saturni in foro dedicauit, vt Macrobius [f] tradit: Valerium Largum, qui apud Auguſtum Aelium Cornelium Gallum Poetam, & Virgilij carmine conſpicuum, & Ægypto præfectum accuſauit, quòd in eum contumelioſus eſſet. Quare is magiſtratu & bonis exutus, ac exulare iuſſus ſe ipſum interfecit, cui in præfectura Largus ſucceſſit, ut Dion [g] memorat. Hic Largiani S.C. auctor fuiſſe creditur: [h] idē fortè & hortos inſtruxit. Alius fuit Licinius Largianus Hiſpaniæ citerioris præſes, cui tuber mordēti denarium dentibus infixum Plinius ſcribit. [i] orator fuit, & primus auditores corrogauit, qui ſe dicentem plauſu exciperēt, ut Plinius [k] ſcribit. Alij poſt eum laudatores nummis conduxerunt. Alius fuit Latinus Largus, qui ſæpe Iulium Paulum Iureconſultum conſulit. [l] ſicut Largius Euripplanus Scæuolam [m] ſed hos ut obſcuriores hortorum noſtrorum auctores fuiſſe non puto.

g lib. 53.
h §. vlt. Inſtit. de ſucceſſ. liberto.
i lib. 29. cap. 2.
K lib. 2. epi. 14.
l l. 56. de ædil. edict. l. 83. §. vlt. de leg. 2. l. pen. §. vlt. de except. rei iudica.
m le. 21. §. 4. de annu. lega.

MANSVETAS. Rufus habet Vicum Manſuetum. Victor. Ad Manſuetas, quod eſt idem, vnde hic deeſt præpoſitio, Ad Manſuetas: Manſuetum, inquit Feſtus, dicitur quaſi ad manum uenire ſuetum: Alij aiunt, neque ex miſericordia mœſtum, neque ex crudelitate ſæuum, ſed modeſtia temperatum.

n lib. 4. de lingua latina.

LAPIDEM PERTVSVM. M. Varro [n] ſcribit Dij Fidij perforatū fuiſſe tectū, ut uideatur diuum, ideſt, cœlum. Hic fortè fuit huiuſmodi lapis, uel alius ad alium vſum pertuſus.

VICOS xv. Victor x. Rufus xl. videlicet Ganymedis, Gordiani, minorem, Nouum, Caprarium, Solis, Gentianum, Sangi, aliàs Sanci. Herbarium. Manſuetum. ſigillarium minorem vbi ſigilla, ideſt, paruæ ſtatuæ uendebantur.[o] Solatarium. Fortunæ. Spei maioris. Nouum vlteriorem. Libertorum. Publij. Nouum citeriorem. Statuæ Veneris. Archemorium, aliàs Archemonium. Aemilianum. Piſcarium. Cœlatum. Victoriæ. Vicinū. Græcum. Lanarium vlteriorem. Romanæ Caput Mineruæ. Troianum. Peregrinum. Caſtū. Minorem. Putealum. Scipionis. Iunonis. Sellarium. Iſidis. Tabellarium. Mancinū. Lotariū.

o Gellius lib. 5. cap. 4.

ÆDICVLAS xv. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. quot erant in alijs regionibus.

CVRATORES ij.

INSVLÆ tria millia octingentæ quinque. Rufus & Victor iij. millia ccclxxxv.

DOMVS cxx.

HORREA xxv.

BALNEA lxxv.

LACVS lxxvi.

PISTRINA xv. Rufus xxvij. Victor xvi.

Continet PEDES xv. millia ſeptingentos. ſunt plus tribus milliarijs Italicis. Rufus & Victor xiij. millia DCC. Alia addunt Rufus & Victor, quæ hic omittuntur. Regio.

REGIO VIII. FORVM ROMANVM ET MAGNVM.

A Foro magno denominatur hæc regio: Hæc planicies erat Capitolio ſubiecta à Tatio Sabinorum Rege & Romulo complanata. Dionyſius, [p] Ijdem, inquit, planiciem Capitolio ſubiectam exciſa ſylua & ſtagno, quod propter loci cauitatem erat aquarum è vicinis montibus manantium receptaculum, terra cōgeſta repleto, in huius, quod nunc eſt fori vſū verterunt: vbi magna hominum frequentia negociabatur, circa Vulcani templum paulū ſuprà forum eminens. Poſtea Tarquinus Priſcus forum porticibus circundedit, ac tabernas argentarias circum diſpoſuit; Liuius [q] de eo loquens, Ab eodem rege, inquit, circa forum priuatis ædificanda diuiſa ſunt loca, porticus tabernæque factæ. Vitruuius [r] deſcribēs forum, ait, circa in porticibus argentariæ tabernæ, mænianæque ſuperioribus coaxationibus collocantur. Quare Vlpianus ſcribit [s] debitores uenientibus creditoribus in foro circa columnas aut ſtationes ſolitos fuiſſe occultari. Tabernas in foro fuiſſe etiam Quintilianus affirmat id fuit Forum pręcipuū Romæ aliud Fecit C. Iulius Cęſari ceteris pulchrius, quod magnum eſt dictum, ut auctor eſt Dion li. 43. de quo infra. Continet hæc regio,

p lib. 2.
q lib. 1.
r lib. 5. cap. 1.
ſ in l. Fulcinius §. illud, ex quib. cau. in poſſ. eat.

ROSTRA Id erat templum in foro curiæ iunctum, quod poſteà alio tranſlatum fuiſſe Aſconius ſcribit.[t] Liuius.[u] Roſtra, inquit, dictum eſt templum ſeu forum ante Curiam Hoſtiliam, in qua erat pulpitum ornatum ex

t in Verrem.
u lib. 8.

roſtris

roſtris nauium Antiatium, ex quo loco concionari ſolebant. id & Varro.[a] narrat Plinius[b] ſcribit C. Menium Coſ. in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixiſſe anno vrbis cccc xvi. idem,[c] Antea, ait, roſtra nauium tribunali pręfixa foro decus erant, veluti populo Rom. corona impoſita. Poſtquàm uerò Tribunitijs ſeditionibus calcari ac pollui cœpere, poſtquàm uires ex publico in priuatum magis, ſingulisque ciuium quæri, & ſacroſancta omnia profana fecere, tùm à pedibus eorum ſubiere in capita ciuium roſtra. Hæc ille ſignificat roſtra nauium, quæ ſtabant à pedibus concionantiũ in capita ciuium tranſijſſe ob roſtratas coronas, quę capitibus imponuntur. Apud Rufum & Victorem legitur, Roſtra populi Romani ij. quia, ut dixi, duo fuere.

a lib. 5. de lingua Lati. b lib. 34. cap. 5. c lib. 16. cap. 4.

GENIVM POPVLI ROMANI Aureum, & EQVVM CONSTANTINI cuique loco Genium attributum eſſe ueteres exiſtimabant, Virgilius.[d]

d in 3.

Incertus Geniumq; loci, famulumve parentis
Eſſe putet.

Nos angelum oppidorum cuſtodem & tutelarem uocamus: ita & populum Romanum ſuũ habuiſſe Geniũ dicebant; de quo latè Plutarchus in Fortuna populi Romani. Is in Traiani, Hadrianique nũmis uiri imagine cernitur dextra pateram ſuprà aram ſertis ornatã porrigere, Læua uerò uelut flagellum manu quatit: In alijs Hadriani numiſmatis uir habitu militari cum ueſte ad cruris medium circunuoluta, dextera pateram ritu ſacrificantis tenet, læua cornucopiæ cũ hac inſcriptione. GEN. P.R. ideſt, Genius populi Romani, qui in foro aureus erat poſitus. Genio additus erat equus æneus uel marmoreus Conſtantini, qui à Rufo & Victore omittitur.

SENATVLVM. legendum Senaculum. Rufus & Victor, Senaculum aureum. Locus erat, in quo Senatus habebatur. Tria, inquit Feſtus, erant Romæ Senacula, in quibus Senatus haberi ſolitus erat; unum, ubi nunc eſt ædes concordiæ, inter Capitolium & forũ, in quo ſolebant magiſtratus de R. P. cum ſenatoribus deliberare. Alterum ad portam Capenã, Tertiũ circa ædẽ Bellonæ, in quo exterarũ nationũ legatis, quos in urbẽ admittere nolebãt, Senatus dabatur. De primo hic intelligitur. Varro quoq;[e] quid ſit Senacuũ, declarat.

ATRIVM MINERVÆ. Atrium differt ab area, quòd hæc porticibus caret, Atrium uerò eſt porticus circundans aream tẽpli ante portas, quale eſt Romæ ante templum D. Petri. Gręci aulam appellant. Virg.

e lib. 5. de lingua latina.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Vnde rectè Feſtus, Atriũ, inquit, eſt gen⁹ ædificij ante ædes continens mediam aream, quę ſæpe periſtilio & porticibus circundabatur; ſic. Aſinius Pollio, ait Tranquillus,[f] fecit atriũ libertatis, id eſt aream porticibus circundatam ante ędem. Foriè intelligit Mineruam à Q. Catulo infra Capitolium dicatam, de qua Plinius,[g] Euphranoris, inquit, eſt Minerua, Romę quę dicitur Catuleana infrà Capitoliũ à Q. Luctatio Catulo dicata.

f in Auguſto ca. 29. g lib. 34. cap. 8.

FORVM CAESARIS AVGVSTI. Tam Rufus quàm Victor duo fora ſtatuunt, alterum Cęſaris, alterum Auguſti, cui addit Victor, cum ęde Martis ultoris & rectè. Forum, inquit Feſtus, pluribus modis intelligitur, primo negociationis locus, ut forum Flaminium, forum Iulium, ab eorũ nominibus, qui ea fora conſtituenda curarũt. Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi ſolent. Hactenus Feſtus hæc fora vterque tã Cæſar quàm Auguſtus ad iudicia exercenda inſtituit. De foro Cæſaris ita Appian.[h] erexit & Veneri genitrici templum, ut uouerat, ad Pharſalicum bellum iturus: Atrium quoque templo circunduxit, quod Romanum forum eſſe noluit, non rerum quidem uenalium, ſed eorũ, qui ad iura ſimul conuenirent, quemadmodum Peras aut quærentibus, aut explicantibus iura cernũtur. Hæc Appianus, qui huius fori formam graphicè deſcribit. Area enim circa templum relicta, porticibus eam circundedit, & illud fuit atrium & forum, quod prius Cæſar ob Ludos, deinde Marcellus Octauia Auguſti ſorore genitus ſine ludis velis inumbrauit, ut ſalubrius litigantes conſiſterent, ut auctor eſt Plinius,[i] idem[k] ſcribit ſolum eiuſdem fori ſeſtertijs MCC. emptum fuiſſe Auctor eſt Dion[l] hoc Forum pulchrius Cęſaris Romę fuiſſe & magnum appellatum, cui Cęſar. Veneris templum adiunxit tamque ab ea originem traheret. Suum quoque forum Auguſtus ob iudicia criminalia exercenda inſtituit. Tranquillus,[m] Publica, inquit, opera plurima extruxit, ex quibus præcipua, forum cum æde Martis vltoris, Fori extruendi cauſa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ uidebatur, non ſufficientibus duobus, etiam tertio indigere: Itaque feſtinantius, necdum perfecta Martis æde, publicatum eſt, cautumque, ut ſeparatim in eo publica iudicia, & ſortiones iudicum fierent. Hęc ille. In hoc foro Auguſtus ſtatuas ſummorum virorum è marmore, additis geſtis collocauit, ut auctor eſt in Alexandro Lampridius. Aedem Marti bello Philippenſi pro vltione paterna ſuſcepto vouerat: Sanxit ergo, ut de bellis, triumphisque cõſuleretur hic Senatus; Prouincias cum imperio petituri hinc deducerentur; quique victores rediſſent, huc inſignia triumphorum inferrent. Hoc forum & templum Veſpaſiani ſcribit Plinius[n] eſſe pulcherrima operum, quę vnquàm. Id ab Hadriano inſtauratum fuiſſe Spartianus ſcribit. Panuinius in eo ſtatuas M. Valerij Coruini, & eburneã Apollinis locat.

h lib. 2. de bellis ciuilibus. i lib. 13. c. 1. K lib. 36. ca. 15. l Lib. 45. m in Auguſto cap. 29. n lib. 36. ca. 15

FORVM NERVAE TRAIANI.

NI. Apud Rufum totum hoc deeſt. Apud Victorem tantùm Traiani nomen legitur,qui Nerua Traianus appellatur,patris adoptantis nomen ferens,quemadmodum & Hadrianus Traiani nomé gerebat,vnde hoc forum Traiani tantùm eſſe ſignificatur,non etiam Neruæ, quod tranſitorium uocabatur, & ſupra in 4. regione ſtatutum eſſe uidimus. Traianus ſuũ forum, effoſſo, monte & complanato fecit, ut Xiphilinus ex Dione ſcribit: Locum, inquit, montuoſum,quanta eſt altitudo columnę,per fodit forumque eo pacto complanauit. Hoc forum Apollodorus architectus fecit, quem Hadrianus occidit. Dion, Hadrianus, inquit, Apollodorum architectum, qui Traiani forum,methodium,& gymnaſium,illo iubente, fabricauerat,primùm urbe expulit, poſteà interfecit. De huius fori ornamentis ita Gellius. In faſtigijs fori Traiani ſimulachra ſunt ſita, circum undique inaurata equorum atque ſignorum militarium, ſubſcriptumque eſt manubijs.ibidem erat & Claudiani poetæ ſtatua, ab Arcadio et Honorio poſita.Hoc forum porticus cum columnis miræ magnitudinis circũdabant, in quas ſummorum virorum ſtatuas pulcherrimas,auctore Lampadio, Alexander tranſtulit;in medio columnam cochlidem,de qua mox dicetur: habebat & in areæ medio equum Traianum portantem,quem ſe imitari vnquàm poſſe Conſtantius negabat, cùm Romam veniſſet, vt auctor eſt, Ammianus.[a] cuius effigies in nũmis Traiani viſitur. Triumphalis quoque arcus,ait Diô,pręter alia multa quæ in eius honoré & decreta, et facta fuerãt, in eius foro ſubſtructus: Cùm igitur celeberrimum eſſet hoc forum, ibi edicta ac iura plerumque publicabantur.[b] Aliud forum, quod Neruæ eſt dictum, à Domitiano conditum fuit,ut auctor eſt Tranquillus.[c] excitauit forum,inquit,quod nunc Neruæ vocatur, fortè quòd ab eo ſit exornatum.

a lib. 16.
b l.1. 3. & 51. C. Theo. de petitio. & vltro datis.
c in Domitiano cap.5.

TEMPLVM DIVI TRAIANI, & COLVMNAM COCHLIDEM. Altam pedes cxxviij. Semis. Gradus intus habet clxxxv. Feneſtras xlv. idem Victor,qui addit equum ęneum. Rufus hęc omittit. Hoc templum,defuncto Traiano,à Senatu,petente Hadriano, eſt decretum; quod oſtēdit illa dictio. D.quæ denotat illo iam mortuo,& diuo facto, templum erectum. Spartianus [d] loquens de Hadriano, Traiano, inquit diuinos honores datis ad Senatum, & quidem accuratiſſimis litteris poſtulauit; & cunctis uolentibus, meruit,ita vt Senatus multa,quę Hadrianus non poſtulauerat, in honorem Traiani ſponte decerneret. Hæc ille. De columna verò ita Dion ſeu Xiphilinus in Traiano. Bibliothecas extruxit,ac in foro ſuo columnam maximam collocauit, partim ſepeliendi ſui cauſa, partim, ut opus, quod ipſe circa forum fecerat, poſteris oſtenderet. Hęc Dion. Ambitioſum ergo ſepulchrum hac columna ſibi Traianus extruere uoluit; ibique eius oſſa condita fuere, ut auctor eſt Dion in Hadriano, & Eutropius in Traiano. circum hanc columnam Traiani geſta ſculpta viſuntur, imaginibus ab imó ad ſummum capreoli inſtar circumuolutis, omneſque in plano conſiſtentibus, eius magnitudinis eſſe uidentur, cum tamen ſuperiores ab inferioribus magnitudine differant. In baſi hæc ſcripta ſunt. Senatus Populuſque Romanus Imp. Cęſari Diui Neruę filio Neruę Traiano Auguſt. Germanico,Dacico,Pontifici Maxi. Trib. Pot.xvij. Imp.vj. Cos.vj. PP. ad declarandum quantę altitudinis mons, & locus tantis operibus ſit.

d in Hadriano.

COHORTES vj. VIGILVM. Has Rufus omittit, ſi vetuſtate corroſę non ſunt.

BASILICAM ARGENTARIAM. Suprà diximus hoc fuiſſe ędificium teſtudinatum columnis fulfulium, tabernis circum diſpoſitis,in quibus in hac baſilica argentum,ornamentaq; aurea & argentea vendebantur,& ob id argentaria vocabatur. De hac baſilica intelligit Labeo ſeu Iabolenus;[e] cùm quęreretur de tali legato,Hoc amplius filia mea dulciſſima de medio ſumito, tibique habeto ornamentum omne meum muliebre cum auro, & ſi qua alia muliebria apparuerint; cùm teſtatrix negociatrix fuerit, an non ſolùm argentum,quod in domo, uel intra horreum uſibus eius fuit, legato cedit, ſed etiam quod in baſilica fuit muliebre: reſpondit, ſi teſtatrix habuit proprium argentum ſuum ad uſum paratum, non uideri id legatum,quod negociandi cauſa venale proponi ſoleret, niſi de eo quoq; ſenſiſſe is,qui petit,probet.

e in l. pediculis §.item cum quęreretur de aur. & arg. lega.

TEMPLVM CONCORDIÆ. Plura concordię templa ſunt dicata;primum, quod Furius Camillus vouit ob ſeditionem Romę ortam, flagitante plebe alterum ex ſuo corpore Conſulem creari; quod cum obtinuiſſet,concordię in foro,& concione dicatum eſt templum; vt auctor eſt Plutarchus,[f] de quo hic intelligitur. Aliud fecit Gne. Flauius ſcriba Appij Claudij Cęci, qui ius ciuile reconditum in penetralibus Pontificum euulgauit, faſtoſque circa forum in albo propoſuit, vt quando legi agi poſſet,ſciretur. Is ędem Concordię in area Vulcani ſumma nobilium inuidia dedicauit,vt Liuius [g] tradit, quę eſt in tertia regione vrbis. Tertia ędes concordiæ in arce locata eſt,quam L. Manlius in Gallia Pręt or ob ſeditionem militarem biennio ante vouerat,ut Liuius [h] tradit. Quartùm Concordiæ templum extinctis cum C. Gracho tribus millibus ciuium L. Opimius dedicauit magno cum plebis dolore. Itaque per noctem ſub ipſius templi hypogrammate quidam ſcripſerunt, opus vecordiæ templum concordiæ facit, ut Plutarchus[i] memorat. De hoc templo meminit

f in Camillo in fine, & ouidi. in Faſtis.
g lib.9.
h lib. 2. deca.3.
i in Gracchis ad finem.

meminit & D. Auguſtinus. [a] Quintum à populo Rom. nouæ concordiæ in gratiam C. Iulij Cęſaris eſt ędificatum, tanquam ipſe populis concordię eſſet auctor, vt lib. 44. Dion narrat. [b] Sextum à Tiberio Concordię templum conditum idem Dion & Tranquillus, & Ouidius in Faſtis ſcribunt. Hic illud ſignificari puto, in quo Senatum habitum fuiſſe ſuprà diximus, [c] quod Feſtus inter forum & Capitoliū locat [d] Plinius [e] ſcribit à Sthene Cererem Iouem, & Mineruam in templo Concordię Romæ factas.

VMBILICVM ROMÆ.

TEMPLVM SATVRNI & VESPASIANI. Hæc Rufus diuidit. Victor ponit Templum Titi Veſpaſiani Auguſti, & duplicem aram Saturni. Primum Romæ Tatium regem Sabinorum Saturno templum dicaſſe Dionyſius [f] refert. Macrobius [g] ſcribit Tullum Hoſtilium, cùm bis de Albanis, & tertiò de Sabinis triumphaſſet, fanum Saturno ex voto cõſecraſſe, & Saturnalia tùm primùm Romæ inſtituta, quamuis Varro inquit, vult L. Tarquinum regem ędem Saturni ad forum faciendam locaſſe. T. verò Largium Dictatorē Saturnalibus eam dedicaſſe. Habet aram & ante ſe cœnaculum. In hoc templo fuit ęrariū populi Roma. vt inter alios Feſtus, [h] & Macrobius animaduertunt, quod à Valerio Publicola inſtitutum fuiſſe Plutarchus refert, ſiue quòd nullum ſub Saturno furtum ſit commiſſum, ſiue, vt vult D. Cyprianus, quòd primus in Italia nūmos ſignauerit. Trāquillus auctor eſt à Munatio Plāco Saturni templum factū, quod multi credunt ab eo reſtitutum. [i] Ibidē monumenta publica, ac publicarum rationū libri conſeruabantur. Tranquillus in C. Iulio Cæſare, tabulas inquit, veteris ęrarij debitorū vel pręcipuam calumniandi materiam exuſſit Cęſar. Hęc ille. Eodem in loco ſigna militaria reponebantur. Liuius, ſigna, inquit, eo die à Quęſtoribus ex ęrario prompta. Huic contiguum fortè Veſpaſiani in diuos relati templū fuit.

CAPITOLIVM. De hoc dictum in vj. regione, olim duplex Capitolium fuit, vetus, & nouum, de quo hic intelligitur. Vnde Virgilius Capitolia in plurali appellat.

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho.

Et alibi. Hic fuit templum Iouis magni Capitolini quadratum quoquo verſus pedes C. altitudine Cl. [k]

MILIARIVM AVREVM IVLIÆ. Milium Dion, [l] appellat. Auguſtus, ait, quę ſunt circa Romam præfectus, aureum milium vocatum fecit, & vijs duos pretorios viros, duos lictores premittentes prefecit. Plutarchus in Galba columnam auram in foro fuiſſe ſcribit, in qua inciſę omnes Italię uię finiebant. Miliarium aureum uocat Tranquillus, [m] quod in foro ſub ęde Saturni fuiſſe dicit his uerbis. Ergo deſtinata die pręmonitis conſcijs, ut ſe in foro ſub ęde Saturni ad miliarium aureum operirentur, mane Galbam ſalutauit: idem tradit Tacitus. [n] Plinius [o] compita Romę cclxv. paſſuum eiuſdem ſpacij menſura currente à miliario in capite Romani fori ſtatuto, ad ſingulas portas, quę ſunt hodie numero xxxiiij. Macer, [p] mille paſſus, inquit, non à miliario urbis, ſed à continentibus ædificijs numerandi ſunt. Miliarium verò Iuliæ dictum eſt fortè in honorem Iuliæ Auguſti filiæ, vel legendum Liuiæ. Sed hæc dictio apud Victorem non reperitur.

TEMPLVM CASTORVM. Addit Victor ad Lacum Iuturnæ, quod & Ouidius in Faſtis apud eum fuiſſe ſignificat.

Fratribus illa dies, fratres de gente Deorum
Iuxta Iuturnæ compoſuerè lacus.

Pomponius Lætus [q] ſcribit propè paruum fontem in fine Romani fori hoc templum fuiſſe. Fuerunt Caſtores duo fratres, Caſtor & Pollux, hic pugil, ille equorum domitor Cares Latinè, Græcè dioſcuri, id eſt, Iouis filij ex Læda nati; vnde fingebantur forma duorum fratrum formoſi & robuſti cum pileis aut caſſidibus in capite, vt vult Apuleius, [r] ſtellarumque apicibus inſignes: Catullus quoque ad contubernales, pileatos appellat, quia erāt Lacones, qui cum pileis militabant. Cicero [s] ſcribit ædem in foro Caſtori & Polluci ab A. Poſthumio dedicatam; aliqui opinantur eum locum eſſe, vbi nunc eſt D. Coſmæ & Damiani templum. Et ſi vtrique fratri fanum dicatū erat, Caſtoris tamen, tacito nomine Pollucis vocabatur; vnde iocus M. Bibuli Collegæ C. Iulij Cęſaris in Ædilitate apud Trāquillum [t] ita de Cæſare loquentem. Venationes, ludoſq; cum Collega & ſeparatim edidit, quo factum eſt, vt communium quoque impenſarum ſolus gloriam caperet, nec diſſimularet collega eius M. Bibulus euenilſe ſibi, quod Polluci: vt enim geminis fratribus æde in foro conſtituta, tantùm Caſtoris vocaretur, ita ſuam Cæſariſque munificentiam vnius Cæſaris dici.

VESTÆ TEMPLVM. Primus Numa Veſtæ templum Romę dedicauit, & ſi hoc alij Romulo adſcribant, de quo latè [u] Dionyſius differit: id erat rotundum in medio habens ignem, quòd in terræ medio ignis eſſe credatur. Hanc ædem Syracuſana ſuperficie, id eſt, ære tectam fuiſſe Plinius ſcribit. [x] Columnas extra Circum habebat: Nunc D. Stephani templum vocatur. Veſtam Ouidius terram & ignem vult eſſe. Cicero [y] à Gręco ſermone deriuat, quo ἑστία vocatur. Habitu mulieris ſedentis, & tympanum in manu geſtantis fingebatur, quòd terra ventos in ſe contineat.

HORREA GERMANICIANA & AGRIPPINA. A Germanico & Agrippina condita, ille fuit filius Claudij Druſi pri-

a lib. 3. de ciuitate Dei.
b A paulo poſt prin.
c In hac regione, in ver. Senaculum.
d In ver. Senaculum.
e lib. 34. cap. 8.
f lib. 2. cap. 8.
g Lib. 1. Saturnalium.
h In uer. ęrariū.
i Tranquill. in Auguſto ca. 29.
K Pomponius Lætus de Rom. anti.
l lib. 54.
m In Othone cap. 6.
n Lib. 17.
o lib. 3. cap. 5.
p In l. mille de uer. ſign.
q De Rom. ant.
r lib. 10.
s In 3. de natura deorum.
t In C. Iulio Cęſare c. 10.
u Lib. 1.
x Lib. 34. c. 3.
y In 2. de natura deorum.

priuigni Auguſti, quem iubente Auguſto, Tiberius eius patruus adoptauit,[a] Agrippinamque M. Agrippæ ex Iulia Auguſti filia natam vxorem duxit, vt Tacitus[b] ſcribit. Hæc horrea ſiue à Germanico, ſiue Agrippina facta, vtriuſque coniugis nomen conſeruarunt. Victor hæc ſeparat, alia Germanico, alia Agrippinę tribuens.

a §. vlt. Inſtit. de adopt.
b Lib. 1.

AQVAM CERNENTEM quattuor ſcauros ſub æde. Rufus & Victor rectius legunt, equa cernens quatuor ſatyros, Marmoreæ erant effigies vel æreæ; fortè hi ſunt quatuor Satyri à Plinio[c] deſcripti, quorum auctor ignoratur. Multa, inquit, in eadē ſchola ſine auctoribus placent; Satyri quattuor, ex quibus vnus liberum patrem palla relatum Veneri præfert. Alter liberum ſimiliter. Tertius ploratum infantis cohibet; Quartus cratere alterius ſitim ſedat. Quod verò ſubijcitur, ſub æde, deeſt nomen illius Dei.

c Lib. 36. c. 5.

ATRIVM CACI. Rufus & Victor hoc omittunt. Lego antrum pro atrio, Cacus Vulcani filius inſignis latro fuit, qui boues Herculis apud Euandrum hoſpitantis cauda auerſas in antrum traxit, quarum mugitu audito, Hercules furtum cognouit, & in antrum deſcendens, Cacum occidit, vt latè in viij. Æneid. Virgilius tradit.

Hic ſpelunca fuit vaſto ſummota receſſu.

Semihominis Caci facies, qui hic cum antro repræſentatur.

VICVM IVGARIVM VNGVENTARIVM. Apud Rufum eſt, aliàs Ligurius. Apud Victorem. Vicus iugarius; idem & thurarius, vbi ſunt aræ, aliàs areæ Opis & Cereris cū ſigno Vortumni. Ita ille, puto hos duos vicos fuiſſe, prout à Rufo & Victore ſeparantur, iugarium, vt ait Feſtus, ab ara Iunonis iugæ eſt nuncupatum, quam putabant matrimonia iungere: Sed & iugatinum deum inuenerunt, vt ex Varrone[d] D. Auguſtinus refert, qui mares & fœminas coniungebat. Vicus iugarius à porta Carmentali in forum tendebat, ut ex Liuio Marlianus probat. Alter erat vicus vnguentarius, in quo vnguenta vendebantur.

d In 6. de ciuitate Dei.

GRÆCOSTASIM. Locus eſt, vbi Græcorum aliarumque nationum legati ſubſiſtebant à Senatu audiendi; à Græcis nomen habuit, etſi alij ibi ſtabant. Varro,[e] ſub dextra, inquit, huius à Comitio locus ſubſtructus vbi nationum ſubſiſterent legati, qui ad Senatum eſſent miſſi; is Græcoſtaſis appellatur à parte, ut multa. Hæc Varro. Dicitur Græcoſtaſis, ideſt Græcorū ſtatio. Capitolinus Græcoſtaſium uocat, quod poſt incendium ab Antonino Pio reſtitutum ſcribit.

e Lib. 5. de lingua Latina.

PORTICVM MARGARITARIAM. Puto ſub qua margaritæ uendebantur.

ELEPHANTVM HEBRARIVM. Elephantis ſimulachrum.

VICOS xxxiiij. Rufus & Victor xij. uidelicet iugarium, thurarium, Tuſcum, Vnguentarium maiorem, vnguentarium minorem, nouum, Ligurum. Reliqui deſunt.

ÆDICVLAS xxix. Victor xij. quot ponit vicos, qui ſi ſunt xxxiiij. tot etiam erunt ędiculæ.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS tria millia octingētas octuaginta. idem Rufus & Victor.

DOMOS cxxx. Victor cl.

HORREA xviij. Victor xxviij.

BALNEA lxxxiij. Victor Balneas priuatas lxvj.

LACVS cxx.

PISTTINA xx. Victor xxx. Continet regio.

PEDES tredecim millia lxvij. Victor. Regio in ambitu continet pedes xiij. millia DCCCCLXVII. Alias XII. millia DCCCLXVII. plura alia idem ponit, quæ hic deſunt.

REGIO IX. CIRCVS FLAMINIVS.

C. FLAMINIVS COS. qui ad Traſimenum ab Annibale occiſus eſt,[f] hūc Circum fecit, à quo ait Feſtus, Flaminius Circus, & via Flaminia ſunt dicta. Huic Circo Gn. Octauius, qui de Perſeo Rege naualem triumphum egit, duplicem porticum adiecit, quę Corinthia eſt appellata, à capitellis æreis columnarum, ut auctor eſt Plinius.[g] Varro[h] Circū Flaminium dictum ſcribit, qui ędificatus eſt circa Flaminium campum, & quòd ibi quoque ludis Tauriceis circum metas currunt. Hęc ille; in eo enim quadrigæ per portas xij. ingreſſæ ſeptem metas circumibant, & qui ante uertiſſet, palmā obtinebat, ut latè Caſſiodorus[i] refert. Hæc prius Flaminia prata vocata fuiſſe Liuius[k] affirmat: ea omnia, inquit, in pratis Flaminijs acta, quem nunc Circum Flaminium appellant. idem Liuius eodem libro, itaque inde Conſules, ne criminationi locus eſſet, in prata, vbi nunc ædes Apollinis eſt, iam tum Apollinarem appellabant, aduocauere Senatum. Continet hęc regio

f Liuius lib. 2. deca. 3.
g lib. 34. cap. 3.
h lib. 4. de lingua Latina.
i lib. 3. variarum ad Fauſtum præpoſitum.
k lib. 3.

STABVLA IIII. FACTIONVM. Quatuor erant quadrigariorum factiones, praſina, quę viridi panno ueſtiebatur, & ver referebat, ut ait Caſſiodorus,[l] Veneta cœrulei coloris hyemi reſpondens, Alba autumnum, Roſea æſtatē referens, quod & Tertullianus[m] ante ipſum retulit. Quæq; factio ſuū in Circo ſtabulum habebat: Caligula ob ingēs aurigandi ſtudium ſæpe ibi morabatur. Tranquillus[n] loquens de eo, praſinæ, inquit, factio ni

l lib. 3. variar. ad Fauſtum præpoſitum.
m de ſpectaculis cap. 6.
n in Caligula cap. 55.

pi ita addictus & deditus, ut cœnaret in ſtabulo aſſiduè & maneret.

ÆDEM HERCVLIS Victor habet ædes Herculi magno cuſtodi Circi Flaminij. Hanc ædem ex carmine Sybillino L. Sillã poſuiſſe ferunt, vt Circum præfatum cuſtodiret, quod & Ouidius in Faſtis ſignificat hoc carmine.

Altera pars Circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt
Quod deus Euboico carmine munus habet.

Ideſt monitu Sibillæ Euboicę. Eumenius ne ro à Fuluio Nobiliore hãc ædem poſitam ſcribit. Ædem, inquit, Herculis Muſarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia Cenſoria fecit, non id modo ſecutus, quod ipſe litteris, & ſumma poetę amicitia duceretur, ſed quod in Gręcia cum eſſet Imperator, acceperat Herculem Muſagetem eſſe, ideſt, Comitem Ducemque Muſarum.

PORTICVM PHILIPPI. Non Philippum Imperatorem, ſed Martium Philippum credo intelligi Auguſti vitricum, cui Actia eius mater, mortuo patre Octauio, nupſit.[a] is hortatu Auguſti ædem Herculis Muſarum extruxit, ut Tranquillus ſcribit.[b] Philippi porticus Plinius meminit,[c] qui dicit Zeuſidis manu pictam eſſe Romæ Helenam in Philippi porticibus, & in iiſdem eſſe Theodori manu bellum Iliacum pluribus tabulis depictum.[d] Alius fuit L. Philippus Orator, à Cicerone[e] & à Plinio piſcinis murenarum celebratur[f] de quo non puto hic intelligi.

a Tranquill. in Auguſto cap. 8. & 29.
b in Auguſto c. 29.
c lib. 35. cap. 10. & 11.
d eod. lib. 35. cap. 11.
e Lib. 3. de Oratore, & in Bruto.
f Lib. 9. cap. 54.

MINVTIAS II. veterem & Frumentariam. Rufus & Victor legunt Mimitia. Sed Lampridius in Commodo, habet minutia, ſignum, inquit, Herculis æneum ſudauit in Minutia per plures dies. Duo hæc fuere ædificia, in quorum altero frumentum uenditum fuiſſe uidetur. Ab aliquo Minutiorum, qui plures Romæ fuere, nomen habuiſſe poſſunt. Sed à Deo Minutio potius hæc deriuata crediderim, cui ibi dedicatum erat ſacellum, à quo porta Minutia eſt dicta, ut Feſtus tradit. Minucia, inquit, porta appellata eſt, eò, quòd proxima eſſet ſacello Minuci, & ſubdit, Minucia porta Romæ eſt dicta ab ara Minuci, quem deum putabant.

CRYPTA BALBI. Cornelium Balbum intelligit Cæſaris & Ciceronis familiarem, de quo in epiſtolis iocatur, quæſo ne pluris Balbos quàm diſertos putes. Huic Gaditibus nato, ait Plinius[g] ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data, qui de Garadamanthis triumphauit; Balbus maior Coſ. fuit, & à Sylla proſcriptus.[h] Minor Balbus, hortante Auguſto theatrum & Cryptam condidit. Erat hæc ſubterraneus locus Concameratus, ſeu in fornicem verſus & amplus, qui per multa millia paſſuum excurrebat, per quem aqua excurrebat.

g Lib. 7. cap. 5.
h Plinius lib. 7. cap. 43.

Iuuenalis.

Et ſolitus mediæ Cryptam penetrare ſuburræ,

Similes adhuc viſuntur, & vna per mediam Auguſtam Taurinorum Secuſium vſque extenditur, alta pedes xv. lata iiij. Aliæ erant cryptæ in ædificijs, in quibus hiſtriones parabantur, vt Tranquillus[i] ſcribit, quas ad hanc pertinere non puto.

i In Caligula cap. 58.

THEATRA QVATVOR. in primis BALBI, quod capit loca triginta millia lxxxv. Victor xxx.cıɔ.xcv. & addit cl. Cęſar dedicauit, & appellatur à vicinitate. Hactenus Victor. Theatrum. Hoc fecit Cornelius auctor cryptæ, de quo ſuprà dixi, hortatu Auguſti ut Tranquillus[k] ac Dion[l] tradunt L. Cornelium Balbum credo intelligi, quem Dion libr. 48. de Gadira inſula Hiſpaniæ oriundum Conſulem fuiſſe ſcribit, & adeo diuitem, vt populo viritim xxv. drachmas teſtamento legauerit. Proponūtur autem hic theatra quatuor, & vnum tantùm nominatur, vnde apparet tria deſiderari, quæ ex Rufo & Victore ſunt addenda, & ſunt, Theatrum Marcelli, capit loca xxx. cıɔ. vbi erat aliud templum Iani. Id fecit Auguſtus nomine Marcelli, Octauiæ ſororis ſuæ, & C. Marcelli filij, vt Tranquillus memorat.[m] & Plutarchus in Marcello in fine. Hic, inquit, dum ædilitatem ageret, paulò poſt quàm Cæſaris filiam duxiſſet uxorem, mortem ſponſus obijt. Ad eius decus, & memoriam Octauia mater bibliothecam conſtruxit, Cæſar theatrum Marcelli nomine inſcripſit. Idem refert Dion lib. 54. eo die, inquit, Troiam luſit, & 600. feras interfecit. Id fuiſſe Pompei Theatrum quod imperfectū reliquerat, vult Dion lib. 43. Sed & Victor, ut diuerſa ponit.

k In Auguſto c. 29.
l Lib. 54.
m In Auguſto cap. 29.

Tertium ergo fuit Theatrum Pompeij, de quo ita Plinius,[n] Pompeius magnus ornamẽtis Theatri mirabiles forma poſuit effigies, ab id diligẽtius magnorum artificū ingenijs elaboratas, inter quas legitur Eutychia xx. liberis rogo illata. Trallis enixa xxx. partus. Alcippe elephantum. De eodem theatro hæc Tertullianus.[o] Pompeius Magnus ſolo theatro ſe minor cùm illam, aram omnium turpitudinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriam animaduerſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit, & ad dedicationem edicto populum uocans, non theatrum, ſed Veneris templum nuncupauit, cui ſubiecimus, inquit, gradus ſpectaculorum, ita damnatum, & damnãdum opus templi titulo prætexuit, & diſciplinam ſuperſtitione deluſit. Hoc theatrum ex lapide extructum Tacitus ſcribit, cùm prius ex tabulis quotannis fieret, id Caligula abſoluit, ut ait Tranquillus. Dion lib. 39. auctor eſt, quo die hoc theatrum Pompeius conſecrauit, muſicæ, & gymnica certamina ipſum exhibuiſſe. Clinum fuit theatrum lapideum in campo Martio ſtatilij Tauri ære venaticum ædificatum, Auguſto iiij. Coſ. quod gladiatorio

n Lib. 7. c. 3.
o De ſpectaculis c. 7.

rio aſſumere, conſecrauit; Quare à pop. Rom. obtinuit, vt quotannis prętorem poſſet creare, quemadmodum lib. 51. Dion memorat.

CAMPVM MARTIVM. Is antiquitus inter Tiberim, & vrbem Marti ſacer fuerat, in quo reges, & magiſtratus creabantur, equi & iuuentus exercebātur, ut [a] Dionyſius refert. Tarquinius verò contempta religione eum ſeuerat; quo expulſo, ſegetes cæſæ, & in fluuium proiectæ inſulam Aeſculapio ſacram paulatim alia adiecta materia creauerunt. [b] In Campo Martio comitijs habitis magiſtratus creabantur. De quo hæc Strabo.[c] Campi Martij admirabilis magnitudo ſimul & curules curſus, & alia equeſtria certamina expedita ſuppeditat, multis pila, circulo, palæſtravè ſe exercentibus. Quid perennes ſolo herbæ, coronatique vſque ad fluminis alueum colles? ſcenicarum oſtentatio picturarum, huiuſmodique ſpectacula præſtant, ut difficulter & inuitus abſcedas. Huic proximus alter adiacet campus, & innumerabiles circum circa porticus, horti nemoroſi, theatra tria ſimul, & amphitheatrum, templa magnificentiſſima inter ſe contigua. Hæc ille. Exercitia, quæ ibi fiebant egregiè poeta in ſeptimo deſcribit.

a In quinto.
b Idem Liuius lib. 1.
c Lib. 5.

Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent curſu, ictuque laceſcunt.

Tertio Cal. Maias in hoc campo Equiria celebrabantur, ideſt, equorum curſus à Romulo Marti inſtitutus, ut ait Feſtus, & Ouidius.[d]

Iamq; duæ reſtant noctes de menſe ſecundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero poſitum permanſit Equiria nomen.
Quæ deus in campo proſpicit ipſe ſuo.

d In fin. 2. Faſtorum.

Gellius verò [e] ſcribit C. Taratiam virginem Veſtalem campum Tiberinum ſiue Martium populo Roma donaſſe. ibi nunc eſſe eccleſiam S. Laurentij in Lucina Pomponius Lętus tradit, [f] ubi effoſſum eſſe memorandum horologium ſcribunt, quod ſeptē gradus circū habebat & lineas metallo inaurato diſtinctas. Solum campi cum iiſdem linnis erat ex lapide amplo quadrato, & in angulis quatuor uenti, & opere vermiculato, quod opus Agrippa fecit, & picturis porticus anteà à Lepido cum in ſeptis ædificans exornauit, vt lib. 63. Dion tradit.

e Lib. 6. cap. 7.
f De Rom. antiquit.

TRIGARIVM. Locus, in quo trigæ currebant. Plinius. [g] Ne equos quidem in Trigarijs præferri vllis uernaculis animaduerto, ideſt nullibi ſunt præſtantiores equi Italis ad currendum in Trigarijs. Rufus, & Victor Septa Trigaria.

g Lib. vlt. c. ult. ad fin.

CICONIAS NIXAS. Simulachrum Ciconiarum, quæ oua pepererant. Has publicè alebant Romani, quia Gallis, qui vrbem ceperant, nocte Capitolium inuadentibus. Ciconiarum clangore, & alarum ſtrepitu excitati hoſtes repulerunt.[h]

h Dionyſius & Liuius.

PANTHEVM. ideſt omnibus dijs ſacrum templum. Fecit hoc M. Agrippa, quod etiam nunc extat, in Beatæ Virginis & omniū Sanctorum memoriam Deo dicatum. De quo ita Plinius. [i] Agrippæ pantheum decorauit Diogenes Athenienſis, & Caryatides. In columnis templi eius probantur inter pauca operum ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinem loci minus celebrata. In honore eſt, & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans ante aditum porticus agnationes ſitæ. Idem Plinius [k] loquens de pantheo, ait, Syracuſana ſunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa poſita. Sed idem alibi ſcribit, [l] Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factū. Dion uerò [m] Pantheon dictum ſcribit ſecundum aliquos, quia Agrippa plurium Deorum imagines ſub ſimulachris Martis & Veneris ibi poſuit; ipſe verò exiſtimat, quia factū fuit cœli inſtar rotundum, ac uelut Deorum omnium habitatio. Voluit quidem M. Agrippa, ait Dion, ibi Auguſti ſimulachrum erigere, & templum ab eo denominare, ſed neutrum admittente Auguſto, prioris Cęſaris, Auguſti & ſuam ſtatuam in veſtibulo erexit: Hæc ille. Id templum culmen laminis argenteis tectum habuiſſe Pomponius Lætus ſcribit,[n] quas, inquit, Conſtans nepos Heraclij ueniens ad vrbem, ſuſtulit.

i Lib. 36. c. 5.
K Lib. 34. c. 3.
l Lib. 36. c. 15.
m Lib. 53.
n De Rom. antiquitate.

BASILICAM MATIDII & MARTIANI. Victor pro Matidio habet Macidij, cuius baſilicam ab alia Martiani ſeparat: Sed ego puto legendum Mattidiæ, ut infrà in Breuiario vrbis habet Victor, & Marcianæ, quæ fuere ſorores Traiani, nam à nomine Marcianæ ſororis Martianopolim vrbem condidit, ut auctor eſt Marcellinus; & ſequens inſcriptio arcus Anconitani indicat Marianam Traiani ſororem fuiſſe. PLOTINÆ AVG. CONIVGI AVG. DIVÆ MARTIANÆ AVG. SORO R. AVG. Mattidiæ meminit Spartianus, [o] loquens de Hadriano, digreſſus eſt, inquit, ad inſpiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Aliqui uolunt Mattidiam Martianæ filiam fuiſſe, cuius in nummiſmatis nomē apparet. Hæ præfatam Baſilicam condiderūt.

o In Hadriano.

TEMPLVM DIVI ANTONINI & COLVMNAM cochlidem altam pedes clxxv. ſemis, Gradus intus habet cciiij. Feneſtras lvj. Victor Gradus ccvj. Feneſtras lvj. Hoc templum, & colūnam Antonini Pij fuiſſe ferunt, qui tamen Hadriani ſepulchro eſt illatus, quemadmodum in Marco Antonino Capitolinus ſcribit. Hæc Traiani columnam ſuperat, cuius æmula fuit. Antonini enim geſta, imaginibus eam Capreoli inſtar circundan-

dantibus continet,& hodie uiſitur. Victor in hac regione ponit baſilicā Antoninianā, ī qua prouinciarum memoria conſeruabatur, ideſt, quot ſub Imperio eſſent prouinciæ, & qui ad eas regendas miſſi eſſent, ut continet Notitia magiſtratuum Imperij Romani,

HADRIANEVM. Pontem credo, intelligit, & ſepulchrum Hadriani; Nam ita de eo Spartianus ſcribit, Fecit & ſui nominis pontem,& ſepulchrum,iuxta Tiberim, Dion in eodem;ſepultus eſt,inquit,iuxta flumen ad pontem Aelium, ubi monumentum fecerat, propterea quòd Mauſoleum plenum erat, in quo nemo amplius ſepultus eſt. Hactenus Dion. Hoc fuit è regione Mauſolei Auguſti, ubi prius ipſius, mox & aliorum Antoninorū cineres ſunt conditi. Hodie caſtellum S. Angeli uocatur. Apud Victorem uel Rufum id omittitur,

THERMAS ALEXANDRINAS, & AGRIPPINAS. Victor habet Thermæ Neronianæ, quæ poſteà Alexādrinę, mox Thermæ Agrippæ. Lampridius ſcribit Alexandrum Imp. balnea omnibus regionibus addidiſſe, quæ fortè non habebant, Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri, itaque Neronianas reſtituere potuit, quæ poſteà Alexandri ſint dictæ. Idem tamen ſcribit Alexandrum proprias thermas feciſſe, his uerbis. Braccariorum, Lineariorum,& ceterarū artium pulcherrimum uectigal inſtituit, ex eoque iuſſit thermas,& quas ipſe fundauerat, & ſuperiores populi uſibus exhiberi, Syluas etiā in thermis publicis deputauit. Addidit & oleum luminibus thermarum,cùm anteà non ante auroram paterent, & ante Solis occaſum clauderentur, Hæc ille. M. Agrippa & ipſe inter alia plura opera etiam thermas fecit, quas fortè ut plures alias Alexander inſtaurauit, & ideo Alexandrinis coniunguntur Dion lib. 53. loquens de Agrippa, thermas, inquit, fabricauit, quas Laconicas nuncupauit, quia Lacedęmonij ſe exercentes denudantur, & oleo unguntur. In his plura ſigna poſuit & fœcundiſſimæ artis, inter quæ Eſopū diſtringentē ſe
a Lib.34.c.8, & quem inquit Plinius, [a] M. Agrippa ante thermas ſuas dicauit, mirè gratum Tiberio Principi, qui non potuit temperare ſibi in eo, quanquàm imperioſus ſui, inter initia principatus, tranſtulitque in cubiculum, alio ibi ſigno ſubſtituto, cùm quidē tanta populi Rom. contumacia fuit, ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxiomenon conflagitauerit, princepsq; quanquàm adamatum repoſuerit.
b Lib.35.c.4, idem Plinius, [b] M. Agrippa, inquit, uir ruſticitati quàm delicijs propior fuit: Verùm illa toruitas duas tabulas Aiacis, & Veneris mercata eſt à Cizicenis xiij. pondo, In thermarū quoque calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas paulò ante quàm reſtringerentur ſublatas. Hæc Plinius, qui alio in loco [c] has thermas Lithoſtrotas fuiſſe ſcribit his c lib.36.c.25.
uerbis. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla paruulis certè Cruſtis, pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere, ut pronum uitium. & hoc certè inuentum ab Agrippa in thermis, quas Romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit. in reliquis albaria adornauit. Hæc ille. Fecit & Agrippina mater Neronis thermas, ubi Marlianus [d] duo Bacchi ſimula- d lib.4.c.11.topograph. vrbis.
chra inuenta fuiſſe ſcribit cum hoc indice, in lauacro Agrippinæ. De quibus hic fortè poſſet intelligi. Claudius præf. vrbi ſub Valentiniano thermis Agrippæ porticum adiecit Marcelli. lib. 29. in fin. Claudius, inquit, P. V. porticum excitauit ingentem lauacro Agrippæ contiguam, Euentus boni cognominatam, ea re, quod huius nominis prope viſitur templum.

PORTICVM ARGONAVTARVM, & MELEAGRI. Notum eſt Heroes quinquaginta argonautas uocatos in Colchidem ad rapiendum uellus aureum iuiſſe, qui ita ab Argo naui, cuius faber Agus uocabatur, dicti fuere. Horum ſimulachrum à Buttthereo Lycio Mironis diſcipulo factū Plinius memorat, [e] quod in hac porticu poſitum e lib.34.c.8.
ei nomen dedit Dion lib. 53. porticum, ait Neptuni dictam poſt uictoriam naualem fecit, & argonautarum pictura illuſtrauit, Argonautarum tabulam emptam ab Hortenſio oratore ſeſtertijs xliiij. ideſt, 1100. aureis illius temporis Plinius ſcribit, [f] de qua hic non puto in f lib.35.c.11.
telligi. Meleagri quoque Fabula in eadem porticu fuiſſe quæ ex Ouidio [g] eſt nota; is tandiu erat uicturus, quandiu ſtipes quidam ſu- g In 8. metamorph.
perſtes fuiſſet, cùm ergo auunculos interfeciſſet, mater Althea dolore ex fratrum morte cōcepto, ſtipitem in ignem coniecit, unde Meleager eſt extinctus. Victor legit Meleagricum,

ISEVM & SERAPIDEVM. De Iſi & Serapi latè ſuprà dictum eſt in iij. regione, cui nomen dederunt. In hac uerò regione eorum templa fuere, quæ Alexander Imp. ſignis ornauit. Lampridius in Alexandro, Iſeū, inquit, & Serapeum decenter ornauit additis ſignis Deliacis, & omnib[9] myſticis. Alij legūt Iſium & Serapium.

INSVLAM FELICVLÆ. Erat hæc alta & inſignis inſula ſeu domus plura cœnacula, & cubicula habens, quam Tertullianus aduerſus Valentinianum pro ampla & in plures dietas diuiſa citat, loquens enim de inſania Valentini, qui xxx. deos ſomniabat, & cuique ſuum cælum aſſignabat, ait, Meritorium factus eſt mundus, inſulam Feliculam credas, tanta tabulata cælorum neſcio ubi. Ægeſippus Feliculam puellam Comitem D. Petronillæ D. Petri filię fuiſſe ſcribit, quę cùm Flaccò nubere noluiſſet, neque idolis immolare, martyrio eſt coronata, de qua Martyrologium. [h] Eius Cœnobium in Sicilia fuiſſe D. h 13. Iunij.
Gre-

a Lib. 10. epiſto. 9.

Gregorius [a] memorat. Sed hæc inſula an ab ea uel alia Felicula ſit denominata, non auſim affirmare. Apud Victorem legitur Phelidi, ſiue Filidis, ſed alia eſt uerior lectio, cui Tertullianus adſtipulatur. Plura à Victore in hac regione recitantur, quæ noſtra deſcriptio prætermittit. Epilogus.

VICOS xxxv. Victor xxx. quorum nomina ignorantur.

ÆDICVLAE xxxv. quot & vici. Victor xxx. quarum nomina xx. Panuinius recitat.

VICOMAGISTROS xlviij. quot in alijs regionibus. Victor cxx. quaternos ſingulis Vicis attribuens, qui eſt mendoſus, quia infrà ī Breuiario vrbis colligit fuiſſe Vicomagiſtros DCLXXII. qui numerus xiiij. regionibus congruit, dando xlviij. cuique regioni.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia ſeptingentas lxxiiij. Victor iij. CIↃ. DCCLXXXVII.

DOMVS cxl.

HORREA xxij.

BALNEA lxiij. Victor balineas priuatas lxiiij.

LACVS lxiij.

PISTRINA xx. Victor xxxij.

Continet.

PEDES triginta duo millia D. ſunt ultra ſex milliaria in ambitu. idem Victor.

REGIO X. PALATIVM.

PALATIVM. Mons antiquus Romę primùm habitatus, ubi Romulus regiā habuit, ut auctor eſt Dionyſius, [b] à quo & tribus palatina una ex quattuor urbis, ut Plinius ſcribit, Palatium à palatia urbe Liuius deriuat; [c] Feſtus à Palanto, alij ab alijs deducunt; Auguſtus quoque ibi cum militibus habitauit, inde factum eſt, inquit Dion, ut ubicunq; degat Imperator, eius domus palatium appelletur, quod nomen etiam ad alia maiora ædificia eſt deriuatum, quę & ipſa Palatia nominantur. Hic collis totam hanc regionem continet.

b Lib. 2. & 3.

c Lib. primo.

CASAM ROMVLI. Ex Dionyſio & Liuio diximus Romulum Palatinum montem incoluiſſe, quod & Plutarchus affirmat; Romulus, inquit, eam urbis partem incoluit, qua ex palatio in Circum maximum itur, iuxta quem locum ſunt, quos pulchri littoris gradus uocant. Caſam uerò appellat, quia tùm humilis erat prę alijs magnificisque poſteà factis ędificijs.

AEDEM MATRIS DEVM, & APOLLINIS RHAMNVSII. Mater Deùm etiam magna mater, Rhea, Ops, Cybele, alijsque nominibus appellatur; eademq; eſt tellus mater omnium, quia diuitias opesq; generat; ut ex Varrone [d] D. Auguſtinus refert, tympanum, inquit, quod habet in manu, orbem terrę ſignificat, Turres in capite, oppida, ſedes, quòd cùm omnia moueantur, ipſa ſola conſiſtit, plura alia recitat, quę nimis longum eſſet referre. Fuit eius ędes in palatio, in quo locatum eſt ipſius ſimulachrum ex Peſinunte aduectum: ex libris enim Sybillinis Romani quinque legatos ad regem Attalum miſerunt, vt illud ex Peſinunte Romam deferrēt, quod cùm obtinuiſſent, naui ad oſtium Tiberis eſt deuectum; cùm optimus ciuiū illud eſſet excepturus, P. Scipio filius eius, qui in Hiſpania occiderat, optimus iudicatus id excepit, & matronis manu trahendum commiſit. ibi Claudiæ Veſtalis pudicitia apparuit, quæ vado hærentem nauem cingulo facilè traxit. Idolum in æde Victorię in palatio pridie Idus April. eſt locatum, vt Liuius tradit: [e] poſtea ei ædes eſt facta & dedicata, quo die ludi inſtituti Megaleſia vocati. Pomponius [f] quoque C. Scipioni Naſicæ attribuit optimi cognomētum. Tria P. Victor ſeparat, nempe ædem matris deùm, Apollinis, & Rhamnuſiæ, quam lectionem caſtigatiorem puto, quia Apollinem Rhamnuſium nullibi legi. Poſſemus tamen intelligere Rhamnuſium, id eſt, ſapientem, nam Rhamnuſij ſapientes vocantur, inquit Suidas in verbo ῥαμνουσία.

d In ſeptimo de ciuitate Dei.

e Lib. 9. decad. 3.

f In l. 2. §. fuit poſt eos, de orig. iur.

De æde Apollinis ita Victor.

Aedes Apollinis, vbi Lychni pendebant
Inſtar arboris mala ferentis.

Hunc Lychnum in expugnatione Thebarum Alexander. Luciniæ ademptum & ipſe Apollini dicauerat, & Auguſtus ſuo Apollini conſecrauit. Plinius [g] placuere, inquit, & Lychni penſiles in delubris arborum modo mala ferentium lucentes, qualis eſt in templo Apollinis Palatini, quem Alexander Thebarum expugnatione captum Lucinię dicauerat eidem Deo. Hactenus Plinius hoc templum in palatio fecit Auguſtus cum portica & bibliotheca, & ob id palatinum eſt nuncupatū. Tranquillus, [h] Templum, inquit, Apollinis ea parte palatinę domus excitauit, quam fulmine ictam deſiderari adeo aruſpices pronunciauerant, addidit porticus cum bibliotheca Latina Gręcaque, quo loco iam ſenior ſæpe Senatum habuit, decuriaſque iudicum recognouit. Hæc ille. Bibliothecæ Auguſtus L. Virium præfecit, qui libros ſcriberet, & eorum curam haberet, vt ſequens oſtendit epigramma.

g lib. 34. c. 3.

h In Auguſto cap. 29.

OSSA VIBIAE SVCCESSAE
LIVIAE AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO. ITEM A VESTE
L. VIRIVS AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB. ET A
BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI FIDELISSIMAE ET PIISSIMAE B. D. S. M. [i]

i Bene de ſe meritæ.

Apollinis Palatini ſimulachrum ex inſula Pōti à M. Lucullo Romam aduectum Plinius ſcribit. [k]

K lib. 4. c. 13.

RHAMNVSIÆ quoque templum in palatio fuit, ita enim malo legere, quàm Apollinis

linis Rhamnuſij. Erat autem Rhamnuſia Nemeſis eademque Adraſtia, quam veteres omnia ſcelera punire putabant, & bonis pręmia largiri. Dicta eſt autem Rhamuſia à Rhamno Atticę pago, vbi primùm eam ab Erechtheo Nemeſij filio Veneris ſpecie ramum ex malo arboris manu tenentis erectam fuiſſe Suidas ſcribit. Rhamnus verò genus rubi ibi abundans, Rhamno loco Atticę nomen dedit. Romæ templum huic deę poſuit in Capitolio, vt inde ſuam vrbem poſſet vlciſci, inquit Pomponius Lętus; [a] ſed credo legendum pro Capitolio, palatio, in quo eius fanum erat locatum.

a lib. 2.

PENTAPYLVM. Addit Victor Iouis arbitratoris. Pentapylon eſt porticus habens quinque ordines columnarum quadratarum, pyla enim eſt quadrata columna. Arbitrator uerò Iuppiter cognominatur, tanquã ex ęquitate omnia ſtatuens & penſitans.

DOMVM AVGVSTANAM & TIBERIANAM. De domo Auguſti in palatio, ita Tranquillus. [b] Habitauit primo iuxta Romanũ forum ſupra ſcalas annularias. in domo, quæ calui oratoris fuerat, poſteà in palatio; ſed nihilominus ædibus modicis Hortenſianis, & neque laxitate, neque cultu conſpicuis, ut in quibus porticus breues eſſent albanarum columnarum, & ſine marmore vllo aut inſigni pauimẽto conclauia, ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hyeme & æſtate manſit, quamuis parum ſalubrem valetudini ſuæ vrbem hyeme experiretur, aſſiduèque in urbe hyemaret, ſi quando quid ſecreiè aut ſine interpellatione agere propoſuiſſet, erat illi locus in edito ſingularis, quem Syracuſas & tecnophyon uocabat, huc tranſibat, aut in alicuius libertinorum ſuburbanũ. De eadem domo Auguſti hæc Dion. Decretũ eſt, ut ante palatia ſua haberet lauros propoſitas, ex quibus penderet corona, quæ facta eſſet ex quercu, quaſi ipſe hoſtes perpetuò vinceret, & ciues conſeruaret. Porrò regiæ palatia appellantur, nõ quòd ſint ita caſu & fortuitò nominatę, ſed quod Cæſar habitabat in palatio, atque ibi ſuos milites habebat. Domus enim Romuli palatium dicebatur à loco, in quo eſſet ædificata. Quamobrem licet alibi habitet Imperator, tamen domus, vbi habitat, palatij nomen habet. Hęc Dion.

b In Auguſto cap. 72.

Tiberius uerò prius ĩ carinis in domo Pompeiana habitauit, ut auctor eſt Tranquillus; [c] mox ab Auguſto adoptatus tranſijt in palatium, ac ibi propriam ſibi domum ædificauit Tiberianam dictam. Addit Panuinius cum bibliotheca.

c In Tiberio c. 15.

ÆDEM IOVIS VICTORIS. Hãc ædem Q. Fabius Coſ. vouit in bello, quod aduerſus Samnites & Gallos Senones geſſit. Liuius. [d] Fabius, inquit, ædem Ioui Victori, ſpoliaque hoſtiũ cùm vouiſſet, ad caſtra Samnitium perrexit, potitusque Victoria, ſpolia hoſtium conjecta in aceruum Ioui Victori cremauit.

d Lib. 10. primæ decad.

DOMVM DIONIS. credo Caſſij Coccei cognominati ex Nicea ciuitate Bithyniæ nobilis hiſtoriographi, qui lxxx. libris in decades viij. diuiſis, Romanorum hiſtoriam vſque ad Alexandrum Mamæ eſt proſecutus, ut Suidas refert. Aproniani Dalmatiæ & Ciliciæ præſidis filius fuit. [e] Senator Africam proconſul, Dalmatiam & Pannoniam præſes rexit, quemadmodum ipſe [f] narrat. Demum Coſ. fuit. [g] eius domus ut inſignis hic ponitur. Victor pro Dione ponit Dionyſij. Sed mihi alia lectio magis placet.

e Dion in Hadriano in princ.
f Lib. 49.
g Dion lib. 58.

CVRIAM VETEREM. Curia erat inquit Feſtus, vbi publicas curas gerebãt, Curiam puto Hoſtiliam intelligit, à Tullo Hoſtilio Rege factam, quod templũ fuit Liuius. [h] templum, inquit, ordini ab ſe facto Curiam fecit, quæ Hoſtilia usque ad patrum noſtrorum ætatem eſt appellata. Hoc ſignificat et poeta, [i] cùm ait, hoc illis curia templum, quam centum columnis ſuffultam deſcribit, & vult eſſe baſilicam. Sed curiam Hoſtiliam P. Victor in ſecunda regione locat. Quare hic curia ab Auguſto in palatio facta ſignificari uidetur, quam & Seruius in ſupraſcriptum carmen ſẽtit. Panuinius hic quattuor veteres curias ponit. Foriẽſem, Raptam, Vellenſem, & Velitiam. ſed Victor, & hæc deſcriptio, vnam.

h In primo.
i In ſeptimo.

FORTVNAM RESPICIENTEM. Simulachrum Fortunæ ſignificat, quæ præteritos reſpicit, & nomen dedit Vico fortunæ reſpicientis, quem hic Victor ponit. De Fortuna plura in vij. regione ſuprà diximus.

SEPTIZONIVM D. SEVERI. Hoc ſibi ſepulchrum Seuerus in via Appia è regione D. Gregorij exſtruxit, cuius hodie apparet veſtigium columnarum pulchritudine & magnificentia ſpectabilium, quæ miro ordine aliæ ſuprà alias in orbem diſpoſitæ fuiſſe uidentur, tres adhuc apparent zonæ, quæ aſcẽdentes Columnas ab inferioribus ſeparant, & ſeptem fuiſſe uidentur, vnde & Septizonium creditur dictum. Spartianus in Seuero: opera publica, inquit, præcipuè eius extant, Septizonium & thermæ Seuerianæ. Non tamen ibi ſed in Antoninorum ſepulchro Seuerus eſt humatus, ut Dion refert, itẽ Spartianus: vrnulã, ait aureã Seueri reliquias continentem Antoninorum ſepulchro illatam aliqui dicunt, cùm Septimius Seuerus illic ubi vita functus eſt, eſſet incenſus. cùm Septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa venientibus ſuum opus occurreret. Medium ſimulachrum eius locatum additum palatinis ædibus. Is regium aditum ab ea parte facere voluiſſe perhibetur, quod etiam poſt Alexãder cùm vellet facere, ab aruſpicibus dicitur eſſe prohibitus,

bitus, cùm hos ſciſcitans nō litaſſet. Hæc Spartianus. Idem Dion, niſi quòd, ait, cineres Seueri in vrna ex porphyro conditos fuiſſe. Verùm Iulius Capitolinus in Geta ſentit Seuerum in Septizonio ſepultū. Geta, ait, illatus eſt maiorum ſepulchro, hoc eſt Seueri, quod eſt in Appia via euntibus ad portam dextram ſpecie Septizonij exſtructum, quod ille ſibi viuus ornauerat.

VICTORIAM GERMANICIANAM. A Germanico factam, de quo latius ſuprà in viij. regione, vbi de eius horreis eſt dictum. De hac Victoria nihil præciſè legi: ſed apud Tacitum [a] conſtat plures honores & diuinos, arcusque & Clypeos mortuo Germanico decretos, & ſubijcit, ſtatuarum locorumuè, in queis coleretur, haud facilè quis numerum inierit.

a Lib. 2.

LVPERCAL. Victor Lupercal ī theatro. Locus fuit in palatini radicibus, ab Euandro Pani Deo Arcadiæ dicatus, qui Lyceus uocatur, eo quòd non ſinat lupos in oues ſæuire. Alij volunt Romulum & Remum ibi à lupa nutritos, Ouidius. [b]

b In 2. Faſtorū.

Illa loco nomen fecit, locus ille lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Virgilius. [c]

c In 8.

Gelida monſtrat ſub rupe lupercal,
Parraſio dictum panos de monte Lycæi

Antrū fuit propè tres columnas ait Pōponius Lætus, ibi etiam templum eſt conditum. Iuſtinus. [d] ex Trogo in palatini inquit, radicibus templum Lyceo, quem Græci Pana. Romani Lupercum appellant, conſtituit ipſum dei ſimulachrum nudum, caprina pelle amictum eſt, quo habitu nunc Romę Lupercalibus decurritur. Hęc ille. Dionyſius. [e] Arcades, īquit, templa conſtruūt, primo quidem Lyceo Pani in loco, quem Romani Lupercal appellāt, nos Lyceum dicere poſſumus, & nunc quidem ędificijs circum occupantibus omnia, difficilis coniectura eſt, qualis olim loci natura fuerit, ſed, ut fertur, erat tum ſpelunca ſub tumulo magno denſa querceto contecta, & ſub petris profundi fonticuli, ſolumque rupibus contiguum nemoroſum, & frequentibus ac proceris opacum arboribus, ibi ara dicata deo more patrio ſacta fecerunt, quę noſtro quoque tempore faciunt Romani menſe Februario poſt brumam. Hęc Dionyſius. Lupercal, ait Liuius Ludicrum in monte palatino. Plura alia Victor in hac regione recenſet, quę noſtra deſcriptio omittit.

d Lib. 42.

e Lib. 1.

VICI xx. Victor viij. Alij vij. videlicet Padi. Curiarum. Fortunæ reſpicientis. Salutaris. Apollinis. Huiuſque die. Fortunę reducis.

ÆDICVLÆ XX.
VICOMAGISTRI XLVIII. Victor XXVIII.
CVRATORES. II.
INSVLÆ duo millia DCLXIII.
DOMVS LXXXVIII.
HORREA XLVIII.
BALNEA XIIII.
LACI LXXXIX. Victor LXXX.
PISTRINA XX.
PEDES XI. millia ſexcentos, vltra duo millia paſſuum. Regio Cōtinet.

REGIO XI. CIRCVS MAXIMVS.

TRes Romæ Circi fuere, Flaminius, à quo ix. regio nomen habuit, vt ſuprà eſt dictum, Maximus, et Neronis. Circus Maximus primo à Romulo in raptu Sabinarum deſignatus, vt ait Plutarchus in Romulo, mox à Tarquinio Priſco Rege conditus fuit inter Palatinum & Auentinum montes, vbi inquit Dionyſius, [f] circumquaque operta tecto fecit ſedilia, Nam anteà ſtantes ſpectare ſolebant, furcis tabulata ſuſtinentibus. Locos ſpectaculorū in xxx. curias diſtribuit, vt curialium quiſque ſuo loco ſpectaturus ſederet: quod opus & ipſum procedente tempore annumerādum erat inter totius orbis pulcherrima: Longitudo enim eius eſt trium ſtadiorum cum dimidio, latitudo quatuor iugerum. A duobus maioribus lateribus, & vno minore cingitur Euripo, qui aquas recipiat decempedali profunditate ſimul & latitudine. Poſt Euripum extructæ ſunt triporticus; imæ habent lapidea paulum ſcandentia, ſicut in theatris ſedilia. Super duplici contignatione ſunt lignea. Duas maiores porticus tertia minor coniungit, tranſuerſum lunata ſpecie oppoſita, vt ex tribus vna conficiatur amphitheatralis octo ſtadiorum amplitudine capax xl. millium hominum. Reliquū è minoribus, latus, quod ſubdiuale eſt, habet fornicatos carceres vnde equi emittantur, omnes vno clauſos repagulo. Externè ambit Circum ſimplex porticus habens officinas, & ſupernè cellas, per quas ſpectatores intrant, & aſcendunt per officinas ſingulas, vt nulla confuſio exoriatur inter tot millia tùm venientia, tùm diſcedentia. ita Circum Dionyſius deſcribit. Plinius verò [g] à C. Iulio Cæſare Circū maximum factum fuiſſe ſcribit, quod intelligendum eſt inſtauratum. Circum maximum, inquit, à Cæſare Dictatore extructum longitudine ſtadiorum triū, latitudine vnius; ſed cùm ædificijs iugerum quaternorum ad ſedē CCLX. millium inter magna opera dicimus. Hæc ille prædictos carceres & metas anteà ex topho & ligno Claudius ex marmore inauratasque fecit. Tranquillus, [h] Circo, inquit, maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ vtraque & tophia & lignea anteà fuerant, excultos propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis, ac ſuper quadrigarum certamina Troiæ luſum exhibuit. Hæc Tranquillus; locos vnde ſpectabant, foros

f Lib. 3.

g Lib. 36. ca. 15.

h In Claudio c. 21.

ros dictos fuiſſe Liuius [a] monet.ibi quadrigas curſum exercuiſſe ſuprà diximus. Tertius fuit Circus in vj. regione ad templum Floræ Cai & Neronis dictus,in quo tertius erat obeliſc°, de quo Plinius. [b]

a Lib. 1. idem Feſtus.
b Lib.36. c. 11.

CIRCVS MAXIMVS, qui capit loca quadringenta octoginta quinque millia, Plinius CCLX. millia. Victor CCCXXCV. Dionyſius dicit CL. millium hominum, ſed poſteà ampliatum fuit.

Continet XII. PORTAS. Victor XII. carceres: Caſſiodorus [c] verò ait XII. portas fuiſſe inſtar XII. ſignorum cęleſtium, & XII. menſium,Biſſena, inquit,oſtia,ad XII. ſigna poſuerunt,vt quaſi per XII. ſigna digrediens annus integer ſignaretur. Biga quaſi Lunæ, quadriga quaſi Solis imitatione reperta eſt. & infrà. vij. metis omne certamen peragitur in ſimilitudinem hebdomadis reciprocæ: obeliſcorum quoque prolixitates ad cœli altitudinem ſubleuantur,ſed potior Soli,inferior Lunę dicatus eſt.Hæc Caſſiodorus, qui plura ad Circum pertinentia recitat, multa à Tertullia nõ de ſpectaculis cap.vj. de arte Circi mutuatus,Maior obeliſcus erat pedum CXXXII. Minor pedum LXXXIIX. S.Circus erat circumdatus columnis cum epiſtilijs aureis, & ſtatuis. Eius pauimentum fuit ex Chryſocolla. [d] Hæc dura eſt materies,quę naſcitur. Poſt quam aurum eſt effoſſum, cuius retinet colorem,in cætero eſt lapis.

c Lib. 3. variar. ad Fauſtum epiſto.51.
d Pomponius Lætus de Rom. ant.

TEMPLVM MERCVRII. Cauſa huius templi in Circo condendi fuit, quia caſtori aurigæ, & Polluci hic Circus erat dicatus,quibus Mercurius equos dederat. Tertullianus de ſpectaculis [e] loquens de Circo maximo. Caſtori,inquit, & Polluci deputatur hæc ſpecies, quibus equos à Mercurio diſtributos Steſichorus docet.

e Cap.6. de arte Circi.

AEDEM DITIS PATRIS. Quadriga vectum fuiſſe Plutonem poetæ fingunt, cuius nomina equorum etiam Claudianus recitat, & ob id ipſum quoque in Circum intro duxerunt. Dieſpitrem Ditem patrem Lactantius & Iſidorus appellant.

CEREREM. ideſt ædem Cereris, vt habet Victor. De hac ita Plinius, [f] Plaſtæ laudatiſſimi fuere Demophilus & Gorgaſus, ijdemque pictores,qui Cereris ędem Romæ ad Circum maximum vtroque genere artis ſuæ excoluerunt,uerſibus inſcriptis gręcè, quibus ſignificarunt à dextera opera Demophili eſſe, à læua Gorgaſi. Ante hanc ædem tuſcanica omnia in ędibus fuiſſe auctor eſt M.Varro. Ex hac ſcilicet plaſtice, cùm reficerentur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe,item ſigna ex faſtigijs diſperſa.Hæc ille.

f Lib.35.cap.12

PORTAM TRIGEMINAM. Blondus [g] multũm laborat in explanando nomine huius portę,nec ſe vnquàm potuiſſe eius deriuationem inuenire fatetur. Aliqui trigeminam dictam uolunt, quia per eam trigemini fratres Horatij contra Curiatios pugnaturi exierunt, quod tamen Blondus improbat, & eam uult eſſe,quæ nunc S.Pauli dicitur. Huius portæ ſæpè Liuius meminit,& Iulius Frontinus.

g Lib. 1. Inſtaura.Romæ.

APOLLINEM COELISPICEM; qui cœlum,uel Cœlium montem conſpiciebat.

HERCVLEM OLIVARIVM. Primus,in Olympias oleaſtro Hercules eſt coronatus, ut Plinius, [h] & alij tradunt. Hinc Oliuari° dici potuit ea corona redimitus. Hoc fuit Myronis opus Eleuteritæ,de quo loquens ita Plinius [i] ſcribit. Fecit etiam Herculem,qui eſt apud Circum maximum in æde Pompei magni. Hæc ille. Eum in Circo conſecrarunt: quia Olympia quadrigis uicerat, in quibus oleaſtro Victores caput cingebant, [k] inde fortè oliuarius eſt dictus.

h Lib.16. c.44.
i lib. 34. cap. 8.
K Plinius lib. 15.c.4.

VELABRVM. Locus Romæ, ubi oleũ uendebatur. Plautus in captiuis, omnes compacto rem agunt,quaſi in uelabro olearij. Ibidem caſeus omnium præſtantiſſimus fumo conditus conficiebatur, quem Martialis Velabrenſem appellat, [l] Vel Velabrenſi maſſa recocta foco. Horatius. [m] cum uelabro omne macellum. De hoc etiam Propertius. [n] Tranquillus in C.Iulio Cæſare, [o] Gallici inquit,triumphi die uelabrum præteruehens, penè curru excuſſus axe diſfracto. idem in Nerone, [p] diruto Circi maximi arcu,per uelabrum,forumque,palatium & Apollinem petijt. De eodẽ [q] de lingua Latina Varro. Victor duo uelabra ponit,maius & minus. Olim locus paludoſus fuit,itaque tranſituri in Auentinum ferebantur cymbula,& ſoluebant ſtipem: pecunia autem,quæ nautis pendebatur,uelatura appellabatur, unde uelabatrum inquit Pomponius Lætus.

l Lib.11.
m lib.2.Satyr.3
n lib.4. ad fin.
o cap.37.
p cap.26.
q lib.4. & 5.

ARCVM D. CONSTANTINI. Hunc arcum à Traiano Imper. inchoatum Conſtantinus ſuperato ad Miluium pontem Maxentio tyranno ſibi conſtituit, adiectis victoriæ inſignibus. Eſt omnium, qui ſuperſunt,integerrimus ad angulum palatini montis propè theatrum poſitus. Blondus [r] in ſtagnis vult ædificatum fuiſſe. In triplicem fornicem uerſus quatuor habet marmoreas ſtriataſque columnas ſuperiores trabes ſuſtinentes,ſupra quas hæc eſt inſcriptio. IM. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO PF. AVGVSTO P. F. Q. R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS VLTVS EST ARMIS: ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

r Lib.3. Romæ inſtauratæ.

VICOS xviij. Victor viij. Confinium. Proſerpinæ, Ceteris, Argæi. Piſcarium. Parcarum. Veneris. Sãctum. Panuinius addit Vicũ antiquum Publicij ad portam Trigeminam.

ÆDICVLAS xix. credo legendum xviij. quot erant Vici. Nam quisq; Vicus ſuã habebat ædiculam, ut etiam hic ponit Victor.

VICOMAGISTROS xix. Legendum xlviij. ut habent aliæ regiones, & ſuprà dixi. Victor babet xxxviij. errore librarij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia ſexcentas.

DOMVS lxxxix.

HORREA xvj.

BALNEA xv.

LACVS xx. Victor xv.

PISTRINA xv. Victor xj.

Regio cõtinet. PEDES vndecim millia quingentos. ultra duo milliaria.

REGIO XII. PISCINA PVBLICA.

PIſcina, quæ xij. regioni nomen dedit, eſt aqua concluſa aliàs piſces continens. Varro.[a] Piſcinas, inquit, dico eas, quæ in aqua dulci aut ſalſa incluſos habent piſces ad uillam: Sed hic erat locus aqua plenus ſine piſcibus ad natandum paratus, & ob id piſcina publica uocabatur, quæ poſteà eſſe deſijt. Feſtus, piſcinæ, inquit, publicæ hodie nomen manet, ipſa non extat, ad q̃, & natatũ, & exercitationis alioqui cauſa ueniebat popul⁹. Martialis.

Piſcinam peto, non licet natare.

Plini⁹,[b] cohęret, inquit, calida piſcina, ex qua natantes mare aſpiciunt. Hæc à Sidonio Apollinari baptiſterium appellatur, quaſi lauacrũ; Piſcina, iquit, ſeu Græcari mauis, baptiſteriũ. Hæc ille. Marmore circũdatam fuiſſe hanc piſcinam eſt credendum, cùm ſcribat Seneca thaſio lapide priuatas piſcinas in balneis cingi. Pauper, inquit, ſibi uidetur, niſi thaſius lapis quondam rarum in templo ſpectaculum piſcinas noſtras circundedit, in quas multa ſudatione corpora animata demittimus. Huiuſmodi fuit piſcina Siloe, quæ etiam natatoria dicitur,[c] & probatica piſcina.[d] Græci κολυμβήθραν ideſt natatoriam uocant. Ab hac piſcina publica uicus piſcinæ publicæ eſt dictus: auctor eſt Lampridius, Heliogabalum nataſſe in piſcinis unguento infectis aut croco.

Continet AREAM RADICARIAM. In qua radices uendebantur. Radicem autem Dioſcorides uocat raphanum.

VIA NOVA. Victor. Caput uiæ nouæ: quòd ibi caput marmoreum uel æneum alicuius locatum erat, uel quod ibi eſſet initium vię nouę. Gellius[e] ſcribit Aium Deum appellatũ, aramque ei ſtatutam, quæ eſt in infima Noua uia, quòd in eo loco diuinitus uox edita erat.

a Li. 3. de re ruſtica c. 3.

b Lib. 2. epiſto. 17. ad Gallum.

c Ioan. 9.

d Ioan. 5.

e Lib. 16. c. 17.

FORTVNAM MAMMOSAM. à fœcunditate ita dictam, quòd uelut lacte Romanos aleret. Mammoſa autem eſt, quæ habet magnas mammas. Plinius ihus mammoſum mammas imitans ad differentiam maſculi appellat,[f] quem ſenſum ſi ſequamur, pro fortuna muliebri mammoſa acciperetur, de qua ſuprà eſt dictum. ab hac uicus in hac regione Fortunæ mammoſæ eſt dictus.

ISIDEM ATHENODORIAM. Victor legit Antenodoram. primum ſignificat Athenarum aut Palladis donum, ſecundum Anthenoris donum. prior lectio hoc ſimulachrum Athenis Romam delatum eſſe ſignificat. Alexander ab Alexandro[g] duas Iſides Romæ fuiſſe ſcribit, unam patriciam, de qua ſuprà in ſancta regione, alterã Antenodoram, cuius templum in regione Martij campi fuit proximum Tiberi, iuxta ſepta, & ouile, de quo hic agitur.

ÆDEM BONÆ DEAE SVBSAXANAE. Hanc magnam matrem, & terram, Maiamque eſſe oſtendere Macrobius laborat: Alij Fauni filiam, alij, ut Lactantius eius[h] uxorem fuiſſe dicunt, & à uiro cęſam, quòd uinum bibiſſet. Plutarchus in problematibus Flauij vult uxorem fuiſſe. De hac latè Alexander ab Alexandro,[i] qui dicit duas Romæ ædes Bonæ Deæ fuiſſe, unam in Auentino, alteram iuxta Iſidis templum ad Nouam uiam, quæ eſt iſta, de qua loquimur. Subſaxana autem fortè dicta fuit, quòd ſub ſaxum mõtis eſſet locata.

SIGNVM DELPHINI. Huius ſimulachri nulla, quod ſciam, memoria habetur. Plinius[k] auctor eſt C. Gracchum delphinos quinis millibus ſeſtertijs in libras emiſſe. Sed hi hominis priuati fuere.

THERMAS ANTONINIANAS. Ab Antonino Caracalla factas omnium celebratiſſimas, de quib⁹ ita Spartianus,[l] opera Romæ reliquit thermas nominis ſui eximias, quarum cellam ſolearem architecti negant poſſe ulla imitatione, qua facta eſt fieri. Nam & ex ære vel cupro cancelli ſuperpoſiti eſſe dicuntur, quibus cameratio tota credita eſt, & tantum eſt ſpacij, ut id ipſum fieri negent potuiſſe docti mechanici. De his ita Eutropius in Antonino, opus egregium fecit lauacri, quæ Antoninianæ appellantur. Blondus[m] dicit eas fuiſſe, ubi nunc eſt templum S. Priſcæ. Alij dicunt S. Balbinæ. Earum etiam nunc extant reliquiæ.

SEPTEM DOMOS PARTHORVM. Qui ſint hi Parthi, qui Romæ ſeptem domos habuerunt, difficile eſt inuenire, ſi quid coniectura aſſequi licet, fortè Parthos intelligit Seuerum Romam ſecutos, poſt bellum cum illis confectum, quos gemmis onuſtos illis temporibus ſe vidiſſe Tertullianus ſcribit.[n] Vidimus, inquit, Romæ de faſtidio Parthorum, &

f Plinius lib. 11 cap. 14.

g Lib. 6. gen. dier. cap. 8.

h Lib. 1. de falſ. relig. c. 22.

i Lib. 6. genîali. dier. cap. 8.

K Lib. 33. c. 11.

l In Antonino Caracalla.

m Lib. 2. inſtau. Romæ.

n De habitu muliebri.

Medorum, ceterorumque gentilium ſuorum coram matronis erubeſcentem, niſi quòd nec ad oſtenſionem ferè habentur, latent in cingulis ſmaragdi, & Cylindros uaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit, & in peronibus uniones emergere de luto eupiunt. Denique tantum gemmatum habent, quod gemmatum eſſe non debet, ſi non comparet, aut ideo comparet, ut neglectum eſſe oſtendatur. Sed & parietes tyrijs, & hyacinthinis, & illis regijs uelis, quæ uos operoſe reſoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Hæc ille. Luxum oſtendit Parthorum in ueſtibus, quas gemmis onuſtas geſtabant, & in locis occultis, & in ædibus, quarum parietes purpura tegebant, & fœminas taxat, quæ illos luxu ſeparabant. Has Romæ ſpecioſas domos ędificaſſe Seuerus uidetur, cum in eo ita Sex. Victor ſeribat. Ad largendum liberalis in amicos, in inimicos pariter uehemens, quippe qui lateranum Chilonem, Æmilinum Baſſum, ceteroſque alios ditaret, ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas uidemus Parthorum quæ dicuntur, & Laterani.

CAMPVM LANATARIVM. A lana ibi uendita nomen habuiſſe videtur, & ſi vocabulum ſit inuſitatum.

DOMVM CHILONIS. Legendű eſt Cilonis: Fabius Cilo intelligitur, qui imperante Seuero bis vrbi pręfuit, vt Dion, Spartianus.[a] & Vlpianus.[b] tradunt. Cőſul Pertinacis, Imp. iuſſu Cõmodi occiſi cadauer ęlá nocte humauit.[c] idem Antoninum Caracallam educauerat, & penè ab eo occiſus eſt, ſed tumultu populari ſeruatus, ut Dion & Spartianus ſeribunt.[d] Is ſpecioſam domum in vrbe ædificauit, quæ pro inſigni hic ponitur.

a Vterq; in Antonino Caracalla.
b L.8. §.3.de pęnis, l.6.de interdit.
c Lamprid. i Cõmodo in fine.
d In Antonino Caraçalla.

COHORTES iiij. Victor cohortes tres vigilum.

DOMVM CORNIFICII. L. Cornificium intelligit, qui hortatu Auguſti ædem Dianæ Romæ condidit, ut auctor eſt Tráquillus.[e] Hic in Sicilia exercitui Auguſti præfuit, & ab hoſtibus aduętu Agrippę euaſit. Dion,[f] Cornificius, inquit, qui Cæſariano exercitui in Sicilia pręfectus erar, periclitabatur, ne ſi in loco conſiſteret, inopia cibariorum expugnaretur, quòd ſi recederet, ne vna cum exercitu periret, circumſtantibus hoſtibus, & eminus iaculantibus, ac opportunis locis inuadẽtibus: Tamen quia Agrippa tranſierat in Siciliam, Mylaſq; cepetat, ac hoſtes inſecutus adcum uenerat, pręter ſpem euaſit. Qua ex re propter ſuam & militum ſalutẽ tanta lętitia efferebatur, vt Romę, quoties foris cœnaret, elephãto ueheretur, & magnificas ędes habuit, quæ hic celebrantur.

e In Auguſto c. 29.
f In Auguſto.

PRIVATVM HARDIANI. Victor priuata Hadriani, ſcilicet, domus, quam nondum Imperator habitabat. Capitolinus in M. Antonino. iuſſus inquit in Hadriani e priuata domű migrare, inuitus de maternis hortis receſſit.

VICOS xiiij. Victor xij. videlicet Veneris almę, Piſcinę publicę. Dianę. Ceios. Triari. Salientis ſigni, aliàs aquæ ſalientis. Lacitecti. Fortunæ mammoſę. Colafiti paſtoris, aliàs Colapeti. Portæ Ruduſculanæ ſeu Rauduſculanæ. Portæ Næuiæ. Victoris.

AEDICVLAS xvij. lego xiiij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia quadringẽtas octoginta ſeptẽ. Victor ij. millia CDLXXXVI.

DOMOS cxiiij.

HORREA xvij. Victor xxviij. aliàs xxvi.

BALNEA lxiij. Victor xliv.

LACVS lxxxi.

PISTRINA xx.

PEDES duodecim millia. vltra duo milliaria. Continet regio

REGIO XIII. AVENTINVS.

AVentinus, inquit, Dionyſius,[g] altus ambitu xviij. fermè ſtadiorum, id eſt, vltra duo milliaria: Ab Aneo rege foſſa & muro eſt cinctus, tum ſyluis varij generis, & præcipuè lauro obſitus, vnde lauretű pars eius dicitur: Nũc totus refertus eſt ædificijs, vbi inter alia pulchra Dianæ templum viſitur. Hæc Dionyſius. Dictus eſt autem Auentinus, ut idem & Feſtus tradunt, quod ibi rex Albanorum Auẽtinus bello fuerit extinctus atque ſepultus. At M. Varro,[h] Auentinum, ait, aliquot de cauſis dicunt: Næuius, ab auibus, quòd eo ſe ab Tiberi ferrent aues. Alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi ſit ſepultus: Alij ab aduentu hominum, quòd commune Latinorű ibi Dianę templum ſit conſtitutum. Ego maximè puto ab aduectu: Nam olim paludibus mons erat ab reliquis diſcluſus. itaque eò ex vrbe qui aduehebantur, ratibus quadrantem ſoluebant. Hæc Varro. Totus hic mons xiij. regionem vrbis occupabat. Continebat autem.

g lib.3.
h Lib. 4. de lingua Latina.

TEMPLVM DIANÆ & MINERVÆ. Victor. Templum commune Dianæ, ita appellat, quia, ut[i] Liuius ſcribit, Conſilio Seruij Tulli regis Latini populi cum populo Romano hoc templum vtriſque Commune condiderant. Euenit autem, inquit Liuius, ut bos in Sabinis miranda magnitudine ac ſpecie naſceretur, fixaque per multas ætates Cornua in ueſtibulo templi Dianæ ei fuere miraculo. Cecinere uates, cuius eam ciues ciuitatis Dianæ imolaſſent, ibi fore Imperium, id carmen peruenerat ad antiſtitem Fani Dianę. Sabinus ut primum apta dies ſacrificio uiſa eſt, bouem Romam actam deducit ad Fanum Dianæ, & ante aram ſtatuit; ibi antiſtes Ro-

i Lib. 1.

manus,

manus, cùm eum magnitudo uictimæ celebrata fama mouiſſet, memor reſponſi Sabinum ita alloquitur. Quid nam tu hoſpes paras, inquit, inceſti ſacrificium Dianæ facere? quin tu ante viuo perfunderis flumine. infima ualle perfluit Tiberis. Religione tactus hoſpes deſcẽdit ad Tiberim; intereà Romanus imolat Dianæ bouem. Hæc Liuius: Cornuaque bouis diu in eius templi ueſtibulo appenſa ſtetere. eandem hiſtoriam Plutarchus in problematis.[a] narrat in ceteris Dianę templis, inquit, ceruorum cornua affiguntur, in Auentino autem tãtummodo boum; & hoc factum ex Iubæ & Varronis monumẽtis. De hoc templo ita Martialis laudat Auentinæ uicinus ſura Dianę.

a Problem. 4. Rom.

MINERVÆ templum à Victore omittitur, unde idem potuit utrique Deæ eſſe commune. Vicum tamẽ Mineruę ponit. Pompeiũ magnum Mineruę ex manubijs templum dicaſſe Plinius[b] ſcribit, in quo breuiarium ipſius geſtorum ſcriptum erat.

b Lib.7.c.26.

NYMPHÆA TRIA. Hęc etiam Victor omittit. De nympheis latè ſuprà in v. regione eſt dictum in Nymphæo Alexandri, Capitolinus ſcribit Romæ nulla Gordiani Imp. opera extare, præter quędam nymphæa & balneas, & hæc fortè erant ab ipſo extructa. Ioſephus[c] nymphęa Lacus interpretatur, loquens enim de Herode maiore, apud Aſcalona, inquit, nymphęa ſiue lacus ornatiſſimos & balneas conſtituit.

c De bello Iudaico lib.1. cap. 16.

THERMAS VARIANAS & DECIANAS. Heliogabalum Antoninũ etiam Varium appellatum Lampridius ſcribit;[d] poſtmodum loquens de eius operibus, ſubdit, opera publica ipſius pręter ędem Heliogabali Dei, & amphitheatri inſtaurationẽ, poſt exuſtionem & Lauacrum in uico Sulpitio, quod Antoninus Seueri filius cœperat, nulla extant, & lauacrum, quod Antoninus Caracalla dedicauerat, & lauando, & populũ admittendo, ſed porticus defecerant, quę poſteà ab hoc ſub Decio Antonino extructę sũt, & ab Alexandro perfectę. Hęc ille, lego autem apud Lampridium, pro ſub Decio Antonino, ſubdititio Antonino, quia pſeudantoninus, ait Dion, Heliogabalus uocabatur: uel ſi legamus Decio, delenda eſt dictio, Antonino, nã, ut ait Eutropius, Decius Imperator lauacrum ſeu thermas fabricauit, quę Decianę ſunt nuncupatę. Apud Victorem deeſt, Decianas. Harum thermarum in Auentino eſt hæc inſcriptio. AQVA TRAIANA Q. ANICIVS Q. F. ANTONINIA. CVR. THERMARVM VARIANARVM.

d In Heliogabalo in prin.

DOLIOLVM. Huius nominis cauſã refert Feſtus. Doliola, inquit, locus in vrbe ſic vocatus, quia inuadentibus Gallis Senonibus vrbem, ſacra in eodem loco doliolis repoſita fuerunt, qua de cauſa in eodẽ loco ne deſpuere quidem alicui licebat. Idem tradit Liuius,[e] qui à Flamine Quirinali, Veſtalibusque ſacra doliolis condita fuiſſe ſcribit. At M. Varro,[f] eſt locus, inquit, qui vocatur Doliola, ad cloacã maximam, vbi non licet deſpuere, à doliolis ſub terra. Eorum duæ traditæ hiſtoriæ: Quod alij eſſe aiunt oſſa cadauerum. Alij Numæ Pompilij religioſa quædam poſt mortem eius infoſſa. Hic locus religionis cauſa, vt puto, nominatur.

e Lib. 5.

f Lib. 5.

MAPPAM AVREAM. Mappa ſignum erat curſus equorũ incipiendi; ea enim miſſa, à magiſtratu curſum Circenſem auſpicabantur. Vnde Tranquillus,[g] Nero aurigare, inquit, & ſpectari voluit in Circo maximo, aliquo liberto mittente mappam, vnde magiſtratus ſolẽt. Quintilianus etiam dixit mappa Circo vſitatum eſſe nomen, proptereà quòd in Circenſibus ſpectaculis pro ſigno mittebatur à magiſtratu. Hinc Martialis ait.[h]

g In Nerone ca. 22.

h Lib. 12.

Cretatam prætor cum vellet mittere mappam.
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.

Hæc uelut ſignum currendi in hac regione alicui muro aurea erat affixa.

PLATANONES. Locus platanis cõſitus, & uelut ſylua platanorum, quas Claudium Principem in Suburbano habuiſſe Plinius ſcribit.[i] arbor vmbræ cauſa tantùm expetita, quæ æſtate ſolem arcet, hyeme admittit. Vnde Virgilius dixit.

i Lib.12.c.1.

Atque miniſtrantem Platanum potantibus vmbram.

Hic locus pro inſigni recenſetur.

HORREA GALBÆ. Victor habet, Horreorum Galbianorum Fortunæ. Hoc dicitur, quia ſimulachrum Fortunæ conſeruatricis, his horreis aſtabat, quòd ea tueri à gentibus credebatur, ut ſequens oſtendit inſcriptio.

NVM. DOM. AVGG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P.D.

D. ideſt, Numini Dominorum Auguſtorum ſcilicet Theodoſij iunioris, et Valentiniani iij. Lorinus ſacrum illud ſua pecunia dedicauit. Appellatur magiſter ſcilicet regionis huius xiij. Hæc autem fuiſſe arbitror horrea Galbionis Ducis Valentiniani, qui miſſus eſt in Africam contra Bonifacium tyrannum, circa annum Salut. 429. ut in chronicis auctor eſt D. Proſper. Lego igitur Galbionis non Galbæ, quia Galbana non Galbiana vocantur. & ita appellantur in Notitia vtriusque Imperij, ſub Præfecto vrbi, quibus curator horreorum Galbianorum nuncupatus præficiebatur, cùm eſſent Romæ præcipua, & ibi latius de his diſſerui.

PORTICVM FABARIAM. ſub qua faba uendebatur.

SCHOLAM CASSII. Cùm plures

fuerint Caſſij, de quo hic intelligatur, difficile eſt diſcernere. De ſchola ſuprà dictum eſt in iij. regione. Hic fortè eſt, qui etiam uiam Caſſiam ſtrauit, de qua Feſtus.

FORVM PISTORIVM. Vbi panem piſtores uendebant.

VICOS xvij. Plures Victor nominat, ſcilicet Fidei, Frumentarium. Cæſeti. Valeri. Laci miliari, Fortunæ. Capitis canteri. Trium aliтum. Nouum, Loreti minoris. Armiluſtri. Conſi. Tacij. Columnæ ligneæ. Materiarij. Mūdiciei. Loreti maioris; Fortunæ dubiæ.

AEDICVLAS xvij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. Victor mendosè habet lxviij.

CVRATORES DVOS.

INSVLAS duo millia quadringentas octoginta ſeptem,

DOMVS cxxx. Victor ciiij.

HORREA xxv. Victor xxxvij.

BALNEA lxiij. Victor lxxiiij.

LACVS lxxxviij. Victor lxxijx.

PISTRINA xx. Victor xxx.

Continet Regio PEDES ducenta nouē millia, præpoſterè poſita eſt dictio ducenta, cùm ſcribendū eſſet ix. millia cc. Victor habet Regio in ambitu habet pedes xvi. cIↃ. ccc. quæ menſura excederet tria milliaria, cùm Dionyſius ſcribat ambitum totius Auentini non excedere xviij. ſtadia, ideſt duo milliaria, & quartam partem. Noſtra deſcriptio non peruenit ad duo milliaria,

REGIO XIIII. TRASTIBERINA.

IN hac regione trans Tiberim Ianiculum fuit, vbi Hetruria incipiebat. Hunc montem Ancus Martius muniuit. Dionyſius [a] loquens de Anco, ait, muro cinxit & Ianiculum montem in aduerſa ripa imminentem Tiberi, collocauitque in eo præſidiū, ut ab Hetruſcis tutior eſſet nauigatio fluminis, qui totā eā ripá tenētes infeſti erāt negociatorib⁹; Sublieiū quoque pontem merè ligneum, cui cōpingēdo nefas eſt quicquàm ferri eriſuè addere, ille impoſuiſſe Tiberi dicitur, qui hodie quoque ſupereſt, & ſacer habetur ab omnibus. Hæc ille. Hæc regio peſtilens à uilibus habitabatur, Continet

a Lib. 3.

CAIANVM. Obeliſcum puto intelligi à Caio Principe in Vaticano locatum. Plinius, [b] Abies, inquit, admirationes præcipuæ uiſa eſt in naui, quę ex Ægypto Caij Principis iuſſu Obeliſcum in Vaticano Circo ſtatutum, quatuorque truncos lapidis eiuſdem ad ſuſtinendum eum adduxit. Hic obeliſcus adhue hodie uiſitur. De eodē ita idem Plinius. [c] Tertius obeliſcus eſt in foro Vaticano Caij & Neronis Principum tetro ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Siſoſtridis filius Nuncoreus. Apud Victorem deeſt, Caianum. Tantùm legitur, vicus Caianarum. An bit hęc regio circiter paſſuum tria millia.

b Lib. 16. ca. 40.

c lib. 36. cap. 11.

VATICANVM. Gellius, [d] Agrum Vaticanum, inquit, & eiuſdem Deum præſidē appellatum acceperamus à Vaticinijs, quæ vi atque inſtinctu eius Dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hāc cauſam M. Varro in libris diuinarum aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem; Nam ſicut Aius, inquit, Deus appellatus, araque ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima noua via, quòd eo in loco diuinitus vox edita erat, ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem eſſent vocis humanæ initia, quoniā pueri ſimulatque parti ſunt, eam primum vocem edunt, quæ prima in Vaticani ſyllaba eſt, iccirco vagire dicitur, exprimente verbo ſonū vocis recentis. Hæc Gellius. Feſtus verò Pompeius, Vaticanus collis, ait, appellatus eſt, ꝙ eo potitus eſt populus Roma. vatum reſpōſo, expulſis Hetruſcis.

d lib. 15. cap. 17.

FRYGIANVM. Id aliud eſſe non puto, quàm templum Phrygię matri dicatum. & legendum Phrygianum. hoc nomen apud Victorem non inuenitur.

NAVMACHIAS V. Lacus erant, in quibus naues pugnabant; ſeu nauale prælium populo repræſentabatur: omnes erant circa Tiberim, vnde aqua ad implendos lacus extrahebatur: vna ex his ab Auguſto facta fuit. Tranquillus in eo, [e] item nauale prælium circa Tiberim dedit cauato ſolo, in quo nunc Cæſarum nemus eſt. Hæc ille. Permanſit hic naumachiæ locus etiam Tiberio imperante: Tranquillus enim de eo loquens, [f] his ait, omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi vſque ad proximos naumachiæ hortos ſubuectus eſt. Lacū hunc naumachiæ Auguſtus propria aqua ex Alſatio deducta impleuit: vt Iulius Frontinus his verbis ſignificat. Quæ ratio mouerit Auguſtum prouidentiſſimum Principem producendi Alſietiam aquam, quæ vocatur Auguſta, non ſatis perſpicio, nullius gratiæ, imò parum ſalubrem, & nuſquàm in vſus populi fluentem, niſi fortè, cùm opus naumachiæ aggrederetur, ne quid ſalubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit, & quod naumachiæ cœperat ſupereſſe, ſubiacentibus hortis, & priuatorum vſibus ad irrigandum conceſſit. Hactenus Frontinus alium locum ob naumachiam effodit Domitianus, vt auctor eſt Tranquillus, [g] Edidit, inquit, nauales pugnas, pene iuſtarum claſſium effoſſo & circumſtructo iuxta Tiberim lacū, atque inter maximos imbres proſpectauit, Hæc ille ediderat & Iulius Cęſar naumachiam, ſed in campo martio defoſſo, immiſſaque aqua, & nauibus introductis, ut auctor eſt Dion. [h] Alias naumachias alij Principes ediderunt. ſed fortè delenda eſt dictio ſeu nota, v. qua Victor caret, & tantùm habet,

e Cap. 43.

f In Tiberio ca. 72.

g In eo c. 4.

h Lib. 43.

habet, naumachię. Alij ſcribunt naumachias duas.

HORTOS DOMITIANOS. Domitię Longinę hortos intelligit, in quibus libenter uerſatum fuiſſe Aurelianum, Vopiſcus memorat. Diſplicebat, inquit, ei, cùm eſſet Romę, habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Salluſtianis uel Domitię uiuere. Hęc ille. Fuit Domitia uxor Domitiani Imp. Longina cognominata, quam ille Elio Lamię nuptã in matrimonium abduxit, ut ait Trãquillus.[a] & licet Dion ſcribat ob adulterium cum Paride ſaltatore commiſſum repudiatam, apud illum tamen ſemper manſit, quam Tranquillus[b] eius cędi interfuiſſe & Dion conſciam fuiſſe ſcribunt.

a In Domitiano ca. 1.

b Cap. 17.

BALNEVM AMPELIDIS, & PRISCI, & DIANÆ MOLINAS. Victor hęc diuidit, & legit. Balneum Ampelidis, balneum Priſcillianę. Deę Manię ſacellũ, & ita credo hunc locum reſtituendum. illud enim uerbum, molinas, nihil ſignificat. Quę uerò fuerit Ampelis, & quis Priſcus, difficile eſt inuenire: ſi legeretur Ampelij, is ſub Valentiniano urbi pręfuit,[c] & potuiſſet huius balnei fuiſſe auctor. Priſci quoque plures fuere, quorum unus fuit Dux Decij, ut refert Iornandes. Alius fuit procurator Cęſaris Antonini,[d] Neratius etiam & Iabolenus Iureconſ. Priſci ſunt cognominati, & alius Priſcus ſub Gordiano floruit:[e] unde diſcerni non poteſt, quis hoc balneum fabricauerit.

c l. 1. C. de offi. præf. vrb.

d l. pen. ff. de aucto. tut.

e l. eum qui C. de inoff. teſtam.

Maniá uerò, ut Varro,[f] & Macrobius[g] ſcribunt, erat mater Larium, ſeu penatũ, cui pueri mactabantur ex Apollinis reſponſo, qui capita ei iuſſerat ſacrificari. Ceterùm Brutus pulſo Tarquinio, allij & papaueris capitibus introduxit illi litari. Manias etiam appellabãt laruas, ideſt, Manes, quos deos eſſe putabant ab inferis ad ſuperos emanantes, quorum mater erat Mania ſeu auia, ut ait Feſtus.

f lib. 8. de lingua Latina.

g Lib. 1. Saturnali.

IANICVLVM. Montem trans Tiberim fuiſſe in huius regionis initio diximus; inde autem nomẽ habuit, inquit Feſtus, quòd per eum populus Roma. primitus tranſierit in agrum Tuſcum, & velut illuc eundi ianua fuerit. Aliam deriuationem tradit Macrobius, ſcilicet à Iano, qui ibi habitabat, & ſepultus eſt, & hoc ſequitur Virgilius.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbẽ,
Ianiculumque huic, illi Saturnia nomen.

Solinus: quis dubitat Ianiculũ à Iano fuiſſe conditum? idem Dionyſius & Ouidius.

STATVAM VALERIANAM. Valeriani Imp. puto patris aut filij.

COHORTES SEPTEM VIGILVM.

CAPVT GORGONIS. Gorgones tres fuere ſorores Phorcinis filiæ, Euryale, Stheno, Meduſa, capite draconibus innata habentes, dentes inſtar dentium ſuum prominentes, manibus & alis per aera ferri, ac ipſas intuentes in ſaxa vertere dicebantur. Porrò Perſeus aut Meduſæ decollatæ caput Clypeo affixit, quod ſpectantes in ſaxa conuerti ferebantur, eius ſimulachrum hoc in loco erat affixum.

FORTIS FORTVNÆ TEMPLVM. Forti Fortunæ templum vt multa alia à Tatio Sabinorum Rege vota. Varro[h] ſcribit. Sed alibi idem Varro[i] à Ser. Tullo Rege Romæ hoc templũ dicatum fuiſſe narrat: Dies, inquit, Fortis Fortunę appellatus ab Seruio Tullo Rege, quòd is Fanum Fortis Fortunæ ſecundum Tiberim extra vrbem Romam dicauit Iunio menſe. At Liuius Caruiliũ Coſ. ex bello Hetruſco æris grauis in ærarium trecenta nonaginta millia tuliſſe memorat, de reliquo ære ędem Fortis Fortunę faciendã propè ędem Matutę locauiſſe. Hęc ille. Fortè Caruilius collabantem inſtaurauit. Alia uix eſſe poteſt, cùm uterque eodem in hanc ędem loco ſtatuat extra urbem ſecundum Tiberim. Fortunam uerò multis nominibus appellabant, publicam, quòd Reip. faueret, Maſculã, quòd maribus, muliebrem, quę mulieribus, virilem, quæ adultis, primigeniam, quæ primi genitis. Fortem, quæ ex inſperatò aderat. Equeſtrem celeriter venientem, obſequentem, ad omnia vota præſentem. Paruam humiles extollentem, ſe iam ſegetibus fauentem, proſperam ſemper propitiam, malam iugiter aduerſantem, & alia huiuſmodi deliramenta, quibus mirum eſt non modò populum Rom. ſed & alios fere omnes tanta cæcitate arte diaboli oppreſſos fuiſſe. Templum Fortunæ Romæ ſub Maxentio conflagraſſe Zoſimus lib. 2. ſcribit.

h Lib. 4. de lingua Latina.

i lib. 5.

AREAM SEPTIMIANAM. Campus à Septimio Seuero Imp. exornatus.

HERCVLEM CVBANTEM. Simulachrum Herculis cubantis. Hunc in Pantheo M. Agrippæ fuiſſe Plinius[k] ſcribit. In honore, inquit, eſt & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt. Victima humi ſtans ante aditum porticus agnationis ſitæ, ſed hic dicitur humi ſtetiſſe non cubâſſe, unde cum à noſtro diuerſum eſſe puto.

k lib. 36. c. 1.

CAMPVM BRYTIANVM, & CODETANVM. Hos Victor diuidit: & campum Bruttianum appellat. Ab eodem Bryto ſeu Bruto, cuius domus pro inſigni in tertia regione ſuprà oſtenditur, Hunc campum cõplanatum, exornatumque puto.

Codetanum uerò campum à Codeta liberto Veri Imp. fratris M. Antonini philoſophi exornatum intelligit. Is plurimùm apud patronum potuit, ut in eo, & Marco Capitolinus ſcribit. Ab hoc campum Codetanum conditũ puto, quia alium huius nominis non inuenio.

HORTOS GETÆ. Omnibus notũ eſt

eſt Getam Cæſarem Seueri Imperatoris filiũ, & Antonini Caracallæ fratrem fuiſſe, à quo eſt interfectus.

CASTRA LECTICARIORVM. certum eſt lecticarios eſſe illos, qui lecticam ferunt, Martianus.[a] Si ſeruus, inquit, ex officio ad artificium tranſierit, quidam rectè putant legatũ extingui, quia officium artificio mutatur, cum Lecticarius cocus poſteà factus eſt. Hic Lecticarius eſt, qui fert lecticã, quod eſt officium, cùm poſteà fit cocus, eſt artifex: ita etiam intelligunt, Paulus[b] Vlpianus[c] Põponius,[d] & Scæuola.[e] Conſtantinus uerò lecticarios pro fabris lecticas facientib. accipit.[f] Hic uerò uidendum de quibus loquatur, & quæ ſint caſtra Lecticariorum, ſi pro fabris intelligimus, caſtris opus non eſt: Sed quique in ſuis ergaſterijs, quemadmodum alij artifices operabantur. Si pro his qui lecticas ferunt, vix mihi perſuadeo tot fuiſſe, ut in caſtra eſſent conijciendi. Nobiles enim à ſuis lecticarijs ſeruis ferebantur, pauperes his non utebantur. Quare cenſeo hic lecticarios pro ueſpilonibus, & cadauerum baculis accipi: ita appellat Iuſtinianus[g] Conſtantinus, inquit, & Anaſtaſius lecticariorum ſeu decanorum numerum ad certam menſuram redegerunt mille centum: ita etiam Græcè bis appellat λεκτικαρίους.[h] Hi prius Conſtantinopoli, vbi ingens erat populus, 950. hoc officio fungebantur,[i] poſteà ad numerum M. C. ſunt aucti.[k] Conſtantinus 190. ergaſteria ad hunc uſum deputauerat, poſt modum Anaſtaſius ea ad M. C. auxit. Romæ quoque, ubi magna populi erat frequentia, plurimi, qui humãdis mortuis operam darent, fuerant inſtituti lecticarij à portandis lectis nominati, aliàs Decani vocabantur.[l] & quia magnus erat horum numerus, in unum locum erant coniecti, qui caſtra lecticariorum dicebantur, & hunc credo eſſe uerum huius dictionis ſenſum. Dicuntur autem lecticarij, quia lectum ferebant, ſuper quo decumbebat cadauer, ut ait Iuſtinianus,[m] & quãdoque plures lectos pompæ cauſa præferebãt, quibus præſtituit, quantum conſequi debeant ex reditibus M. C. ergaſteriorum ad hoc munus deſtinatorum: lecticarios uerò vult gratuitò omnibus defunctis hoc præſtare officium, niſi heredes defuncti plures ad funus lectos expoſcant.

a In l. legatis §. 1. de lega. 3.
b In l. ſeruis vrbanis, 59. §. pen. de leg. 3.
c L. 29. de uer. oblig.
d In l. 6 ex toto, §. vlt. de lega. 1.
e In l. vxori, 13. de aur. & arg. lega.
f In l. 1. C. de excuſ. artific.
g In nouella 43 in princ.
h In nouella 59. §. 1.
i L. 9. c. de ſacr. ſan. eccleſ.
K Nouella 43. & 59.
l L. 4. ad nouella 43.
m In nouel. 59. cap. 4.

VICOS lxxviij. Victor xxiij. Sunt autem hi Vicus cenſori. Gemini. Roſtratæ. Lõgi aquilæ. Statuæ Siccianæ. Quadrati. Raciliani maioris. Raciliani minoris, Ianuclenſis. Brutianus. Larum ruralium. Statuæ Valerianæ. Salutaris. Paulli. Sex. Lucei. Simi publici. Patratilli. Laci reſtituti. Sauſei. Sargi. Ploti. Viberini. Caianarum.

ÆDES lxxviij.

VICOMAGISTROS xlviij. quot ſunt in alijs regionibus. Victor ponit lxxxviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS quattuor millia quadringentas quinque.

DOMOS cl.

HORREA xxij.

BALNEA lxxxvj. Victor clxxxvj. quę traputo mendoſum, quia nulla regio ad hunc numerum peruenit.

LACVS clxxx.

PISTRINA xxij.

Continet Regio PEDES triginta tria quadringentos octoginta octo. excedunt ſex milliaria. eſt latior regio ceteris.

Totius uerò vrbis ambitum Plinius ſuo tẽpore millium paſſuum xiij. & cc. fuiſſe ſcribit, ideſt ultra xiij. milliaria. Aurelianus verò Imp. ait Vopiſcus, muros vrbis ſic ampliauit, ut quinquaginta propè millia eorum ambitus teneret: Sed hoc tempore eum non tam latum fuiſſe, numerus ædificiorum, & ambitus regionum, qui ad hanc amplitudinem non perueniunt, oſtendunt.

EPILOGVS RERVM INSIGNIVM VRBIS.

BIBLIOTHECÆ xxix. Ex his præcipuæ duæ.

PALATINA, & VLPIA. Victor addit has publicas fuiſſe, ideſt, ab omnibus potuiſſe adiri. Hæ in regionibus ſuprà nuſſibi ſunt nominatæ, ſed hic non ſunt viſæ prætermittendæ. Quæ verò omnes eſſent, & à quo conditæ, ſciri non poteſt. De Palatina bibliotheca Latina, & Græca ſuprà in decima regione eſt dictum. Vlpia ab Vlpio Traiano eſt dicta, & quem bibliothecam extruxiſſe Dion ſcribit. Hæc in eius templo erat, in qua edicta Prætorum, libri lintei atque elephantini, Principum geſta, ac Senatuſconſulta continebantur. Gellius.[n] edicta, inquit, veterum prætorũ, ſedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cùm in manus incidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt. Hęc ille. In ea Numeriano Cęſari ſtatuam dicatam Vopiſcus ſcribit. Statua, inquit, illi non quaſi Cęſari, ſed quaſi rhetori decreta eſt ponenda in bibliotheca Vlpia, cui ſubſcriptum eſt. Numeriano Cęſari oratori tẽporibus ſuis potentiſſimo. Idem Vopiſcus narrat Aurelianum in libris linteis quotidiana ſua ſcribi pręcepiſſe, qui erant in Vlpia bibliotheca. Hęc in thermas Diocletianas poſteà eſt tranſlata. Vopiſcus in Probo, vſus ſum, inquit, libris ex bibliotheca Vlpia ętate mea thermis Diocletianis.

n Lib. 11. ca. 17.

Erant & alię bibliothecę Romę, vt Luculli, quam omnibus adeundam exhibebat. Plutarchus in Lucullo. Plurimos, inquit, pulcherrimeque ſcriptos coegit libros, & ſtudioſo cui

que,

que, & bibliothecæ, & quæ circa eam erant, ſcholæ atque deambulachra liberè perpetuoque patebant, quo ſe Græci, cùm per ocium li cuiſſet, velut in amœniſſimum muſarum diuerſorium conferre ſolebant, ibi loquendo, legendo, diſputando, diem iucundè terebanr. Hucuſque Plutarchus celebratur, & bibliotheca Aſinij Pollionis, quæ prima Romæ publicata. M. Varronis adhuc viuentis, & aliorum illuſtrium virorum imaginibus eſt exornata. Plinius, [a] M. Varronis, ait, in bibliotheca, quæ prima in vrbe ab Aſinio Pollione de manubijs publicata Romæ, & vnius uiuentis poſita imago eſt haud minore, vt quidem reor, gloria principe, oratore, & ciue. ex illa ingenio rum, quæ tunc fuit, multitudine uni hanc coronam dante, quàm cùm eidem Pompeius Magnus piratico ex bello naualem dedit. Hęc ille. De imaginibus illuſtrium virorum in hac bibliotheca primùm poſitis idem Plinius hæc ſcribit. [b] Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum Remp. fecit. Hactenus ille. Gellius lib. 16. cap. 8. Pacis bibliothecæ meminit Quattuor Græci, & tres Latini bibliothecis præficiebantur, qui libros componerent, & vetuſtate læſos deſcriberent. ijsque ex publico ſalarium dabatur. [c] Alias Romę bibliothecas, à quibus, & quando conditę ſint, difficile eſt inuenire.

a Lib. 7. cap. 30.

b Lib. 35. c. 2.

c L. 1. C. Theo. de ſtud. liber. vrbis Rom. & con ſtanti.

OBELISCI. V.

Hi uel errore librarij, uel aliam ob cauſam in regionibus ſunt prętermiſſi, cùm tamen vrbem mirificè exornarent, nec Conſtanopoli inueniuntur. Eſt obeliſcus, inquit Marcellinus, [d] aſperrimus lapis in figuram metę cuiuſdam ſenſim ad proceritatem conſurgens excelſam, vtque radium imitetur gra cileſcens paulatim, ſpecie quadrata in verticē productus anguſtum, manu leuigatus artificis. Formarum autem innumeras notas hieroglyphycas appellatas initialis ſapientię vetus inſi gniuit auctoritas. Hęc ille. Obeliſcũ ex Aegypto aduectum in Circo maximo Auguſtus locauit, Plinius, [e] obeliſcus, ait, quem D. Auguſtus in Circo magno conſtituit, exciſus Rege Semneferreo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, cxxv. pedum eſt, & dodrantis, pręter baſim eiuſdem lapidis. Is uerò, qui eſt in Campo Martio, nouem pedum minor, eſt à Seſoſtride. Inſcriptam ambo rerum interpretationem Aegyptiorum opere, & naturę continent. Ei D. Auguſtus addidit mirabilem vſum ad deprehendēdas ſolis vmbras, dierumque ac noctiũ magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem, cui par fieret umbra Romę confecto die, ſexta hora, paulatimque per regulas, quę ſunt ex ęre inciſę, ſingulis diebus decreſceret, ac rurſus augeſceret, digna cognitu res ingenio fœcundo. Manlius mathemathicus apici auratam pilam addidit, cuius uertice umbra colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem, apice, vt ferunt, à capite hominis intellecta. Tertius eſt in Vaticano Caij, & Neronis principũ circo, unus ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Soſeſtridis filius Nuncoreus. Hęc Plinius, quibus uerbis duos obeliſcos Romam ab Auguſto aduectos, & tertium in Vaticano poſitum ſcribit. Sequentes principes alios aduexerunt, quorum, inquir Marcellinus, [f] alter eſt in Vaticano, de quo locuti ſumus, alter in hortis Salluſtij, duo in Auguſti monumentis ſunt, itaque erant ſex, non quinque, & ita legendum, ut apud Victorē. Obeliſci magni vj. Duo in Circo maximo. Maior eſt pedum cxxxij. Minor pedum lxxxvij. ſemis. Vnus in Vaticano pedum lxxij. unus in Campo Martio pedum lxxij.

d Lib. 17.

e Lib. 36. cap. 9.

f Lib. 17.

Duo in Mauſoleo Auguſti pares, ſinguli pedũ xlij. ſemis. in inſula Tiberis vnus, hic minimus inter magnos non connumeratur. Literas hieroglyphicas obeliſco inciſas, qui eſt in Circo Marcellinus interpretatur. [g] Ego eas breuitatis cauſa omiſi.

g Lib. 17.

PONTES VII.

Aelius, Aurelius, Moluius, Sublicius, Fabricius, Ceſtius, & Probi. Victor facit viij. & addit Ianiculenſem.

PONS ÆLIVS ab Aelio Hadriano iuxta eius ſepulchrum nunc caſtellum S. Angeli dictum ædificatus fuit. Spartianus in Hadriano. Fecit, inquit, & ſui nominis pontem & ſepulchrum iuxta Tiberim. idem & Dion, ſepultus eſt, ait, iuxta flumen ad pontem Aelium, vbi monumentum fecerat, propterea quòd Mauſoleum plenum erat, in quo nemo amplius ſepultus eſt.

AVRELIVS. Factus à M. Aurelio Antonino philoſopho. De quo tamen nihil legi. Capitolinus ſcribit Tiberim ſub M. Aurelio grauiter inundaſſe, & multa vexaſſe ædificia, quæ mala Marcus, inquit, temperauit, & hac occaſione fortè hunc pontem extruxit. Addit Victor, aliàs Vaticanus.

MOLVIVS. Poſteà Miluius eſt dictus. Hunc molem appellant. Ammianus auctor eſt à M. Scauro L. Syllæ priuigno in cenſura factum fuiſſe, in via Flaminia ſitus eſt plus minus duobus millibus paſſuum ab vrbe diſtās. Fortè à miluis eò conuolantibus nomen habuit.

SVBLICIVS. Hunc pontem ad Ianiculum montem in aduerſam Tiberis ripam tēdētem Ancus Martius Rex fecit. Dionyſius [h] ſublicium, inquit, pontem merè ligneum, cui compingendo nefas eſt quicquàm ferri æriſuè addere, ille impoſuiſſe Tiberi dicitur, qui-

h Lib. 3.

que

que ſupereſt, & ſacer habetur ab omnibus. Quòd ſi qua pars eius ſarcienda eſt, id pontifices curant non ſine ſolenni ſacrificio. Hęc ille. Ab eo Horatiꝰ Cocles hoſtes repulit,[a] donec cæſus, & quia clauis confixus ægrè ſolui potuit: poſtea nullo ferro eum transfigi placuit. Plinius.[b] Romæ, inquit, ſine ferreo clauo pontem ſublicium fieri, poſtquàm Coclite Horatio defendente ægrè reuulſus eſt. Capitolinus ab Antonino Pio reſtitutum ſcribit. Dictus eſt autem ſublicius pons, quòd ex ilice eſſet compactus, uel à ſublicibus, quæ lingua Volſca ſũt lõgę trabes. eſt propriè palus aqua ad extruendum pontem defixus. Hic pons poſtea ab Æmilio Prętore, ait Põponius Lętus, Factus eſt lapideus, & appellatus Aemilius.

a Plini. lib. 34. c.
b lib. 36. cap. 15.

FABRICIVS. Hunc pontem L. Fabricius fieri curauit ut eius arcubus inſculpta adhuc extans indicat inſcriptio. L. FABRICIVS C. F. CVR. FACIVNDVM CVRAVIT. & ab alio latere. L. FABR. & ſub fornice feneſtræ IDEM PROCVRAVIT. Ab alia parte arcuum legitur Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. COSS. S. C. PROBAVERVNT. Hic pons coniungebat inſulam Tiberis continenti. De quo ita Horatius. Atque à Fabricio nõ triſtem ponte reuerti. Hodie pons quatuor capitum dicitur à quatuor Iani uel Termini quadrifrontibus ſimulachris in aditu pontis à ſiniſtra collocatis, inquit Marlianus.

CESTIVS à C. Ceſtio Gallo eius conditore, ut puto, dictus, quem cum M. Seruilio. Rufo Honiano Coſ. fuiſſe Plinius,[c] & Tacitus.[d] ſcribunt. Id fuit ſub Tiberio anno humanæ ſalutis xxxvj. Patrem habuit Ceſtium Senatorem, quem Tiberius ad accuſandum Minutium Therinum impulit, ut auctor eſt Tacitus, & huius pontis curator eſſe potuiſſet. Nũc S. Bartholomæi pontem vocari Marlianus ſcribit, quem ſub nomine Gratiani inſtauratum inſcriptio ibi in tabula marmorea indicat.

c lib. 10. cap. 43.
d lib. 5. annali.

PROBI. Intelligo Imperatoris, quẽ multos pontes extruxiſſe Vopiſcus memorat. In regionibus huius deſcriptionis ſupra explicatis nullus pons nominatur, ſed hic ſimul collecti fuere, & alium addit Victor in noſtra deſcriptione omiſſum.

MONTES VII.

COelius, Auẽtinus, Tarpeius, Palatinus, Exquilinus, Vaticanus, Ianiculenſis.

De his montibus ſuprà dictum fuit, de Cœlio in ij. regione, De Auentino in xiij. quibus nomen dederunt. De Tarpeio in vj. & viij. regione. De Palatino in x. De Exquilino in v. De Vaticano & Ianiculo in xiiij. regione.

CAMPI VIII.

VIminalis, Agrippæ, Martius. Codetanus, Octauius, Pecuarius, Lanatarius, Brytianus.

CAMPVS Viminalis eſt in v. regione ſub aggere, Campus Agrippæ in vij. Campus Martius ĩ ix. Codetanus, & Brytianus in xiiij. Lanatarius in xij. Campus Pecuarius & Octauius ĩ deſcriptionibus regionum omittuntur. Panuinius Pecuarium in xiij. regione locat, à pecoribus, vbi vendebantur, credo denominatum, Aliàs, inquit Victor, legitur Paſcuarium, in quo paſcebant pecora. Octauius campus vbi eſſet, non legitur. Hunc Campum fortè Auguſtus in honorem Octauiæ ſororis fecit, vt porticum, & alia. Tranquillus.[e] Quædam, inquit, opera ſub nomine alieno, nepotum, & vxoris, & nepotis fecit, ut porticum. Has eſſe puto, quas Io. Seplius Octauianas ambulationes appellat, in quibus Veſpaſianũ & Titum triumphãtes à Senatu exceptos fuiſſe ſcribit.[f] vnde apparet campos loca fuiſſe ad deambulandum. Aliũm ponit campum Victor vltra Tiberim Vaticanum.

e in Auguſto ca. 29.
f lib. 7. cap. 24. de bello Iudaico.

FORA XI.

ROMANVM, Magnum, Cæſaris. Auguſti. Neruæ Traiani. Ænobarbi. Forum boarium. Suarium. Piſtorum. Gallorum & ruſticorum.

Forum Romanum magnum eſt in viij. regione, cui etiam nomen dedit. Fora Cæſaris, Auguſti, & Neruæ Traiani ſunt in viij. regione. Forum Ænobarbi ſuprà eſt prætermiſſum. Puto ſignificari Gn. Domitium Ænobarbum, qui cum L. Craſſo Oratore primò Conſul, poſteà Cẽſor fuit anno ab vrbe cõdita DCLXII. Hi ob morum diſſimilitudinem contrarij fuere; Craſſus magnificam in palatio domum habitabat, & cùm Ænobarbus grauiter increparet Cenſorem tanti habitare, offerretque pro domo multa millia nummum, Craſſus vt præſens ingenio faceto lepore ſolers ſe concedere reſpondit, exceptis ſex arboribus, ac ne vno quidem nummo, ſi hæ adimerentur, emptam volente Domitio: Craſſus, vtrum ne ego ſum, inquit, quæſo Domiti exemplo graui, & à mea ipſa cenſura notandus, qui in domo, quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem, an tu, qui ſex arbores æſtimes? Hæ fuere loti patula ramorum opacitate laſciuæ. Hæc Plinius,[g] qui eundem Aenobarbum Aedilem vrſos Numidicos C. & totidem uenatores æthiopes in Circo dediſſe ſcribit.[h] Hunc forum iſtud inſtituiſſe arbitror.

g Lib. 17. ca. 1.
h Lib. 8. c. 36.

FORVM SVARIVM. Eſt in vij. regione. Boarium in viij. Rufus locat, & Piſcarium, vbi piſces vendebantur. Forum boariũ ab

ab æreo ſimulachro tauri ibi poſito dictum. Plinius ſignificat, cùm ſcribit, [a] bos æreus ex Aegyna inſula captus in foro boario eſt Romę. Feſtus & Varro, quod boues ibi venderentur. Pomponius Lætus de Rom. antiq. ibi duos Ianos j. porticus in quas mercatores ſe reciperent, fuiſſe ſcribit. Forum piſcarium ſecundum Tiberim fuiſſe Varro tradit. Piſtoriū, vbi panis vendebatur, in xiij. regione erat. Gallorum verò & ruſticorū ſuprà omittitur, fortè in quibus hi nundinas exercebant, aut ubi Gallorum buſta erant, qui à Camillo fuerant occiſi. Locus ille erat in media urbe, & buſta Gallorum uocabatur. Varro,[b] locus, ait, ad buſta Gallica, quòd Roma recuperata, Gallorum oſſa, qui poſſederant Vrbem, ibi coaceruata & conſita. idem Liuius. [c] Alia fora addit Victor, quæ hic omittuntur, & xvij. recenſet, inter alia olitorium, vbi olera vendebantur: in eo, inquit, columna eſt lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt: ibi enim oportuit nutrices eſſe, quæ illis lac præberent. Aſconius extra portam Carmentalem fuiſſe ſcribit, Varro, olerum, inquit, ibi copia, vbi olim macellum fuit.

a Lib. 34. cap. 2.
b Lib. 4.
c Lib. 5.

BASILICÆ X.

IVLIA, Vlpia, Pauli, Neptuni, Matidij, Marciana, Baſcellaria. Floſcellaria. Sicinij. Conſtantiniana. Victor xix. recenſet. Sed nos noſtras proſequemur, quarum tres tantùm Conſtantini in iiij. regione, Matidiæ & Marciani in ix. ſuprà ſunt nominatæ.

IVLIA Baſilica à C. Iulio Cęſare dedicata, vt in Chronicis Euſebius teſtatur: cui ædificandæ ſe pręfuiſſe Vitruuius ſcribit; de hac ſentit & Tranquillus. [d] Aedilis, inquit, pręter comitium & forum, baſilicasque, etiam Capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis. Quid verò eſſet Baſilica, ſupra in iiij. regione eſt declaratum, vbi de baſilica Conſtantiniana eſt actum.

VLPIA, ab Vlpio Traiano eſt condita.

PAVLI, illius puto, qui Perſeum Regē Macedonię profligauit, ac tantum auri argentique in ęrarium Rom. tulit, vt nullum tributum ciuibus ſolui usque ad Hircij & Panſę Conſulatum opus fuerit, cenſuramque grauē geſſit, vt auctor eſt Plutarchus, qui eius geſta ſcripſit.

NEPTVNI. Hęc baſilica à templo vel ſigno Neptuni nomen habuit, Fortè in Circo Flaminio, vbi Neptuni templum cum eius ſigno inſigni fuit, à Plinio celebrato. [e] Sed in maxima, inquit, dignatione Gn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis atque Achilles, cuius templi Abaſcantum Auguſti libertum ęditeum fuiſſe ſuprà in prima regione ex vetuſto marmore oſtendimus. Sed ego puto hic intelligi porticum Argonautarum, quę erat in vij. regione & Neptuni appellatum Dion lib. 53. affirmat, ob victoriam naualem in mari obtentam ipſi dedicatam. Porticus verò & baſilica ſæpè pro iiſdem ponuntur, cum hæc eſſet tectum, columnis inſtar porticus ſuffultum.

d In C. Iulio Cęſare cap. 10.
e Lib. 36. cap. 5.

MATIDII. Legendum Matidiæ, vt apud Victorem, vt dictum eſt in ix. regione, vbi hæc erat baſilica.

MARCIANA, à Marciana ſorore Traiani, vt in ix. regione ſuprà eſt dictum, vbi harum erant baſilicæ.

BASCELLARIA. Victor Vaſcellaria, aliàs Vaſtellaria.

FLOSCELLARIA. Victor. Fillicelli, aliàs Floſcelli.

SICINII. Aliàs Sicinini apud Victorem. Fortè L. Sicinium Dentatum intelligit, paulò poſt exactos Reges Tribunum plebis, qui centies vicies ſemper victor pugnauit, pluribusque coronis, armillis, haſtis, torquibusque eſt donatus, vt tradit Plinius.[f]

f Lib. 7. cap. 28

CONSTANTINIANA, à Conſtantino condita, de qua ſuprà in iiij. regione. Alias ix. baſilicas addit Victor, quæ in hac deſcriptione omittuntur.

THERMÆ XI.

TRAIANÆ, Titianæ, Agrippinæ, Syrę, Commodianę, Seuerianæ, Alexandrinæ, Antoninianę, Decianę, Diocletianę, Conſtantinianę. Hę ſuprà in ſuis regionibus ſunt explicatę.

Traianę ſunt in iij. regione. Agrippinę in 9. Quę Syrę hic vocantur, in xiij. uariç appellantur, ab Heliogabalo conditæ, qui fuit Syrus. Cōmodianæ & Seuerianæ ſunt in j. regione. Alexandrinæ in ix. Antoninianæ in xij. Decianæ in xiij. Diocletianæ & Conſtantinianæ in vj. Victor alias v. addit, quæ hic omittuntur.

AQVÆ XIX.

TRAIANA, Ania, Alſia, Claudia, Martia, Herculea, Iulia, Auguſtea, Appia, Alſetina, Setina. Ciminia. Aurelia. Damnata. Virgo. Tepula. Seueriana. Antoniniana. Alexandrina.

TRAIANA. Aqua in numiſmatis Traiani repræſentatur; Viſitur hominis imago ſuper gramine humi fuſa, ſupra quem duæ columnæ pontem ſuſtinent, vnde guttæ aquæ in terram cadunt. Inſcriptum eſt, S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI AQVA TRAIANA S. C. Aliud eius numiſma in medio apſidem inſtar hemicicli continet: Humi procumbit mulier cum uirga. Inſcriptum eſt S. AQVÆ TRAIANAE. C. Ferunt hanc eſſe aquam Claudiam, quam in Auentinum deriuauit, & à ſe Traianam appellauit.

lauit. Alij nolunt aquam ſignificari ab ipſo inuentam, & in urbem deductam. Alia ſunt huiuſmodi numiſmata idem ſignificantia.

2. ANIA. Hæc aqua Ania eſt dicta, quia ab Anione in Tiberim defluente deriuatur:[a] unde per ſimplex n eſt ſcribenda: Poſt annos xl. quã Appia perducta eſt, an. ab urbe cõdita CCCCLXXXIX. M. Curius Dentatus, qui Cẽſuram cum L. Papyrio geſſit, Anienis, qui nunc dicitur uetus, aquam perducendam in urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit. Sp. Caluiſio, L. Papyrio Coſſ. Poſt biẽnium deinde actum in Senatu de conſumatione eius aquæ opere, Poſt an. ix. Minutius prætor edidit. Tum ex S.C. duumuiri aquam perducentes creati Curius & Fuluius Flaccus locauerunt; Curius in v. diem quàm erat creatus Duumuir, deceſſit, Gloria perductę peruenit ad Fuluium. Concipitur Anio vetus ſupra Tibur xx. milliario extra portam Raranam, vbi partim in Tiburtinum uſum diſtribuebatur, partim Romam deducebatur. Quę minus ſalubris in hortorum irrigationem, atque vt in ipſius urbis ſordida exiſteret miniſteria. Ductus eius habebat longitudinem paſſuũ xliij. millium. Ex eo riuus erat ſubterraneus paſſuũ xlij. ſubſtructione ſuprà terrã paſſuũ DCCIII. Hæc Frontinus.

a Plini. li. 3. cap. 5. & 12.

3. ALSIA. Huius nominis fluuium ponit Plinius in Venetia; ſed de hoc non intelligitur, ſed de aqua, quæ ab Alſia opido, uel lacu Alſietino eſt deriuata, unde Victor legit Alſia aliàs Alſietina, alias Halſientina, quæ & Auguſta, quia ab Auguſto eſt deducta: Sed Victor Alſiam cum Alſietina, de quà infrà, confundit.

4. CLAVDIA. Aquæductum intelligit inchoatum à Caligula, & perfectum à Claudio. Tranquillus,[b] opera, ait, magna potius quàm neceſſaria quàm multa perfecit, ſed uel præcipua aquæductum à Caio inchoatum, & poſteà Claudiæ aquę gelidos atq; uberes fontes, quorum alteri cœruleo, alteri Curtio, & alteri Albudino nomen eſt, ſimulque riuum Anienis nouo & lapideo opere in urbem perduxit, diuiſitque in plurimos & ornatiſſimos lacus. Frontinus ait id fuiſſe anno poſt Vrbem cond. DCCC. Alteri, inquit, quod ex fontibus cœruleo Curtioq; perducebatur, Claudiæ nomen datum. Hęc bonitate proxima Martię. Altera, quoniam Anienis aquę in vrbem fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoſcerentur, Anio nouus vocari cœpit. Priori Anioni cognomen veteris adiectum. Idem fermè Plinius,[c] vicit inquit, antecedentes aquarum ductus nouiſſimum impendium operis inchoati à C. Cęſare, & peracti à Claudio, quippe à lapide quadrageſimo ad eam excelſitatem, ut in omnes urbis partes leuarentur, influxere Curtius, & Cœruleus fontes. Erogata in id opus ſeſtertia quingenta quinquaginta quinque millia. Hęc ille. De hac aqua hæ Romę extant inſcriptiones. TI. Claudius Druſi F. Cęſar Auguſtus, Germanicus, Põnf. Maxim. Tribunicia poteſtate xij. Coſ. v. Imperator xvij. Pater patrię, Aquas, Claudiam ex fontibus, qui uocabantur Cœruleus & Curtius à Milliario lxij. ſua impenſa in urbem per ducendas curauit.

b In Claudio c. 20.

c Libr. 36. cap. 15.

Alia.

IMp. Cæſar Veſpaſianus Auguſt. Pontif. Max. Trib. Pot. II. Imp. VI. Coſ. iij. Deſig. iiij. PP. Aquas Curtiã & Cęruleã perductas à Diuo Claudio & poſteà intermiſſas, dilapſaſque per annos nouem ſua impenſa Vrbi reſtituit.

Alia.

IMp. T. Cæſar Diui F. Veſpaſianus Auguſtus, Pontifex Maximus, Tribunic. Poteſtate X. Imperator xvij. pater patriæ, Cenſor, Coſ. viij. Aquas Curtiam & Cœruleam perductas à Diuo Claudio, & poſtea à Diuo Veſpaſiano patre ſuo urbi reſtitutas, cum à capite aquarum à ſolo uetuſtate dilapſæ eſſent, noua forma reducendas ſua impenſa curauit.

Concipiebatur Claudia aquauia Sublacenſi ad milliarium xxxviij. diuerticulo ſiniſtrorſum intra paſſus CCC. ex dictis fontibus ampliſſimis & ſpecioſis Cœruleo, qui à ſimilitudine appellatus erat, & Curtiæ. Claudiæ ductus habet longitudinem paſſuum xlvj. millium, ait Frontinus. De hac aqua latius in Notitia Imperij Occidẽtalis in Cõſule aquarum eſt dictum.

5. MARTIA. De hac aqua, Virgine, & Appia hęc Plinius.[d] Sed dicantur uera æſtimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit iuſſus à Senatu aquarum Appię & Anienis tegula ductus reficere, nouam à ſuo nomine appellatã cuniculis per montes actis intra Præturæ ſuæ tempus adduxit; Agrippa uerò in ędilitate ſua adiecta Virginea aqua, ceteriſque corriuatis, & emendatis lacus DCC. fecit, idem[e] clariſſima aquarum omnium in toto orbe frigoris ſalubritatiſque palma, præconio urbis Martia eſt inter reliqua Deũ munera Vrbi tributa. Primus in Vrbem ducere auſpicatus Ancus Martius è Regibus. Poſteà Q. Martius Rex in Prętura. Rurſuſq; reſtituit magnus Agrippa. Hactenus Plinius. Concipitur Martia via Valeria ad milliariũ xxxiij. diuerticulo euntibus ab Vrbe Roma, dextrorſus millia paſſuum vj. Sublacenſi. Habet longitudinem à capite ad Vrbem paſſuum lx. millium & MDCCX. ſemis. Hæc & plura Frontinus. Aquam Martiam interruptis aquęductibus deficientem M. Agrippa ſuo ęre reſtituit.[f]

d Lib. 36. capit. 15.

e Lib. 31. cap. 3.

f Dion lib. 49.

HER-

6. HERCVLEA. Non à Commodo, qui ſe Herculem fingebat & vocabat, hęc aqua eſt denominata: Nec à Maximiano, qui & ipſe eo modo ſe appellabat. Nam Plinius huius aquę meminit, qui ante hos lōgè fuit; ipſe Virginē aquam uult denominari, quia Herculaneum riuum refugiat. Quare ab aliquo ſigno Herculis uel templo, unde oritur, dicta uerisimilius creditur.

7. IVLIA. A Iulio Cęſare introducta. Iulię, inquit Frontinus, ad caput menſura iniri non potuit, quoniam ex pluribus acquiſitionibus conſtabat. Et ad VI. ab Vrbe milliarium uniuerſa in piſcinam recipiebatur, vbi dabat quinarias MCCVI. Accipiebat autem poſt hortos Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. erantque Iuliæ cum acceptis quinariæ MCCCLXVIII. Hæc Frontinus.

8. AVGVSTEA. Naſcitur vltra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martia accedat, efficit paſſus DCCC. Hanc Auguſtus in ſupplementum Martiæ, quoties ſiccitates agerēt, auxilio aquæ eiuſdem opere ſubterraneo perduxit: Ab inuentore Auguſta appellatur, vt auctor eſt Frontinus.

9. APPIA. Ab Appio Claudio Cenſore poſtea Cæco in vrbem inuecta, M. Valerio Maximo, & P. Decio Murena Coſſ. ann. xx. poſt Samniticum bellum cœptum. Collegam habuit C. Plautium Venocem cognominatum ob aquarum venas, quas ſcrutabatur, qui Cenſura ſe abdicauit ab Appio deceptus, qui ſe idem facturum ſimulauerat, ſed in magiſtratu permanſit, donec aquæductum perficeret. Concipiebatur hæc aqua in agro Lucullano via Pręneſtina inter milliarium vj. & viij. diuerticulo ſiniſtrorſus paſſuum DCCLXXX. Excurrebat in longum vltra xxij. millia paſſuum. Iunctus ramo Auguſtæ erat altitudinis pedū v. latitudinis vnius & dodrantis, vt auctor eſt Frontinus. Hunc aquæductum vetuſtate collapſum M. Titius prætor anno ab vrbe cond. DCVIII. reſtituit. In Circum ad Naumachiā hæc aqua duci conſueuerat.

10. ALSATINA. Ab Alſatio fonte, vnde capiebatur, nomen habuit: eadem Auguſta eſt nominata, quia ab Auguſto deducta. Frontinus, quę ratio mouerit, inquit, Auguſtum prouidentiſſimum Principem producendi Alſitiā aquam, quæ uocatur Auguſta, non ſatis perſpicio, nullius gratiæ, imò parum ſalubrem, & nuſquàm in vſus populi fluentem, niſi fortè cū opus naumachiæ aggrederetur, ne quid de ſalubrioribus aquis detraheret: hanc proprio opere perduxit, & quod naumachię cœperat ſuperesse, hortis ſubiacentibus, & priuatorum uſibus ad irrigandum conceſſit. Concipitur ex lacu Alſietino uia Claudia milliario xiiij. diuerticulo dextrorſus paſſuum vj. millium D. Ductus efficit longitudinem paſſuum xij. millium clxij. Hæc Frontinus. Puto uerò pro Alſetina Alſitia legendum.

SETINA. A Setino Campaniæ agro deducta, uel à Setina uia, de qua infrà. 11.

CIMINA à Ciminia Sylua prope agrum Tuſculanum, de qua Plinius,[a] uel à Ciminia uia, iuxta quam tranſibat. 12.

a Lib. 2. cap. 98.

AVRELIO. A L. Aurelio Cotta, qui fuit Coſ. annis ſeptem ante tertium bellum Punicum, ut auctor eſt Plinius,[b] qui etiam Aureliam uiam fecit, & forum Aemilium extruxit. 13.

b Lib. 33. cap. 3.

DAMNATA. propter inſalubritatem ita dicta. 14.

VIRGO. Hanc M. Agrippa adduxit an. ab urbe cōd. 735. vt auctor eſt Diō li. 54. Aquā inquit, Virginem dictam proprio ære deducens Auguſtam appellauit. Plinius,[c] idem M. Agrippa, ait, Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo millia paſſuum; Præneſtina uia: iuxta eſt Herculaneus riuus, quem refugiens virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Caſſiodorus verò[d] virginem dictam putat, quia puriſſima nulliſque ſordibus polluta currit. Frontinus, quia quærentibus aquam militibus, puella uirguncula quaſdam uenas monſtrauit, quas ſecuti ingentem aquam inuenerunt. Aedicula fonti appoſita hanc virginem pictam oſtendit. Concipitur Collatina via ad viij. milliarium paluſtribus locis, ſed alijs aquis adiunctis uenit per longitudinem paſſuū xiiij. millium cv. Hæc Frontinus. 15.

c Lib. 31. cap. 3.

d Lib. 7. variar. in formula comitiuæ.

TEPVLA. De hac ita Frontinus. Gn. Seruilius Cepio, & C. Caſſius Longinus, qui Riualla appellatus eſt, Cenſores, anno ab Vrbe condita DCCXVII. Plautio Hipſapone, & Ful. Flacco Coſſ. aquam, quæ vocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tuſculanū credunt, Romam & in Capitolium adducendam curauerunt. Tepula concipiebatur uia latina ad xl. milliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextrorſum millium paſſuum duum, inde riuo ſuo in vrbem perducebatur Iuliæ poſt mixta ab Agrippa. Huius aquæ fontes nulli erant, uenis quibuſdam conſtabat, quæ interceptæ fuerunt in Iuliam. Caput ergo eius obſeruandum erat à piſcina Iuliæ. Ex ea enim primùm accipiebat quinarias CXC. Deinde ſtatim ex Martia quinarias xcij. Præterea ex Aniene nouo ad hortos Epaphroditianos quinarias clxiij. Fiunt omnes quinariæ ccccxlv. Hæc Frontinus. Quinaria autem erat menſura aquę inter vnciam & digitum. Cur autem hęc aqua Tepula vocaretur, Frontinus non explicat, fortè à loco unde extrahebatur, ita eſt dicta. 16.

SEVERIANA. à Seuero Imp. deriuata. Fortè ad thermas Seuerianas, quas fecit, ut Spartianus memorat. 17.

ANTONIANA. Ab Antonino Caracalla deducta ad thermas, quas eum omnium pulcherrimas exſtruxiſſe Spartian⁹ ſcribit, & 18.

Antoninianas nuncupatas. Alias aquas addit Victor, quæ hìc omittuntur.

19. ALEXANDRINA. Ab Alexandro Imp. perducta ad balnea, quæ plura illum feciſſe in omnibus regionibus, quæ fortè non habebant. Lampridius ſcribit, & multa Alexandri ſunt dicta. Thermas, inquit, ſui nominis fecit iuxta eas, quæ Neronianæ fuerant, aqua inducta, nunc Alexandrina, quæ dicitur.

VIAE XXIX.

TRAIANA. Appia. Latina. Lauicana. Prænestina. Tiburtina, Nomentana. Salaria. Flaminia, Aemilia, Clodia. Valeria Aurelia, Campana. Oſtienſis. Portuenſis. Ianiculenſis. Laurentina, Ardeatina, Setina. Quintia. Caſſia. Gallica. Cornelia. Triumphalis. Patinaria, Aſinaria. Ciminia, Tiberina.

Vias, quę hic recenſentur, publicas eſſe credendum eſt, quas Græci βασιλικὰς idest, regias, Latini Prætorias uel Conſulares appellant.[a] alij militares vocant;[b] quoniam per eas Prætores aut Conſules, exercituſuè duci conſueuerant. His muniendis primū quattuor viri ſunt conſtituti,[c] quas Prætorios Auguſtus eſſe uoluit, binoſque his lictores dedit. Dion lib. 54. C. Gracchus diligentem circa viarum procurationē ſe pręſtitit, inquit Plutarchus.[d] Rectis enim regionibus vias deduxit, & eas partim lapide incuſſo ſtrauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum valles torrenteſque abrumpebant, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operi ſpeciem oſtendit. Dimenſo præterea viarum ſpacio, ſingulis miliarijs columnas lapideas ſpacij ſigna præferentes conſtituit. Alios inſuper lapides parum inter ſe diſtantes ex vtraque viarum parte diſpoſuit, vt ex illis facile & ſine ſaltu in equos eſſet aſcenſus. Hæc Plutarchus. Viarum munitarum in numis Auguſtorum ſæpe fit mentio.

a l. 2. §. uiarū. ff. ne quid in loco pub.
b l. ult. §. ult. ff. de loco & itine. publ. Theophil. Inſtit. de lege Aquil.
c l. 2. §. eodem tempore, & quattuor uiri, de origi. iur.
d In Gracchis.

M. Aemilio Coſ. Cēſores vias in Vrbe ſilice ſterni, extra glarea ſubſtrui marginarique curauerunt, ut Liuius memorat. Poſteà C. Gracchus, ait Plutarchus, rectis regionibus uias deduxit, & partim lapide incuſſo ſtrauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum ualles torrenteſque abrumpebāt, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operis ſpeciem oſtendit. Dimenſo præterea uiarum ſpacio ſingulis milliarijs columnas lapideas ſpacij ſigna præferentes conſtituit. Alios inſuper lapides parum inter ſe diſtantes ex utraque uiarū parte diſpoſuit, ut ex illis facilè & ſine ſaltu in equos eſſet aſcenſus. Hæc Plutarchus. Poſteà ſemper ſternendis uijs Romani ſtuduerunt, & uias muniri ac ſterni lege ſanxerunt,[e] unde uiæ, quæ hic nominantur, omnes lapide quadrato erant extructę, quarum etiam hodie in regno Neapolitano pars ſtrata uiſitur.

e l. 1. & toto ff. de uia publ.

TRAIANA. Huius in numiſmatis Traiani extat memoria, in quorum auerſa parte mulier humi iacēs rotam ſuſtinet. Hæc uiam, quam terit, inſinuat. Inſcriptum eſt. VIA TRAIANA. Aliud ſimile continet mulierem iacentem, quæ ſiniſtra ramum arboris frōdoſum tenet, dextra ſupra genu rotam regit: ſubtus ſcriptum eſt. VIA TRAIANA. circa marginem OPTIMO PRINCIPI. Hanc uiam lapide quadrato ſtratam fuiſſe credendum eſt, ſed qui aut ubi fuerit, apud me non conſtat. In marmore Auximi fit mentio C. Oppij curatoris uiarum, Clodiæ, Annię, Caſſiæ, Ciminę, Trium Traianarum, & Amerinæ. 1.

APPIA. Ab Appio, Claudio Craſſo cenſore Cæco, qui aquam Appiam deduxit ſtrata Liuius Memoria felicitatis nomen, Appij & uiam muniuit, & Appiam aquam deduxit. Cicero pro Milone. Hoc ſępe ab iſtis dicitur, quaſi Appius ille Cæcus viam muniuerit, qua populus uteretur. Sed ubi impunè poſtea ſui latrocinarentur. De hac uia ita Strabo[f] loquens de Latio. Hoc loco mari adiungitur Appia uia ſtrata à Roma uſque Brundusium, ac plurimū peragrata. Penes Terracinam uerò Romam iter facienti foſſa ad Appiam uiam opponitur, & quidem multis in locis, quā & paluſtres, & fluuiatiles implent aquæ, per quam nocturna maximè fit nauigatio, ut qui primis inſcendant tenebris, oriente Sole egreſſi uiæ Appiæ reliquum euadāt, & infrà. Præclariſſimæ ſunt uiæ, Appia, Latina, Valeria, una quidē ad mare Latinę partes ſeparans uſque Sinueſſam protenditur; Altera in Sabinam uſque ad Marſos. Inter has media Latina eſt, quæ ad Caſinum oppidum Appiæ coniungitur à Capua xix. diſtans ſtadijs. Appiæ uiæ principium ex ipſa ſiniſtrorſum eſt, propè Romam deflectens, dehinc per Tuſculanos tranſiens montes inter oppidum Tuſculum, & Albanos ducitur montes ad oppidulum deſcendens Algidum, & Pictas per Pandochiam. Hæc ille. A porta Capena hęc uia incipiebat, quam uſque ad vrbem Capuam Appius muniendam curauit, ut ait Frontinus.[g] Pomponius Lętus ait Brundusium uſque & aliarum viarum reginam uocat. 2.

f Libr. Geograph. 5.
g De aquis post princip.

LATINA. Hanc mediam inter Appiā & Valeriam fuiſſe diximus ex Strabone, qui hæc addit.[h] In Latina inſignes ſunt ædes, vrbeſq; Ferentium, Fruſinum, iuxta quas Coſas labitur flumen. Fabratreria, iuxta quam Trerus amnis fluit. 3.

h Lib. 5.

LAVICANA. A porta Eſquilina incipiebat. Strabo.[i] in unum cadit Labicana à porta Eſquilina incipiens, à qua & Pręneſtina. A ſiniſtra verò & hanc, & Eſquilinum omittens campum ultra centum & xx. ſtadia pergit. Cū autem Labico uetuſto ſanè oppido ceterum diſiecto, & in ſublimi ſito propinquat, & hoc, & 4.

i Lib. 5.

Tu-

Tuſculum relinquit à dextra, ad Pictas uerò & Latinum finem accipit. Hic locus ſtadiorū ccx. ſpacio diſtat Roma. Hæc Strabo.

5. PRÆNESTINA. De hac ſuprà ex Strabone, qui ſubdit; Gabij extant in Prçneſtina uia ſiti, ubi Latomię ſūt pluſquā reliquę. Lapides Romæ ſuppeditantes, diſtantes Roma & Prçneſte ex æquo ad ſtadia C.

6. TIBVRTINA. Per Tiburtes tranſiēs. vbi Tiburtinus lapis. Victor addit vel Gabina, quæ fortè ad Gabios tendebat.

7. NOMENTANA. A Viminali porta ad Numentum Sabinorum oppidum tendebat. De quo Virgili. in 6.

Hi tibi Nomētū, & Gabios vrbemq; Fidenā.

Hæ ciuitates, inquit Seruius ſunt priſcorum Latinorum & Albanis regibus conſtitutæ. Victor addit, uel Figulenſis in Figulina exercebatur, aliàs Ficulnenſis.

8. SALARIA dicta appellatam Plinius ſcribit, [a] quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Strabo ita de hac via & ſuperiore. Rerum ſcriptor Fabius auctor eſt Romanos tum primum diuitiarum ſenſum accepiſſe, cùm huius potiti ſunt gentis. Per ipſos via ſalaria non magnæ longitudinis ſtrata eſt, in quam & Nomentana incidit apud Heretum Sabinorum vicum ſuprà Tiberim iacentem ex eadem collina porta inchoans.

9. FLAMINIA. A C. Flaminio Coſſ. ſtrata. Strabo.[b] Alia verò eſt Aemilia, quæ Flaminiam excipit. Eodem enim in Conſulatu M. Lepidus & C. Flaminius Collegæ fuerunt. Victores autem Ligurum Strauere hic Flaminiam è Roma per Thuſciam, & Vmbriam uſque Ariminum. Alter reliquam uſque Bononiam, & ex ea Aquileiam propè alpium radices, ducto per girum circa paludes opere. Hęc ille. Liuius uerò [c] ſcribit Aemilium Coſſ. ſubactis Liguribus uiam à Placentia productam Flaminiæ commiſiſſe, unde Arimino ad Trebiam Placentiæ flumen extendebatur. Cicero epiſtola prima ad Atticum ſcribit Thennum curatorem viç Flaminiæ fuiſſe. Auctor eſt Tranquillus [d] Auguſtum deſumpſiſſe ſibi uiam Flaminiam Arimini tenus muniendam quod Dion lib. 53. cum feciſſe ſcribit, cum per eam exercitum eſſet ducturus. In hac fuit uilla Cæſarum ad Gallinas albas in vj. regione.

10. ÆMILIA. De hac ſuprà.

11. CLAVDIA. A porta Flumentana incipiens Flaminiæ iungebatur. Ouidius.[e]

Nec quæ pinniferos poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta uiæ.

Quare conſtat hanc uiam ab uno ex gente Claudia ante Auguſtum ſtratam.

12. VALERIA. De hac in Appia, & Latina dictum. A Tiburtinis incipiens per Marſos Corfinium uſque peruenit, in ea erat Valeria ciuitas, quæ prouinciæ nomen dedit. Fortè à Valeria Diocletiani filia dicta quæ etiam alij Valeriæ in Pānonia denominationem attulit.

13. AVRELIA. A L. Aurelio munita, ut ſupra in aqua Aurelia. Hic etiā Aureliæ, Portę nomen dedit, à qua hæc via incipiens per maritima Piſas uerſus in Hetruriam tendit. Huius etiam Cicero in Catilin. meminit: Demonſtrabo, inquit, iter, Aurelia uia profectus eſt. ibid. Forū Aureliū nominat, dum ait, quid ego te inuitem, à quo iam ſciam eſſe præmiſſos, qui te ad Forum Aurelium præſto lentur, armati. Eiuſdē meminit & Celſus in l. quidā, in teſtamēto, de leg. 2. cum proponit legatum fuiſſe Reip. Grauiſcanorum in tutelam viç reficiūdç, quæ eſt in Colonia eorum uſque ad uiam Aureliam. In hortis Aurelię uię Galbā ſepultum fuiſſe Tranquillus ſcribit.

14. CAMPANA. à Cœlimontana porta incipit, mox in duas uias diuiditur, quæ nō multo poſt Latinæ Iunguntur: quod per Campaniam tranſeat, nomen hoc habuit.

15. OSTIENSIS, quę ſecundum Tiberim Oſtiam ducit.

16. PORTVENSIS. Ad portum Oſtię à Claudio Imp. extructum dirigitur.

17. IANICVLENSIS. A Ianiculo in Hetruriam tendit, de quo dictum eſt ſuprà in xiiij. regione.

18. LAVRENTIANA. à Laurento Latinorū oppido, ad quod inter Oſtienſem, & Ardeatinam tendebat, eſt appellata, uel à Laurento Sylua, in qua Valentianus Placidiæ fuit interfectus. In Appiam uiam incidebat, in eaq; Terminalia feſta Termino dicata celebrabantur.

19. ARDEATINA. quæ ducit ad Ardeā oppidum Rutulorum Coloniam diſtantem à mari, inquit Strabo, [f] Stadijs lxx. vbi erat Cōuentus, & celebritas Latinorum.

20. SETINA. Tendebant ad Setinum Campaniç oppidum, de quo ſuprà in aqua Setina.

21. QVINTIA. à L. Quintio Cincinnato Dictatore appellata, cui, inquit Plinius, [g] aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quę prata Quintia appellantur, uiator attulit Dictaturā, quod, & Dionyſius, [h] & Liuius tradunt.

22. CASSIA. à Caſſio ſtrata, ait Feſtus, extra portam Flumentanam Sutrium, Viterbiū, que mittebat, C. Caſſium eſſe puto, quem cum M. Meſſala Cenſorem fuiſſe Plinius.[i] memorat. precipua enim ſternendarum viarum cura erat Cenſorum.

23. GALLICA. interpretor, quę in Galliā Ciſalpinam mittebat.

24. CORNELIA. Fortè à Cornelio Balbo, qui theatrū ſuaſu Auguſti fabricauit, ſtrata, de quo Tranquillus, & ſuprà in ix. regione eſt dictum.

25. TRIVMPHALIS. quā triumphantes ibant in Capitolium, portaque triumphalis, per quam ingrediebantur. Eam deſcribit Blondus.[k]

PA-

a Lib. 31. cap. 7.
b Lib. 5.
c Lib. 39.
d In Auguſto c. 30. & Dion lib. 53.
e In Faſtis.
f Lib. 5.
g Lib. 18. c. 3.
h Lib. 10.
i Lib. 7. c. 25.
K Lib. 10. triumphantis Romæ.

16. PATINARIA. in qua Romę patinę uendebantur.

17. ASINARIA. Per quam frequentius aſini commeabant, quæ erat inter Ardeatinã, & Latinam. Victor ponit hortos Aſinianos in xij. regione.

18. CIMINIA. De hac dictum eſt ſuprà in aqua Ciminia.

19. TIBERINA. quę ſecundum Tiberim tendit, uel potius ad Tiberinam inſulam ducit: cuius originem Dionyſius, & Liuius referunt. Victor Galliam addit, & Flauiam.

BREVIARIVM VRBIS.

CAPITOLIA II. Vetus in vj. regione, nouum in viij.

CIRCI. II. Flaminius in ix. Maximus in xj. regione, quibus utrique Circi nomen dederunt.

AMPHITHEATRA II. Primum in iij. regione, alterum caſtrenſe dictum in v. regione.

COLOSSI II. unus tantùm in iiij. regione ponitur: Alter ubi eſſet, non appatet, ſi non eſt ſtatua Quirini alta pedes xx. in vij. regione.

COLVMNÆ COCHLIDES II. Altera in viij. regione, in ix. regione altera.

MACELLA II. Magnum in ij. regione, Macellum Liuiani in v.

THETRA iij. in ix. regione nominantur iiij. in primis Balbi, Alia reticentur, ſed addendum ex Rufo & Victore Marcelli, Lapideum, & Pompeij, unde hic pro tribus legendum quatuor, de quibus ſuprà dictum fuit.

LVDI. iiij. Victor. Ludi vj. aliàs vij. aliàs v. ſed hic ſunt iiij. duo in ij. regione, matutinus & Gallicus, Alij duo in iij. magnus & Dacicus. Fortè apud Victorem Schola Caſſij in xj. regione pro ludo accipitur.

NAVMACHIÆ. V. in regionibus ſuprà omittuntur, quia, vt puto, eſſe deſierant & exſiccata earum loca: vnam nominat Frontinus trans Tiberim ex Alſeria aqua ab Auguſto conceptam, de qua ſuprà diximus in ea aqua. Aliam Naumachiam circa Tiberim Domitianus excitauit, è cuius lapide ait Tranquillus,[a] maximus Circus deuſtis utrinque lateribus poſtea extructus eſt. Aliam in xiiij. regione naumachiam Victor ponit. Aliarum memoria interijt.

a In Domitiano ca. 5.

NYMPHEA XV. Victor XII. Vnũ eſt Alexandri Imp. in v. regione, alterum Iouis in vij. tria in xiij. Quinque in xiiij. ſunt in totum x. Reliqua, credo, perierant.

EQVI MAGNI xxiij. Qui & ubi eſſent, in regionibus non apparet.

DEAVRATI lxxx. Victor equi ænei inaurati lxxxiiij.

EBVRNEI lxxxiiij. Victor. equi eburnei cxxiiij. Aliàs xciiij. neque de ijs aliud conſtat.

ARCVS MARMOREI xxxvj. Neque hi omnes in regionibus ſuprà viſuntur. Tres in prima regione ſtatuuntur, Veri, Parthici, Traiani, & Druſi, Victor addit arcũ bifrõtem, qui ſunt quatuor; in iiij. regione addit & arcum Titi. in vij. qui adhuc extat, eſt arcus nouus, Victor addit veri & Marci Auguſtorum, & in viij. arcum Fabianum. De quo ita Aſconius.[b] Fornix Fabianus arcus eſt iuxta Curiam in ſacra via à Fabio Cẽſore conſtructus, qui deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus eſt. Ibi ſtatua eius poſita propterea eſt, ita ex vetuſto codice Aſconius eſt emẽdandus. Hunc arcum fornicem Fabianum etiam Cicero appellat.[c] Conſtantini arcus eſt in xj. in capite viæ Appiæ. Arcus Domitiani in via Flaminia, & Seueri in foro boario adhuc viſuntur, quos uitis librariorum hic prætermitti puto. Hi ſunt xij. reliquorum non extat memoria.

b In ſecundam contra Ver.

c In ſecunda cõtra Verrem. & pro Plancio.

PORTÆ xxxvij. Plinius xxxiiij. ponit his uerbis,[d] urbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut, ut plurimis tradentibus credimus, quattuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus, Cenſoribusque Veſpaſianis anno conditæ DCCCXXVIII. Paſ. xiij. MCC. complexa montes vij. ipſa diuiditur in regiones xiiij. Compita earum cclxv. eiuſdem ſpacij menſura currente à milliario in capite Romani fori ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero xxxiiij. ita ut xij. portæ ſemel numerentur, prætereanturque ex ueteribus vij. quæ eſſe deſierunt. efficit paſſuum per directum XXXMDCCCLXV. Ad extrema uerò tectorum cum caſtris Prætorijs ab eodẽ milliario per uicos omnium uiarum menſura colligit paulo amplius LXX. M. P. Quod ſi quis altitudinẽ tectorum addat, dignam profectò æſtimationẽ concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari. Hæc ille. Marlianus contendit xxiiij. tantùm portas fuiſſe, exceptis vij. quæ eſſe deſierunt. Earum hæc nomina ponit.

d Lib. 3. c. 5.

1 Carmentalis, quæ & ſcelerata.
2 Romana.
3 Pandana.
4 Ianualis.
5 Cullatina.
6 Collina, quæ & Quirinalis Agonenſiſque.
7 Viminalis, quæ & Figulnenſis.
8 Querquetulana.
9 Eſquilina.
10 Næuia.
11 Cœlimontana.
12 Gabiuſa.
13 Ferentina.
14 Capena nunc S. Sebaſtiani.
15 Trigemina.
16 Naualis.

17 Au-

17 Aurelia.
18 Fontinalis.
19 Triumphalis.
20 Romanula.
21 Mutionis.
22 Ratumena.
23 Saginalis.
24 Labicana.
25 Raudúſcula.
26 Iauemalis.
27 Salutaris.
28 Piacularis.
29 Catularia.
30 Munutia.
31 Mugiona.
32 Stercoraria.

VICI ccccxxiiij. Hic numerus nō reſpondet uicis regionum, qui ſunt ccc. & pauciores apud Rufum & Victorem. unde mendum in alterutris locis eſſe oportet.

De ædibus idem dicendum quod de uicis.

VICOMAGISTRI DCLXXII. ex hoc apparet quamlibet regionem xlviij. vicomagiſtros habuiſſe, & vbique ita legendum.

CVRATORES xxiiij. idem Victor. ſed neceſſe eſt legere xxviij. quia ſingula regio habet curatores duos.

INSVLÆ per totam urbem numero quadraginta ſex millia, ſexcentæ, duæ, Neque hic numerus inſulis regionum reſpondet, quę ſunt 44698.

DOMVS. Mille ſeptingentæ octoginta: Neque hic numerus domibus regionum conuenit, quæ ſunt 1700.

BALNEA DCCCLVI. in regionibus ſunt 936.

LACVS mille CCCLII. in regionibus ſunt 1353.

PISTRINA ccliiij. in regionibus 253.

LVPANARIA xlv. Luxuria illorum temporum agnoſcitur. In regionibus ut loca fœtida omittuntur.

LATRINÆ PVBLICÆ xliiij. Victor cxliiij. Dictæ ſunt, ait Varro, quaſi Lauatrinæ.

COHORTES PRÆTORIÆ X. Puto legendum Prætorianæ, quæ perſonam Cæſaris tuebantur: Auguſtus enim præter legiones xxiij. aut xxv. ut alij uolūt, quas in prouincijs alebat, x. millia militum ad ſui corporis tutelam detinebat, quos in partes ſeu cohortes ut hic uocantur, ſub totidem tribunis diuiſerat, ut auctor eſt Diō.[a] quęlibet cohors ex mille cōſtabat. Pri⁹ circa palatiū Auguſti. & in diuerſis Romæ locis excubabant, poſteà Tiberius à Seiano eorum præfecto perſuaſus, eos in una caſtra redegit. Tacitus.[b] Vim, inquit, præfecturæ modicam anteà intendit, diſperſas per urbem cohortes una in caſtra conducendo, ut ſimul imperia acciperent, numeroque & robore, & uiſu inter ſe fiducia ipſis, in ceteros metus crearetur. Prætendebat laſciuire militem diductum, ſi quid ſubitum ingruat, maiore auxilio pariter ſubueniri, & ſeuerius acturos, ſi uallum ſtatuatur procul urbis illecebris. Idem Tranquillus ſignificat,[c] Romæ, ait, caſtra conſtituit, quibus Prætorianæ cohortes uagæ ante id tēpus & p̄ hoſpitia diſperſæ continerentur. Hæc caſtra prætoria pro prætorianis Plinius appellat. Ad extrema uerò, inquit, tectorum Romæ cum caſtris pretorijs ab eodem milliario per uicos omniū uiarum menſura collegit paulò amplius lxx. millia paſſuum. Ex his uerbis Plinij, & ſuprà Taciti apparet hęc caſtra in ſuburbijs ad tectorum urbis extrema fuiſſe; quę hic à Victore ponuntur, ſed hæc noſtra deſcriptio omittit.

a Lib. 55.
b Li. 4. poſt prin.
c Lib. 3. ca. 5.

VRBANÆ QVATVOR. Præter milites prætorianos ad vrbem cuſtodiendam, ne quis tumultus oriretur, Auguſtus ſex millia militum cōſtituit, quos in quatuor cohortes ſingulas 1500. milites continentes diuiſit, ut[d] Dion memorat. Hi in urbe caſtra habebant, quæ urbana ab Vlpiano uocantur:[e] ſi quis, inquit, præſens ſit, uice tamen abſentis habeatur, ut puta, qui in uigilibus, uel urbanis caſtris militat, dicendum eſt deferri hunc poſſe. Hæc ille. Ipſi milites à Paulo Vrbaniciani ſūt uocati. In Vrbanicianis, ait,[f] militibus idem D. Pius conſtituit, ut Reipub. cauſa abeſſe uideantur. Hi etiam Prætorij nominantur quoniam à Prætore tutelari dicto regebātur, quia urbis tutelam habebat, ſicut tutelares Dij nuncupantur, qui oppida tuentur. Vlpianus librū ſingularem de officio Prætoris tutelaris ſcripſit, in quo has cohortes prætorias appellat, (in l. 9. ſi tribunus. de excuſ. tuto.) & cuique ſuum tribunum præfuiſſe, ſignificat. Prætor uero tutelaris unus eſt ex tredecim ab Auguſto inuentus (l. 2. § capta, de ori. iur.

d Lib. 55.
e In l. ſi maritus 15. §. 1. ad l. Iul. de adult.
f In l. qui mittūtur §. 1. ex quib. cauſ. maior.

VIGILVM VII. QVARVM EXCVBITORIA xiiij. Pluribus uno die ortis incendijs, vij. cohortes, ait Paulus,[g] opportunis locis Auguſtus conſtituit, ut binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueatur, præpoſitis eis tribunis, & ſuper omnes ſpectabili viro, qui præfectus uigilum appellatur. Hæc Paulus idem & Tranquillus[h] ſignificat, cùm ait, aduerſus incendia excubias nocturnas, uigileſque commentus eſt, nocturni cuſtodes à Modeſtino vocantur.[i] Sed etſi una cohors duas urbis regiones tuebatur, non eodem in loco excubabat, ſed diuiſa in binis caſtris habitabat, ita ut unaquęque regio à dimidia cohorte cuſtodiretur, & ideo hic xiiij. excubitoria ponuntur. In regionibus tamen longè plures cohortes quàm ſeptem recenſentur, nempe in ſecunda v. in quinta ij. in vij. vij. in viij. vj. in xij. iiij. in xiiij. vij. Quarū oīum xiiij. tantùm ſtatuit excubitoria, ſed in numeris mendū eſſe puto, nec niſi vij. cohortes in xiiij. excu-

g In l. 3. de offi. præf. vigil.
h In Auguſto c. 30.
i In l. ſed & miles, 8. §. qui autē 8. de excuſ. tuto

excubitorijs fuiſſe, & codex Victoris ab hac deſcriptione uariat. Forte ſeptem antiquę cohortes in xxxj. tenuiores ſunt diuiſę.

VEXILLA COMMVNIA. Duo, & ſi tàm pedites quàm equites uexillo uterentur, ut auctor eſt Vegetius, [a] cùm tamen alio non adiecto nominatur uexillum, intelligitur equitum: Georgius Cedrenus, uexillationes, inquit, Romani equites appellant, & uexilla uela purpura & auro quadrata forma facta. Hęc longis haſtis ſuſpendẽtes circum Principem geſtant, & eum protegunt. Vegetius quoque [b] equitum alas uexillationes uocari affirmat, unde hęc duo uexilla equitum fuiſſe puto. Communia autem fortè dicuntur, quia inter ſe non differebant, & uexillis uterque ordo promiſcuè utebatur. Cenſeo autem equites Battauos ab Auguſto inſtitutos ſignificari, de quibus hæc Dion. [c] Delecti ſunt etiam equites externi nominati Battaui à Battauia, quæ inſula eſt in Rheno flumine. Hi ſunt equites optimi. Eorum certum numerum dicere non poſſum, quippe nondum formam habent, ſed cœpit Auguſtus eos cenſere, & ipſorum rationem habere ab eo tempore, quo cum patre militarunt, & illos contra Antonium pugnaturus uocauit, & retinuit, & tunc ſunt proprius globus, ac uirgam ut centuriones geſtant. Hæc Dion. Hi poſteà in equites Battauos iuniores & ſeniores palatinos ſunt diuiſi; iuniores fuerunt una ex ſex uexillationibus palatinis ſub Secundo Magiſtro militum in præſenti; & altera ex nouem palatinis uexillationibus ſub magiſtro equitum in Occidente, ſub quo etiam reperiebantur equites Battaui ſeniores.

a Lib. 2. c. 4.

b Lib. 2. c. 1.

c Lib. 55.

CASTRA EQVITVM. Horum nomen deſideratur, unde Victor addit, caſtra equitum ſingulorum ij. Tacitus [d] alæ ſingulariũ meminit his uerbis. Acceſſit ala Singularium excita olim à Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani tranſgreſſæ. Hi fortè Singulares ſunt dicti, quia inter eos nullus gradus prętérquàm eorum præfecti reperiebatur, & erant ſinguli, uel quòd eſſent ſingulares & optimi. Hi in urbis præſidio fuiſſe uidentur.

d Lib. 20.

SALGAMARIORVM. Salgamarij à Columella uocantur, qui Salgama condiunt & uendunt. Eſt autem Salgama quicquid fructuum & herbarum in uaſis ad uictũ penoris cauſa reponebatur, ut oleæ, cappares, & plures, quas Columella [e] ad hunc uſum parari docet. Salgamum ergo erat pars penoris, quo ueteres ad prandium utebantur, propter quod alios cibos non parabant quàm in penore conditos; unde magnus erat eorum numerus, qui ſalgamum uendebant, qui locus pro caſtris erat aſſignatus, unde caſtra Salgamariorum appellabantur.

e Lib. 12. & præſertim c. 4. & 7.

PEREGRINORVM. Hæc caſtra ponuntur ſuprà in ij. regione; Multis enim in Vrbem confluentibus peregrinis, quia nõ omnes à cauponis recipi poterant, locus, ubi hoſpitarentur, aſſignatus erat, qui caſtra peregrinorum appellabatur. Superiora in regionibus pretermittũtur: & caſtra Miſenatiũ ſuprà ĩ iij. regione, & lecticariorũ ĩ xiiij. locata, hic omittuntur. Alia caſtra Victor recitat, ut tabellariorum, quorum ingentem numerum fuiſſe oportet, & Victimariorum. Multa alia addit Victor, ut menſas olearias lxxiiij. millia, lucos, ludos, & ſimilia, quæ hic prætermittuntur, item alia ſupra in regionibus relata, quemadmodum ludo, naumachia, nymphæa, macella, & ſimilia, quæ ſuprà ſunt expoſita, neque hic referre opus eſſe cenſui. Laus Domino.

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

EIVSDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis, quam priuatis.

ROMAM in regiones xij. diuiſam fuiſſe ex Plinio & Tacito conſtat, ubi urbis incendium à Nerone factũ recitat. eas breuiter Sext. Rufus & P. Victor uiri Conſulares deſcripſerunt: hic quoq́; ante Notitiam utriusq́ue Romani Imperij ab ignoto auctore ponũtur: Conſtantinopolis Romæ ueteris ſimulachrũ facta, & noua Roma appellata, ipſa quoq́ue illius exemplo in regiones xiiij. eſt diuiſa, ut auctor eſt inter alios Iuſtinianus,[a] quę eás κλιματα appellat nonnullaq́; Roma monumẽta eò tranſlata, & noua plura ſunt fabricata, quæ uelut Notitiæ utriusq́ue Rom. Imperij affinia non omnino prætereunda eſſe duxi: Itaq́ue quaſdam ad ea clarius explicanda annotationes appoſui. & ſi nonnulla etiam in eiuſdem Notitiæ commentario, prout occurrebant, ſuis locis ſunt declarata. Horum deſcriptionis auctor id obſeruat, ut eccleſias & digniora pręmittat, mox quæ omnibus ſunt communia, eodem ſemper ordine recitat, uicos, domos, balneas, piſtrina, gradus, curatorẽ vnum, vernaculum unum, collegiatos, poſtremò Vicomagiſtros. In xiij. regione per errorẽ uici omittuntur, & in xiiij. Curator, Vernaculus, Collegiati, & Vicomagiſtri pariter deſiderantur, quos reponemus. Eccleſiæ xiiij. in vij. tantùm regionibus inueniuntur: At Romæ nullus vicus ſua carebat ædicula, & aliqui duas habebant. In quaq́ue igitur regione ſigillatim inſignia opera attingemus.

a Nouell. 43.

REGIO I.

DOMVS GALLÆ Placidiæ Auguſtę) fuit filia Theodoſij Magni, & ſoror Arcadij Honorijq́ue. Hęc Roma capta ab Alarico Vandalorum ſeu Gothorum Rege abducta, Athaûlfo Alarici affini & eius ſucceſſori nupſit, quo extincto, reſtituta & Conſtantio, qui mox imperauit, nupta, Valentinianũ & Honoriadem filios ſuſcepit, ut Eutropius, Zonaras, Cedrenus, & alij ſunt auctores.

DOMVS NOBILLISSIME MARINÆ Arcadij filiæ, quæ nobiliſſimi titulo inſignita innupta manſit, ut auctor eſt Cedrenus; dignitas nobiliſſimi in antiqua inſcriptione primùm Valeriano iuniori tributa inuenitur circa annum ſalutis cclx. Mox Seuerino & Maximino Cęſaribus,[b] & deinceps alijs.[c] donec ad fœminas quoq́ue peruenit. Hęc erat quędam participatio Imperij, nam hoc titulo honeſtatus purpuream ueſtem aureo limbo circundatam gerebat, & ſuprà pręfectos ſedebat, ut auctor eſt Zoſimus,[d] qui vult hunc honorem à Conſtantino excogitatum, ſed conſtat longè antè fuiſſe.

b L. 1. C. de ferijs.
c L. 2. C. de magi. muni. l. 5. C. de ferijs.
d Lib. 2.

THERMÆ ARCADIANÆ.) Ab Arcadio extructæ: Procopius[e] de ædificijs Iuſtiniani. Ex Propontide, inquit, ad Orientalẽ plagam vrbis nauigãti occurrit publicum balneum, quod Arcadianæ dicitur: Cõſtantini vrbem aliàs uariam exornans. Hic atrium Iuſtinianus exſtruxit, quod vrbi prætenditur, & leniter alluitur mari, ut qui hic deambulant, cũ præternauigantibus loqui poſſint. Hic igitur in confinio maris in prædicto atrio ſic habẽt: Eſt enim atrium aſpectu pulchrum, quod leues uenti perflant, cuius inferna pauimenta columnarum, & marmorum præcipua venuſtate integuntur; Tantum enim ſplendorem effundunt, ut Solis radijs concertare uideantur. Multa quoq́ue atrium exornant, partim ænea, partim lapide cęlata, prębentia ſpectaculum multa ratione dignum. Hactenus Procopius Hæ Thermæ fortè ſunt, quæ Xerolophus uocantur; quas ab Arcadio fabricatas fuiſſe auctor eſt Cedrenus; Xerolophus, inquit, opus eſt Arcadij columnæ Theodoſij Tauro poſitæ omnia ſimile. Hoc opus in foro Arcadij fuiſſe Socrates[f] ſcribit, loquens enim de Sabatio hęretico, ait; Faciebant collectas contra Seſonnicum ſuum Epiſcopum in loco ciuitatis, qui Ξηρόλοφος appellatur, in Arcadij foro. Hæc ille. Ædificium erat plures cellas contines, unde thermas fuiſſe cònijcio. Nicephorus enim Gregoras.[g] Athanaſium Patriarcham Conſtantinopolis in cellis Xerolophi reſediſſe ſcribit; ſonat autem hæc uox, inquit Suidas, ſiccam inunctionem ſine lotione, quòd ibi ungerentur,

e Oratio. 1.
f Lib. 7. c. 1.
g Lib. 7.

non lauarentur;& addit olim fatidicum hunc locum fuiſſe, in quo è tripode reſponſa reddebantur,& lvj. temporum Aſtronomica erat reuolutio, ibique xvj. chocleati, & reconditi erant ſeceſſus. Ego quoque in ueruſto codice Græco xij. chocleas ibi fuiſſe legi, & Dianæ, Seuerique, & Marciani columnas,ac minoris Theodoſij, & Valentiniani ſtatuas, Ibidem ſcriptum epigramma Iuſtinianus citat [a] quod ex Xenophonte fuerat deſumptum in quinto ἀναβάσεως. Zonaras quoque Leone Iſauro imperante,Arcadij ſtatuam in Xerolophi columna poſitam terremotu concidiſſe ſcribit. Thermæ uerò hic publicæ uel à Principibus ædificatæ appellantur,balnea erant priuatorum.

a In §.item lex Cornelia,Inſtit. de publ.iudi.

DOMVS cxviij.) intelligo inſignia ædificia, quemadmodũ Romæ domus ab inſulis diſtinguuntur. Alioquin Vici xxix. uix ſinguli quaternas domos habuiſſent. Nec dignus mediocri ciuitati hic numerus ædificiorum fuiſſet. Nobiles ergò domus hic tantum recenſentur,cetera,ædificia omittuntur.

PORTICVS Perpetuæ duæ) longas & perpetuas. Hæ non erant, ut hodie ædibus coniunctæ, vt pars earum cenſerentur, ſed ſeparatæ ad ſpaciandum, & animi gratia ædificatæ: vnde Strabo [b] ubi Romæ loca deſcribit; Liuiæ porticum περίπατον. i. deambulationem appellat,cui & Plinius conſentit, [c] item Strabo [d] auctor eſt Cumanos Æolas mutuo pecuniam ad extruendam porticum accepiſſe, & cum præſtituta die non reſtituerent, à creditore prohibitos fuiſſe, ne ſub ea deambularent; cùm uerò placeret,præ pudore edicto permiſiſſe,ut eam ſubire poſſent; & cùm præco clamaret,ut porticum ſubirent,iuiſſe in prouerbium Cumanos neſcire ob pluuiam porticum ſubire, niſi à præcone admonerentur. Has Vlpianus intelligit, cum porticus ſine ædibus fuiſſe ſcribit; [e] Tacitus [f] loquens de Neronis incendio, porticus, inquit, amenitati dicatæ latius procidere. Talis fuit porticus Athenis, cuius partem à Mycone mercede partem à Polygnoto gratuitò pictam Plinius memorat; [g] quæ ob id varia eſt appellata, in qua Zeno docuit, ob id Stoicus nuncupatus, [h] imaginibus argenteis, & marmoreis huiuſmodi porticus exornari conſueuerant,ut ex teſtamento apud Marcellum [i] deprehenditur; Heredem meum, inquit,uolo,ut in patria mea faciat porticum publicam,in qua poni uolo imagines argenteas, item marmoreas, Hic duas porticus intelligi puto à palatio uſque ad Forum Conſtantini, quæ per longum ſpacium ſunt perpetuæ,nec interrumpuntur; Procopius enim ſcribit, [k] Iuſtiniano Imperante palatium, ædem Sophiæ, & utraſque porticus magnas uſque ad Forum Conſtantini arſiſſe. Idem & Cedrenus, qui eaſdem ambas porticus Baſiliſco imperante flagraſſe memorat,& hæ ſemper ſunt reſtitutæ. Quælibet autem Regio Conſtantinopoli aliquot portic[us] habebat, quod Romæ erat ſecus.

b Lib 5. Geogr.
c Lib. 14. c. 1.
d Lib. 13. Geograph.
e In l. cetera 41. §. hoc Senat. Conſ. de leg. 1.
f Lib. 15.
g Lib. 35. c. 3.
h Suidas in ver. ςοι.
i In l. Seia, §. vl. alſ. l. Lucius de aur. & arg. leg.
K De ædific. Iuſtinia. orat. 1.

GRADVS iiij.) tribunal intelligitur, ad quod per gradus marmoreos ad accipiendum panem plebi dandum aſcendebatur, qui panis gradilis à gradibus uocatur. Valentinianus, [l] panis, inquit, gradilis in alium gradum tranſlatio inhibetur: idem, [m] vniuerſi panem gradilem de gradibus adipiſcantur; Ex quibus conſtat gradum eminens tribunal fuiſſe, unde panis capiebatur. Conſtantinus enim, vt auctor eſt Metaphraſtes, quotidie octuaginta millia panum in pauperes elargiebatur, Socrates [n] octuaginta millia modiorum frumenti fuiſſe ſcribit,quibus uinum,carnem,& oleum addidiſſe Suidas tradit: [o] Erant ergo iiij. gradus ſeu tribunalia in prima regione ad hæc diſtribuenda erecta.

l In l. C. Theo. de anno. ciui.
m In d. l. 2. C. Theo. eo.
n Lib. 1. c. 13.
o In ver. παλατῖνοι.

CVRATOR vnus, qui totius regionis ſollicitudinem gerat.) Hi ab Auguſto primùm inuenti, magiſtratus à Tranquillo appellantur; [p] ſpacium,inquit,vrbis in regiones, vicoſque diuiſit,inſtituitque,ut illas annui magiſtratus ſortitò tuerentur: hos magiſtri è plebe electi illorum loco curatores xiiij. poſtea Alexander Auguſtus inſtituit: Lampridius,fecit Romæ,inquit,curatores xiiij.ſed ex Coſ.Viros,quos audire negocia urbana cum P.V. iuſſit,ita ut omnes aut magna pars adeſſent,cùm acta fierent.Hi videntur lites ſuæ regionis curaſſe, & pupillorum , inopumque curam habuiſſe.

p Cap. 30.

VERNACVLVS vnus,uel ut ſeruum in omnibus,& internuncius regionis.) Hunc credo fuiſſe uelut miniſtrum curatoris,qui nũcia perferebat ad homines ſuæ regionis pertinentia.Hi ſunt,qui à Sext. Rufo & P. Victore in regionibus Romæ denunciatores uocantur, quorum bini in qualibet regione erant conſtituti.

COLLEGIATI xxv.) qui ex diuerſis corporibus ordinati incendiorum ſolent caſibus ſubuenire.) Romæ Præfectus vigilum vij. cohortibus libertinorum hominum imperabat,quos Auguſtus ad arcenda incendia inſtituit,ſingulaſq; cohortes binis regionibus præpoſuit,ut Paulus, [q] Tranquillus,& Dion [r] memorant. Conſtantinopoli uerò DLXIII. Viri ex diuerſis artificum corporibus extracti, per xiiij. vrbis regiones, & ipſi nocte ad arcenda incendia excubabant,qui collegiati uocabantur. Hic numerus nec minui, nec augeri poterat,& uno moriente, Præfectus vrbi alium ex eius corpore ſubſtituebat. Honorius & Theodoſius [s] ad Ætium P. V. & non P. P. [t] ut vulgo legitur, & ita ex Cod. Theodoſiano emendandum. Quingentorum inquiunt, ſexaginta triũ collegiatorum numerus maneat, nulliq; ius addendi, mutandiuè ,uel in defuncti locũ ſubſtituendi pateat copia,ita ut iudicio tuæ ſedis ſub ipſorum præſentia corporatorum in eorum locum,quos humani ſubtraxerint caſus,

q In l. 3. de offi. præf. vigil.
r Lib. 55.
ſ In l. pen. C. de commerc.
t In l. ult. C. Th. de calcis cocto.

ex

ex eodem quo illi fuerant corpore, ſubrogentur. Hæc illi. Eligebantur autem collegiati ex xxxv. corporibus artificum, quos Conſtantinus in epiſtola ad Maximum recenſet,[a] qui ab omnibus muneribus perſonalibus præterquã ab arcendo incendio immunes erant. [b] In prima hac regione erant tantum collegiati. xxv. In alijs alij, qui complebant numerum DLX. ad quem explendum in xiiij. regione xxxvij. aut xl. ut legitur apud Zenonem[c] deſiderantur. Alibi collegiati pro decanis defunctos humantibus accipiuntur: [d] Aliquando pro municipibus. [e]

a In l. 1. C. de excuſ. artif.

b l. 1. C. de priuileg. corpora.

c l. 1. C. de collegiat.

d In l. 9. C. de ſacr. ſanct. eccle.

e In l. 41. C. Th. de op. publ.

VICOMAGISTRI Quinque quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata eſt.) Hi primùm ab Auguſto inuenti, Tranquillus[f] ſpacium, inquit, vrbis in regiones, vicoſque diuiſit, inſtituitque, ut illas annui magiſtratus ſortitò tuerentur; hos magiſtri è plebe cuiuſq; uiciniæ electi, itaque ſinguli curatores ſingulas regiones tuebantur vicos plures Vicomagiſtri appellati, quos credendum eſt aliquot milites habuiſſe, quibus noctis latrocinia, & alias iniurias prohiberent, ſicut erant Romæ Vigiles dicti,[g] qui id curabant, & cuſtodes vrbis quandoque uocantur: [h] Romæ pro ſingulo vico bini, terni, & quaterni ſtatuebantur Vicomagiſtri. Hic uerò quælibet Regio quinque tantum habet, ita ut uniuerſi ſint lx. & ſi infrà in collectione ciuitatis lxv. numerantur.

f In Auguſto cap. 30.

g l. ſi maritus, §. c. de adult.

h l. ſed & miles §. qui autem de excuſ. tutor.

REGIO II.

ECCLESIA Magna) ità templum S. Sophiæ; i. Dei Sapientiæ, à Conſtantino, uel, ut alij à Conſtantio conditum appellabatur, quod incendio exuſtum, poſtmodum Iuſtinianus omnium orbis terrarum ſplendidiſſimum fecit, de cuius nobili architectura Periandri liber & alij extant. Euagrius ſcribit templi longitudinem fuiſſe pedum cxc. Latitudinem pedum cxv. Altitudinem à pauimento ad centrum hemiſpherij pedum clxxx.

ECCLESIA antiqua) fortè aliquam ex illis intelligit, quæ à Conſtantino conditę fuerant, & aliquot Procopius recenſet.[i]

i De ædific. Iuſtina orat. 1.

SENATVS) locus in quo Senatus habebatur, quem, vt auctor eſt Sozomenus, Conſtantinus Magnus ędificauit, vbi eandem celebritatem kalendis Ianuarij quotannis fieri uoluit, quam Romæ Senatus habebat; incendio combuſtum ob ſeditionem ortam de eijciendo D. Io. Chryſoſtomo, ſplendidiorem Iuſtinianus reſtituit, ait Procopius.

THERMÆ Zeuſippi) inſignes erant porticu domos, & officinas circundantes; illis annui reditus ad accendenda balnei lumina, & ſarta tecta habenda aſſignati erant: Theodoſius.[k] Quia, inquit, plurimæ domus cum officinis ſuis in porticibus Zeuſippi eſſe memorantur, reditus memoratorum locorum pro quantitate, quæ placuit, ad præbenda luminaria, & ædificia, ac tecta reparanda. Regiæ vrbis lauacro ſine aliqua iubemus excuſatione conferri. Hæc ille. Scribit autem ad Seuerinum P. V. non Prętorio, ut rectè legitur in codice Theodoſiano.[l] Hoc balneum palatio Principis uicinum fuiſſe, & poſteà Numerorum uocatum Nicephorus[m] ſcribit. Eiuſdem Soſomenus, & Socrates meminerūt. Id credo primùm à Zeuſippo conditum, qui circa Neronis tempora Byzantij Chriſtianos afflixit, [n] & inter alios Diuum Andream Apoſtolum Argyropolim fugere compulit. Erat tum, ut puto, Macedoniæ, & Thraciæ Præfectus: Hoc balneū poſtmodum Seuerus Imperator auxit, & ornauit, vnde Seueri eſt appellatum; verùm Cedrenus ab ipſo conditum affirmat. Numerorum deinde balneum eſt nuncupatum, quia milites ibi lauabantur. Zoſimus.[o] in peninſula id fuiſſe ſcribit: Olim quidem, inquit, eo loco portum habebat, quo porticus ille deſinunt, quas Seuerus Imperator dextruxit, cùm ſuas aduerſus Byzantios iras depoſuiſſet, qui hoſtem ipſius Nigrum in urbem admiſiſſent. Hęc ille. Suidas auctor eſt Chriſtodorum poetam ſtatuas, & imagines Zeuſippi carmine celebraſſe; inter quas laudatur, quæ Heſiodo poetæ poſita fuit. Procopius[p] id balneum eſſe affirmat à Iuſtiniano reſtauratum, ſed Zeuſippum dici, quia ibi equorum iunctorum curſus exercebatur, quod Græca hæc dictio ſonat. eius meminit D. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Arrianos, & de ſe ipſo: nec nouam, inquit, illam Hieruſalem, hoc eſt Zeuſippum inuiſo. Imperante Iuſtiniano incendio conſumptum eſt. Cedrenus incendio, inquit, conſumptum eſt balneum Seueri, quod Zeuſippi nomen geſſit, in quo varium inerat ſpectaculum, artiumque ſplendor & marmor, & lapidum, & ex ære imaginum, & opera virorum, quæ à multis ſæculis fabricata erant, quibus hoc vnum deerat, quòd animæ non inerant illorum, quos referebant, inter præcipua, & ingenium ſuperantia opera. Stabat & Homerus qualis fuerat cogitabundus, manibus inſertis infra pectus, barba ſine cultu demiſſa, capilli capitis æquales, rari ab vtraque sincipitis parte, facies præ ſenio hirſuta, ac curis de vniuerſo, naſus ad reliquas partes proportione æquali: oculi palpebris affixi, ita vt cęci formam præ ſe ferrent, qualem eum fuiſſe fama fert: Suprà tunicam palliolo erat amictus, & ad baſim infrà pedes eius lorum quoddam ęneum ſubiectum: Erant porrò æneæ columnę omnium ſapientia, poeſi, arte dicendi, ac fortitudine clarorum virorum.

K In l. quia plurimæ C. de op. publ.

l l. 52. C. Theo de oper. pub.

m Lib. 9. c. 9. eccleſ. hiſto.

n Niceph. lib. 8. cap. 7.

o Lib. 2.

p Lib. 1. de ædif. Iuſtinia.

TRIBVNAL purpureis gradibus extructum) id erat ex marmore porphyrite, quæ vox Latinè purpureum ſonat, quia purpuram hic lapis imitatur.

AMPHITEATRVM) ſecūdum lit-

tus maris, per quod ad palatium Principis, & portum Iuliani ibatur, in quorum medio fornaces eſſe conſueuerant, quæ à Theodoſio iuniore tolli ſunt iuſſa.[a] Omnes, inquit, fornaces per omne ſpacium, quod inter amphitheatrum & D. Iuliani portum, & littus maris extenditur, tolli præcipimus, propter ſalubritatem vrbis ampliſſimæ, & noſtrarum ædium vicinitatem, nec vlli his in locis coquendi calcis præberi licentiam.

a In l. vlt. C. Th. de calcis coctor.

REGIO III.

DOMVS PVLCHERIAE Auguſtæ) ſororis Theodoſij iunioris, quæ virgo permanſit, & ſi mortuo Theodoſio fratre, Martiano, quem creauit Imperatorẽ, nupſit. De hac multa Zonaras, Cedrenus, Zoſimus, Nicephorus, & alij. Aliam domum in xj. regione habuit.

PORTVM nouum) eſt fortè ille à Iuliano Apoſtata fabricatus. Alius fuit in vj. regione Neorius vocatus, vbi erat nauale.

PORTICVM ſemi rotundam quæ à ſimilitudine fabricæ ſigma græco uocabulo nuncupatur.) A ſimilitudine græcæ literæ c. Huius ſæpe Zonaras & Cedrenus [b] meminerunt.

b In Michaele monacho Baſilio Macedonio.

REGIO IIII.

MILIARIVM aureum) De hoc ita Cedrenus ſcribit: ſuprà miliarij fornicem duæ ſunt ſtatuæ Magni Conſtantini & matris eius, & in harum medio crux: à tergo earum Traianus, & iuxta hunc Aelius Hadrianus eques, & horologium à Iuſtiniano ibidem collocatum. Erat hæc columna Romæ in foro ab Auguſto poſita, à qua omnes uiæ Italiæ initium & finem accipiebant, ut Plutarchus, Dion, P. Victor, & alij tradunt; non tamen ab ea milliaria numerari cœpiſſe Aemilius Macer monet.[c] Mille paſſus, ait, nõ à miliario urbis, ſed à continentibus ędificijs numerandi ſunt. Sicut ergo Romæ erat miliarium aureum, ita & Conſtantinopoli, quæ noua Roma appellata, in omnibus ueterem imitabatur; Sed ibi non columna, ut Romę fuiſſe uidetur, ſed ędificium, ut ex prędictis Cedreni uerbis, & ex Suida deprehenditur, qui ſub eius teſtudine Conſtantini & Helenæ columnas, & crucem, ac ſimulacrum fortunę, pluresque alias ſtatuas fuiſſe ſcribit, & illud milium non miliarium appellat.

c In l. mille. de ver. ſig.

AVGVSTEVM) erat ingens ęrea columna à Iuſtiniano fabricata. Cedrenus, abſoluta eſt, inquit, anno xvj. Imperij Iuſtiniani ęrea columna magna, quę vocatur Auguſteũ, eique impoſita eſt Iuſtiniani ſtatua equeſtris, ſiniſtra manu tenens pomum rotundum, quo indicatur Orbis Imperium penes ipſum eſſe: dextram autem intendebat, quaſi Perſas iuberet ſtare, & Romanorum ditionem non inuadere: omnes uerò ęreę circa columnam tegulę erant auratę, introitum palatij Conſtantini Magni tegentes, qui etiamnum ęreus dicitur, columna uerò Auguſteum uocatur. De hac latè & Procopius,[d] ubi Auguſteum non columnam, ſed locum, in quo erat columna, uocatum fuiſſe ſcribit, quod & macellum appellabatur: columna, inquit, pręcipua magnitudine admiranda, non tamen ſimplex & uniformis, ſed grandibus in circuitu lapidibus compoſita. Hanc æs optimum in tabulis & uerticibus circumfuſum vndiq; veſtit, lapides ipſos ſuo robore vinciens, & ornatu tegens, colore quidem auro puro obſcurius, dignitate verò non multò inferius, par planè & ęquiparandum argento. In huius columnę vertice ſtabat pręgrandis equus ęre conflatus, verſus ad auroram admiratione dignus, ſimilis ituro, & antè pulchrè pclinato. Nã inter priores pedes ſiniſtrũ leuat, tanquã terrã pulſaturus, alter pes lapidi, ſuper quem graditurus eſt, infixus hęret. Poſteriores uerò pedes ita contrahit, ut ſi ſtare prohibeatur, in parato ſit. Huic equo inſidet æreum regis ſimulachrum. Achillem uocant, propter figuram, quam refert, etenim ſoleas ſubligatus habet, abſque ocreis. Pectus heroica thorace munitum eſt, & caput galea; ſplendorem quendã proijcit, ſpectans ad oriẽtem, iter, ut opinor, arrepturus ad Perſas. Gerit ſiniſtra manu orbem, quo innuit terram & mare ſibi ſubditum eſſe: Nihil armorum tenet, neque enſem, neque haſtam, ſed tantùm crucem orbi impoſitam, per quam regnum & belli victoria illi obuenit. Dextram manum ad orientem extendit, & porrectis digitis iubet, vt Barbari vltrò non progrediantur. Infrà uerò locum hunc Auguſtum forum appellat, eſt forum, inquit, ante regias, columnis circũ munitum, Auguſtum uocant Byzantij: in hoc ad auroram curia ſeu prætorium extructum eſt, Iuſtiniani regis opus, quo Romanorum Senatus conueniens initio anni ſolennẽ feſtiuitatem peragit. Idẽ & Suidas tradit. Phauotinus forum obſoniorum Auguſtęum fuiſſe tradit, ita appellatum, inquit, Suidas, quòd idibus Octobris ſingulis annis regionum curatores & Seuaſtophoti in Auguſti honorem ibi ſaltarent; uel quòd Conſtantini & Helenæ eius matris ſtatuæ eo in foro eſſent locatæ.

d De ædific. Iuſtin. in 1. oratio.

BASILICA quoque omnium inſignis ibidem erat ędificata, de qua hęc Cedrenus. Ortum à medijs chalcopratijs incẽdium cùm vtranque porticum, tùm contigua omnia, & Baſilicam deuorauit, in qua fuit bibliotheca librorum 120. continens, inter quos libros fuit etiam draconis inteſtinum, pedes 120. lõgum, cui Homeri poemata Ilias, & Vlyſſea aureis literis fuerant inſcripta, cum hiſtoria rerum ab Heroibus geſtarum. Erat Baſilicę teſtudo

ſtudo multis columnis ſuffulta, qualia hodie viſuntur templa, ordinibus columnarum ſuſtentata, quæ etiam Baſilicæ appellãtur, quòd inſtar baſilicarum ſint fabricata. Eam in vij. Aeneid. Virg. deſcribit.

Templum Auguſtum ingens centum ſublime columnis.
Vrbe fuit ſumma Laurentis Regia pici.
Hic ſceptra accipere primosque attollere faſces.
Regibus omen erat.

Ibi cauſæ agitabantur, Legati ciuitatum audiebantur, publicaque negocia tractabãtur. Hęc inaurata marmoribus ſplendebat. Theodoſius Cyro P.V. Conſtantinopolitanæ, [a] Baſilicam, inquit, auratam, & marmoribus decoratam in nullius imaginis, aut pictarũ tabularũ obumbratione fuſcari iubemus cum uerò Conſtantinopoli & eius urbis pręfecto ſcribat, hanc ſignificat. De eadem credo, intelligit Zonaras in Leone Magno, cùm flagraſſe maximam domum uocatam ſcribit, in qua & Senatus, & delecti ciues deliberatum conuenire ſolebant, atque ipſe Imperator Cõſularem ueſtem ſum pturus: Opus illuſtre & ſplendidiſſimum, in quo pedaneos iudices in cellulis iudicaſſe Iuſtinianus ſcribit.[b] Hanc baſilicam à tergo miliarij fuiſſe Suidas ſcribit,[c] & in ea ſtatuam inauratam & alias, inter cetera ibi erat elephas à Seuero ob hanc cauſam factus, quòd argentarius quidam illius cuſtodem interfeciſſet, & cadauer belluæ manducandum obieciſſet, ob id iratus elephas eum occidit. Ad facti memoriam Seuerus elephante cum cuſtode æneum fundi fecit, qui Coſ. Iuliano Conſtantinopolim tranſlati in baſilica locati fuere.

a L. baſilicã C. de oper. pub.

b In §. ſedebant aut. de iudic. Nouell. 83.

c In ver. βασιλι-κή.

N Y M P H Æ V M) id erat amplum ædificium, in quo nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, ut auctor Zonaras in Leone Magno, & Cedrenus: Eò ex fonte, qui erat in foro, aquam deriuatam fuiſſe Suidas ſcribit, quæ Nymphęum lauacrum uocabatur. Theodoſius ad eũdem Cyrum. [d] tua, inquit, ſedes diſponet, quantum aquæ publicis Thermis, quantum in Nymphæis conueniat deputari.

d In l. ſi quis C. de aquæductu.

P O R T I C V S Fanionis) Suidas Fanionem eſſe dicit locum, in quem purgamenta proijciebantur. Ea fortè eſt porticus, quam Zeno Imp. à miliario usque ad Capitolium cùm quattuor columnarũ ordinibus excuriſſe ſcribit, inter quas tabernulas marmoribus incruſtatas propè viam publicã ędificari permittit.[e]

e In l. pen. §. præterea, C. de ædifi. priua.

L I B V R N A marmorea) naualis uictorię eſt monimentum. Eam enim uictoriam ſignificari puto, qua Fraiutus Magiſter militũ Arcadij contra Gainam liburnis inſtructis ad Cherſoneſum potitus eſt, ut Zoſimus[f] ſcribit.

f Lib. 5.

E C C L E S I A ſeu martyrium S. Mennę) Aegyptius miles fuit ſub Diocletiano paſſus in Phrygia. Hanc ædem Conſtantinus ędificauit, quem plures in honorem martyrum eccleſias fabricaſſe Euſebius in eius vita ſcribit.[g]

g Lib. 3. c. 47.

S T A D I V M) hęc erat area quadrata ad pugillatum deſtinata, ut ait Suidas, quam Gręci cc. pedibus metiebantur, quandoque pluribus; vndique porticibus, ſeu periſtyllijs claudebatur: ubi lucta, iactu, ſaltu, teſtibusque Græci certabant. Porticus ad meridiem erat duplex, ne pluuijs à ſeptentrione venientibus lęderetur: Intus ultrà porticum continebat ephebęum, ſeu exedra, ſedibus undique circũdantibus, ubi diſputabant phyloſophi, & iuuenes erudiebantur. Olim enim in librorum inopia diſputando, & arguendò ſe exercebãt, vt auctor eſt Suidas.[h] A dextra verò, & ſiniſtra Ephebęi ſtabant balnea, in quibus oleo luctantes vngebantur. Et ideo Caius Iureconſ. ſcribit ſtadium propriam formam ex conſumatione accipere.[i] Hoc ſtadium ſpectabat mare, Procopius de ędificijs Iuſtiniani.[k] In loco, inquit, mari proximo, quod nunc ſtadium vocatur, certaminibus quibuſdam opinor locum, olim dedicatum. Ampla Xenodochia Iuſtinianus, & Theodora uxor exſtruxerunt. Hęc ille.

h In ver. γυμνα-σία.

i In l. ſi is qui quadringenta ad fin. ff. ad leg. Falcid.

k In 1. oratio. in fin.

S C A L A Timaſij) erant hi gradus per collem ad mare deſcendentes à Timaſio facti, uel locus ad commodè deſcendendum paratus, ita nuncupatur; nam ſcalam etiam deſcenſum ex naui uocant. Gyllius lib. 2. cap. xj. de boſphoro Thracio ſcalam molis brachium põticuli uicem pręſtans interpretantur. Credendum tamen eſt hic marmoreas ſcalas fuiſſe, cùm locus pro inſigni nominetur. Ex his aliquod uectigal colligebatur, quod ad aquęductus reparationem impendebatur: Theodoſius,[l] Ad reparationem, inquit, aquæductus huius almæ vrbis omnia vectigalia, quæ colligi poſſunt ex vniuerſis ſcalis huius inclytæ urbis, ad refectionem eiuſdem aquæductus procedunt, Hęc ille, naues credo, quæ merces exonerabant, aliquid ſoluebant. Iuſtinianus quoque recitat codicillos Hierij, in quibus nepoti Hierio ſuburbium coparium cum omnibus ſcalis reliquit.[m] item Cedrenus auctor eſt Copronymo imperante ſęuiſſimo frigore mare cõcretum fuiſſe. Mox tepeſcente ære, inter alia fruſtum glaciei arcis ſcalas. Conſtantinopolis attriuiſſe. Fuit Timaſius magiſter peditum magni Theodoſij, qui à Valentis temporibus militare cœperat. Ab Eutropio Arcadij cubiculario per calumniam accuſatus, in Oaſim eſt relegatus. Syagrij P.P. pater, ut Zoſimus.[n] ſcribit.

l In l. ad reparationem C. de aquæduct.

m Nouell. 159.

n In 5.

REGIO V.

CISTERNA Theodoſiana) locus eſt infra terram concameratus, non uiuam nec perpetuam, ſed imbribus conceptam aquã continens.[o] Petrus Gyllyus[p] ſcribit, ſe Conſtantino-

o l. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte.

p In topographia Conſtantinopolis.

ſtantinopoli inueniã ſub terra ciſternam,ignorantibus dominis indicaſſe. Erat, inquit, longitudinis pedũ cccxxxvj. latitudinis clxxxij. ambitus ccxxiiij.paſſuum; concameratio ſuſtinebatur marmoreis columnis cccxxxvj.pedes xij.inter ſe diſtantibus:ſingulæ xl.dodrantum altitudinem ſuperabant.In longitudinem per xij.ordines,in latitudinem per xxviij.erant diſpoſitæ. Hyeme irruẽte aquæductu,ad media columnarum capitula implebatur ciſterna,piſcesque innatabant,quos ęditũ dominus æſtate nauicula circumuectus tridente transfigebat.

PRYTANEVM) Athenis erat arx Prytaneum uocata, in quam Senatores ac ſapientes conueniebant, & viri de Republica benemeriti publicè alebantur.[a] cuius exemplo propè ciſternam regiam erat Conſtantinopoli palatium, in quo vir doctiſſimus xij.diſcipulos erudiebat, qui poſtea Reipublicæ vtiles futuri eſſent.Cedrenus in Leone Iſauro Iconomacho.Apud regiam, inquit, ciſternam palatium erat venerabile, in quo iuxta antiquam formã Oecumenicus magiſter ſedebat,xij. habens diſcipulos eruditione & uita graues. Hi cùm omnem diſcendi ſcientiam celeritate & amplitudine ingenij percepiſſent; Eccleſiaſticam diuinarum rerum ſapientiam acri ſtudio tractabant: Abſque eorum cõſilio quicquam agi,ipſis quoque Imperatoribus nefas putabatur,quos Leo ſuſtulit: Id Zonaras clarius exprimit: Domus,inquit, erat in Baſilica proximè forum ærarium regia,in quas multi codices & humanæ ac diuinæ ſapientiæ aſſeruabãtur ab antiquis temporibus, & ad habitandũ attributa,qui eruditione excelleret,quem Oecumenicum Doctorem appellabant: Is xij.cõtubernales habebat excellenter eruditos. His publicus uictus præſtabatur,quos eruditionis auidi adibant. Hos etiam Imperatores ad rerum gerendarum conſilia adhibebant; quos cùm Leo in ſuam ſententiam, ut imagines impugnarent, trahere nequiuiſſet, nocte cum libris combuſſit. Quemadmodum ergo Athenis viri de Republica benemeriti in Prytaneo alebãtur,ita & hic eruditi, & ob id Prytaneũ hanc domum vocatam fuiſſe puto,quæ inſtar Athenienſis erecta fuit.

[a] Cicer.lib.1.de orator. Suid.in Πρυτανεῖον.

THERMÆ Eudocianæ) ab Eudocia vxore Theodoſij iunioris,quæ antequã Chriſtiana fieret,Athenais vocabatur, de qua plura Zonaras,Nicephorus,& alij. Alias habebat ædes in decima regione, vbi de ea aliquid dicetur.

STRATEGIVM) Hæc interprætor caſtra prætoriana, vbi degebant prætoriani milites. Eo in loco erat forum Theodoſianũ, & Obeliſcus Thebeus quadrus Thebis Ægypti Cõſtantinopolim aduectus,qui in quadrũ erat formatus.

HORREA holearia) credo legendum olearia ſine aſpiratione, vbi oleum condebatur.

HORREA Troadenſia) è Troadenſi aduectas merces, vel frumenta continentia, quemadmodũ in ix. regione ſunt horrea Alexandrina,in quibus frumenta Alexandria aduecta conſeruabantur. Troas verò regio eſt Phrygiæ ad Heleſpontum ſita, non longè à Conſtantinopoli.

HORREA Valentiana) à Valente Imperatore facta,Fortè hoc eſt illud horreum,in quo Suidas[b] ſcribit Manaimi ſtatuam fuiſſe, qui aduerſus Scythas exercitum duxit, & ibi erat æneus modius, vt ſecundum iuſtam eius menſuram frumentum emeretur & venderetur,precio aurei à Valente in modios xij. præſtituto(pro Valentiniano enim lego Valente, qui Conſtantinopoli imperauit) is nautæ manum pręcidi iuſſit,qui eius legi fraudem fecit, & ob facti memoriam manus æreæ ibi ſunt affixæ.

[b] In ver. Manaim.

Erant & HORREA, in quæ aurum, argentum,& gemmę deferebantur;Nam Paulus Iureconſ. homines in horreis precioſiſſimam partem fortunarum repoſuiſſe ſcribit.[c] Lampridius quoque refert horrea ab Alexandro fabricata fuiſſe,in quæ priuati homines, qui domi loca non habebant,aut cuſtodia carebant,aurum,argentum,gemmas, aut grana conuectarent. Domini verò horreorum illata ſuo periculo cuſtodiebant.[d]

[c] In l.3.§.effracturæ ff.de offi. præfec. vigil.

[d] l.cum plures §. locator locati.

PORTVS Proſforianus,) in quo edulia exonerabantur, Προσφορὰν enim Græci eſculenta uocant.

SCALAM Chalcedonienſem)commodum deſcenſum è regione Chalcedonis, ut eò traijciatur, nec amplius ſtadijs quinque ab Europa diuiditur.

MACELLA duo) Duo loca ampla intelligit,in quibus obſonia uendebantur.

REGIO VI.

COLVMNA purpurea Conſtantini) Hęc erat in foro Conſtantini, Lapideis tabulis ſtrato: Zonaras in Nicephoro Phoca, Imperatorem Nicephorum, inquit, maledictis vsque in forum lapideis tabulis ſtratum proſequuntur; in quo columna rotunda porphyretica ſita eſt. De hoc ita Cedrenus. Conſtantinus anno ſui Imperij xxiiij.forum condidit cum duobus amplis roſtris,in eoque foro columnam Roma allatam poſuit, uno ſolidoque lapide conſtantem, qui totus erat purpureus,id eſt, ex porphyrite conſtans, atque eam æreis faſcijs unxit,inſcriptis; In eius ſummo ſtatuam ſibi collocauit cũ hac inſcriptione. CONSTANTINVS. Splendebat ſolis inſtar. Opus fuit Phidiæ Athenis aductum.Sub baſim columnæ vij. poſuit ſportas,

ac

ae xij. Cophinos Chriſti miraculis inſignes, inſtaſcriptoſque verſus appoſuit.[a]

a Cedr. in Theodoſio.

Tibi Chriſte mundi domine, Rectorq; optime
Vrbem hanc, tibi quæ ſeruiat; modò ſubdidi
Et ſceptra, Romanamque omnem potentiam.
Hæc tu malis defende ſemper ab omnibus.

Idem fermè alijs uerbis Zonaras narrat. Teretem, inquit, columnā Porphyreticam Roma, ut ferūt, allatam, in foro lapideis tabulis inſtrato locauit; vnde à Græcis placoton nominatur, ſupràque æneam ſtatuam arte & magnitudine admirabilem erexit, antiqua enim manu penè viuens expreſſa erat. Id Apollinis ſimulachrū fuiſſe ferunt ex Ilio Phrygiæ tranſlatū; ſed Conſtantinus ſuum illi nomen indidit, clauis quibuſdam capiti inſertis, qui corpus Domini ſalutiferæ cruci affixerant. Ea ad noſtram ætatē permanſit integra columnæ inſiſtens; ſed ſub Alexio Comneno vehementi venti impetu deiecta concidit, & multos contriuit: Statuam illam Nicephorus.[b] melius exprimit. Maximā, inquit, illam porphyretici marmoris columnā conſtruxit, in qua ſtatuam quoque ſuam collo cauit in polo ſeu vertice mundi, crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & ſigni terram omnem, & mare ipſum à ſe ſubactum: Gyllius ſcribit illam ex viij. lapidibus cōſtructam ęreis laureatiſque zonis commiſſuras, ut uideri non poſſent, cingentibus. Sed his diſſolutis, hodie ſtructura quadam interciſa marmora colligantur; columna eſt altitudinis pedum lxxxvj. & dodrantis, pręter gradus, ſpiram, et ſtilobatem. Sita eſt in foro Conſtantini.

b Lib. Eccleſ. hiſto. 8. c. 4.

SENATVS eiuſdem loci) erat in foro Conſtantini ad boream domus Senatus nuncupata, æneis ſtatuis, & marmoribus porphyreticis ornata, in quam Senatus, & præcipui ciues deliberandi cauſa conuenire conſueuerant, & Imperator conſularem ueſtem accipere ſolebat. Leone magno imperante, flagrauit, ut Zonaras & Cedrenus memorant.

NEORIVS portus) id eſt Nauale, vbi naues fabricabantur; à quo porta illi proxima ſecundum aliquos Neorij dicitur: Sed à Cedreno & Zonara infrà in xij. regione aurea uel pulchra uocatur. Alij Imperialem nominarunt, quia arci Principis proxima erat.

SYCENAE SCALÆ) id eſt gradus, quibus ad littus deſcendebatur, ut in Sycenam proximam inſulam traijceretur, quę nunc Pera uocatur: In toto hoc ſinu multa nauicularum millia, pluresque quàm Venetijs Cymbæ ad tranſferendos homines comparata reperiuntur. Peramæ uulgò dicuntur, quòd ultrò citroque transferant.

PORTICVS magna una) Hæc uſque ad forum Conſtantini extendebatur, quam ob ſeditionem Iuſtiniano imperante crematam Procopius.[c] ſcribit.

c Lib. 1. de bello Perſico.

REGIO VII.

IN Septima regione in loco, qui Taurus appellatur, erat TEMPLVM S. IRENÆ) id eſt Pacis, quam, ut inquiunt Socrates & Cedrenus, Conſtantinus magnus condiderat, & imperante Iuſtiniano conflagrauit; & S. ANASTASIÆ, cuius reliquię primo anno imperij Leonis magni Syrmio Conſtantinopolim allatæ fuere, & in eius templo repoſitæ, quod erat apud roſtra Domini. Anaſtaſię templum à Catholicis eſt ædificatum; quia D. Gregorius Nazianzenus ibi S. Trinitatis dogmata ſuſcitauit, templumque Anaſtaſiæ eſt appellatum: uel quòd, inquit, Sozomenus, mulier grauida, quæ ex eius porticu cadens interijt, precibus populi reuixit.

Sed uerius eſt duas Conſtantinopoli fuiſſe Eccleſias Anaſtaſias dictas, Alteram Nouatianorū ab Arianis dirutā, ab ipſis uerò denuo excitatam, ut ait Sozomenus, lib. 4. c. 19. & ob id Anaſtaſiam dictam. Altera fuit à Gregorio Nazianzeno denominata, fuerat hæc domus Nicobuli, in quam Gregorius Conſtantinopolim veniens hoſpitio eſt receptus, atque ibi S. Trinitatis dogmata iam extincta renouauit, unde locū Anaſtaſiam uocauit; Grego. Nazianz. in oratione, ad 150. Epiſcop. & in carmine Anaſtaſię. Et domus in Eccleſiam uerſam in magnificā Baſilicam excreuit, Sozomenus uerò, id nomen eū locum habuiſſe ſcribit, lib. 5. c. 5. quòd mulier grauida ex ſublimi porticu, cum Dei uerbum audiret, deorſum delapſa, & mortua, omnium precib⁹ uitam recepit, Martianus nobilis ciuis & diues amplum & ſpecioſum ibi extruxit templum. Metaphraſt. 10. Ianuarij, ob nomen uerò D. Anaſtaſię reliquię ibi fuere repoſitę Theodoſius Lector in Collectaneis.

COLVMNA Theodoſij intrinſecus uſque ad ſummitatem gradibus peruia) De hac ita Zonaras in Iuſtiniano. Anno, inquit, Imperij eius xvij. magna columna in ueſtibulo magni templi collocata abſoluta eſt, cui equeſtrem ſuam ſtatuā impoſuit. Eo loco prius ſteterat columna Magni Theodoſij ſtatuam argenteam ſuſtinens à filio eius Arcadio factam pondere vij. millium & CCCC. librarū, quam ille cum columna demolitus, argento direpto, repoſuit, quę adhuc cum eius imagine uiſitur. Cùm, ſtante hac columna hęc Conſtantinopolis facta ſit deſcriptio, ante Iuſtinianum ſcriptam eſſe oportet. De hac columna aliter Cedrenus[d] loqui videtur, aut de alia intelligit: in Tauro, inquit, columnam poſuit Magnus Theodoſius, ſuas contra Scythas cōtinentem pugnas, & de ijs ſtatuta trophęa habet intus uiam ſurſum ferentē. In biuio eques poſitus eſt ipſe Magnus Theodoſius, dextrā uerſus urbem intendēs, & columnę inſcripta trophęa demōſtrans. Hęc quarto Zenonis Imperij

d In Zenone.

perij anno terręmotu concuſſa cecidit, quæ ſtatuam Theodoſij habebat; Idem loquens de Anaſtaſio, multa inquit, Conſtantini magni opera conflauit, ſuámque ſtatuam inde confecit, & in columna Tauri conſtituit: Namque prius ibi poſita fuerat Theodoſij Magni, ea terræmotu deiecta & comminuta fuerat.

EQVITES Magni duo) Horum alter fuit Theodoſius Magnus, quem propè columnam dextram uerſus urbem intendiſſe, & trophæa columnę inſcripta monſtraſſe Cedrenus ſcribit.

THERMAE Caroſianę) à Caroſia Valentis Imperatoris filia nominatæ, vt Sozomenus explicat,[a] Martianus, inquit, cùm vita, tùm doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in regia ſatellitem egerat, at iam tùm presbyter, ſectæ Nouatianæ erat, docebatque filias Valentis Imperatoris Anaſtaſiã & Caroſiam præcepta Grammaticæ, quarum nominibus ſunt balnea Conſtantinopolis etiamnum appellata.

a Lib. 6. c. 9.

REGIO VIII.

HÆC regio tota mediterranea partem Tauri, qui erat vicus Conſtantinopoli continet) cuius etiam Zonaras in Nicephoro Botoniata meminit, & partem fori Conſtantini; Porticum ſiniſtram Taurum vſque Baſilicam Theodoſianam, & Capitolium comprehendit: ſuprà diximus Conſtantinopolim Romæ ſimulachrum fuiſſe; vnde illius exemplo regiones xiiij. miliarium, Capitolium, & alia ſuprà expoſita habuit.

REGIO IX.

ECCLESIÆ duæ Cœnopolis & Omonæa) Primam à loco vrbis ita vocato denominatam puto; fortè illa eccleſia à fonte extra portam auream, qui poſtea in cænum & vliginem conuerſus eſt, nomen habet. Leo antequàm rerum potiretur eo luto cœco oculis illito, lumen reſtituit; poſtea factus Imperator ibi Deiparæ Virgini, quæ illi Imperium prædixerat, templum dedicauit, quod fortè Cœnopolis à loco vrbis cęnoſo eſt appellatũ.[b] Procopius in hoc ſuburbio Fons dicto, Iuſtinianum Deiparæ templum condidiſſe ſcribit, verùm non ex nouo fecit, ſed renouauit. Altera eccleſia à concordia eſt dicta, cuius fortè antea illud templum fuerat, ſicut & Romæ tria fermè Concordiæ templa fuiſſe legimus, vnũ à M. Furio Camillo ob ſeditionem militarem dicatum, alterum à M. Manlio Prætore ob ſeditionem & ipſum miliiarem in Gallia, Tertium in foro Rom. propè Græcoſtaſim à L. Opimio Coſ. deletis partib. Grachanis magna populi indignatione conditum, cui inſcriptũ eſt, opus vecordiæ pro concordia: Aliam Liuia Auguſta ædem Cõcordiæ fecit, aut inſtaurauit,[c] quorum vnum à Conſtantino ſplendidius eſt reſtitutum, quemadmodum in Baſilica Lateranenſi vetus indicat inſcriptio.

b Nicepho. lib. eccle. hiſt. 15. c. 25.

c D. Auguſt. de ciuita. Dei lib. 3. c. 25.

HORREA Alexandrina) Quotannis Alexandria DCCC. myriades artabarum, ſeu medimnorum Atticorum frumenti Conſtantinopolim mittebantur, pro quibus nomine nauli nautis 80. millia aureorum imperante Iuſtiniano ſoluebantur.[d] Erat autem antiquitus liberalitate Senatus & ditiorum ciuium coacta pecunia ſexcentorum & vndecim librarum auri, quæ apud Præfectum vrbi vel annonæ reponebatur, & aliam Princeps addiderat, qua hoc frumentum emebatur,[e] & vectum Conſtantinopolim in horreis recondebatur, quæ à loco, vnde aduehebatur, Alexandrina vocabatur.

d Edicto Iuſtiniani 13.

e L. 3. C. Theo. de frum. vrb. Cõſtantinop.

DOMVS Nobiliſſimæ Arcadiæ filiæ Arcadij, ut auctor eſt Cedrenus, nobiliſſimæ titulo inſignitæ. Habebat & in ſequenti regione aliam domum. Tres filias Arcadius ex Eudocia uxore reliquit, Pulcheriam, Marinam, & Arcadiam, quę cęlibes, uirginesque manſerunt.[f]

f Niceph. li. 13. ca. 38. & Cedrenus.

THERMÆ Anaſtaſianæ) dictæ ab Anaſtaſia Valentis Imperatoris filia, ſicut Caroſianæ ab huius ſorore ſuprà in vj. regione, quarum nominibus, inquit, Sozomenus,[g] ſunt balnea Cõſtantinopoli etiamnum appellata. Marcellinus uerò.[h] ab Anaſtaſia ſorore Conſtantini has Thermas cognominatas fuiſſe ſcribit. De hoc ita Paul. Diaco. lib. 13. in urbe, inquit, Conſtantinopoli domus eſt maxima, nomen habens caryę, id eſt, nucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, in qua (ut ſermo eſt) fuerat appenſus martyr Acatius, & defunctus; ob quam rem etiam oratorium illic eſt ædificatum. Hæc ille. Procopius ait, Anaſtaſianas balneas petit, à ſorore Cõſtantini cognominatas.

g Lib. 6. c. 9.

h Lib. 27.

REGIO X.

MARTYRIVM S. Achatij) is Conſtantinopoli ad nucẽ excruciatus fuit, quam Nicephorus in medio templo in eius memoriam condito, Arcadio imperante, extitiſſe memorat:[i] cùm ille ſub Diocletiano cẽtum annis antè paſſus eſſet. Loquens enim de Procopio Tyranno Templum illud vetuſtate collapſum Iuſtinianus pulcherrimum reſtituit; quod collapſum, inquit, Procopius,[k] à fundamentis reſtituit admiratione planè dignum tale ac tantum ſplendere, vt eam de ſe opinionem præbeat, quaſi totum niuibus perfluat. Martyrium uerò ædem appellat, in qua humatus eſt hic martyr. de quo Martyrologium.[l]

i Lib. 13. c. 38.

k De ædifi. Iuſtinia. 1. oratione.

l 18. Maij.

THERMAS CONSTANTINIANAS) Gyllius[m] legit Conſtantinianas; quarum

m Lib. 3. topographi. Cõſtantinop.

rum ſępe apud Sozomenum, Socratem, & Suidam fit mentio: Sed uerisimile eſt etiam à Cõſtantino, qui ſuam urbem tot ornamentis decorauit, thermis honeſtatam fuiſſe.

DOMVS Auguſtę Placidiæ) Theodoſij Magni filiæ [a] quæ aliam domum in prima regione habebat: [b] & cum Honorio reſedit in Italia.

a Zoſimus in fi. lib. 6.
b In Theodoſio.

DOMVS AVGVSTÆ Eudociæ) Hæc fuit Theodoſij iunioris uxor, anteà Athenais dicta, & poſtea Chriſtiana facta; fœmina omnium ſui temporis eruditiſſima. Vitam Chriſti carmine Homerocentonę compoſuit. Demùm ſuſpecta adulterij, à uiro eiecta, Hieroſolyma migrauit, & Theodoſio defuncto, Conſtantinopolim redijt. [c]

c Zonaras Nicephorus.

REGIO XI.

MARTYRIVM Apoſtolorum) Conſtantinus hoc ædificauerat, inquiunt Cedrenus & Euſebius: qui de hoc ita ſcribit; [d] Apoſtolorum templum in urbe ſui cognomine ad perpetuam illorum memoriam conſeruandam ædificare cœpit.

d De vita Conſtantini lib. 4. c. 58.

Illud uerò cùm in infinitam extruxiſſet altitudinem, lapidumque omnis generis, ac cruſtarum uarietate ab ipſo ſolo ad ſuperiorem contignationem colluſtraſſet, ſummo artificiò factis laquearibus tectum intus cõplexus eſt, auroque vniuerſum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipſum etiam multo auro fulgebat, ità vt longè contemplantibus per reciprocatos ſolis radios incredibilis ſplendor effundi videretur. Interiorem ædis partem vndique in ambitum circunductam reticulari opere ex ære & auro affabrè facto conueſtiuit. Ac templum quidem hunc in modum permagna Imperatoris & cura & ſtudio exornatum eſt. Huic autem atrium ingens & ſubdialē, circundatum, in apertum purumque aerem explicabatur. Hui⁹ per quattuor latera porticus erant diſpoſitæ, quę medium atrium cum templo ipſo complectebantur. Porticibus accommodabantur regia domus, balnea deambulatoria, aliæ habitationes plurimæ ad neceſſitatem illorum, qui locum cuſtodirent, conſtructæ. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris noſtri Apoſtolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet. Subdit [e] Conſtantinum ibi in aurea arca ſepultũ fuiſſe, quam vtrinque ſex ſtipant apoſtoli, idē affirmat Socrates. Iuſtinianus id poſteà ſplendidius fecit. Procopius enim de ædificijs Iuſtiniani [f] ita ſcribit. Erat antiqua apud Byſantiũ ædes, Apoſtolis conſecrata; longitudine temporis iam collabens, & quæ, vt timebatur, amplius ſtare non poterat. Hanc Iuſtinianus pro dignitate inſtaurauit, vbi Latomi & artifices effoſſo fundamento inuenerunt tres arcas ligneas inſculptis literis indicantes trium ſanctorum ibi eſſe corpora, ſcilicet Andreæ, Lucæ, & Timothei, quæ Iuſtinianus & omnes Chriſtiani maximo cum tremore conſpexerunt. Zonaras vult hoc templum à Theodora Auguſta inſtauratum.

e Cap. 66.
f Dicta oratione 1.

PALATIVM Facilianum) ſi legamus Falcillianum, deriuabitur à Falcilla altera Arcadij filia, aut apud Cedrenum reponendum nomen Facillæ. Gyllius legit Placillianum à Placilla vxore Magni Theodoſij, quam Paulus Diaconus appellat Flacillam ſed hæc fuit filia Theodoſij iunioris, vt auctor eſt Marcellinus Comes; cuius, inquit Gyllius, hoc palatium eſſe potuiſſet, & Facillianum vocaretur.

BOS ÆREVS) quem Pergamo allatum fuiſſe Cedrenus ſcribit; Caminus, inquit, fuit, in qua vſtus eſt S. Antipas martyr. Sunt qui hunc bouem eſſe autumant, qui à Perillo inuentus, & à Phalaride Agrigenti tyranno primus illud tormentum experiri coactus eſt. Zonaras Phocam tyrannum in Boue crematum eſſe ſcribit, vbi caminus, inquit, fuiſſe perhibetur æreus forma bouis Pergamo translatus, qui & loco Conſtantinopolis nomen dedit.

CISTERNAM Modeſtiacam) Modeſtus fuit primo Comes Orientis, mox Præfectus Prætorio Valētis, [g] & cum eſſet Arian⁹ Catholicos afflixit: Demum graui morbo precibus D. Baſilij eſt liberatus, vt Gregorius Nazianzenus eſt auctor in oratione funebri in Baſilium. Hunc ciſternæ, de qua agitur, auctorem fuiſſe puto.

g L. quicunque C. de cohorta.

REGIO XII.

PORTA Aurea) Græci ὡραίαν ab ipſius & proximorum ædificiorum pulchritudine vocant; vnde patet falli eos, qui Neoriã à vicino nauali appellare maluerunt, ità etiam Cedrenus, Zonaras [h] & alij [i] appellant, eam eſſe puto, quam idem Zonaras in Leone Philoſopho Occidentalem aurei triclinij portam appellat, & indè aurea eſt dicta. In ea elephanti erant collocati, quos illis ferebant ſimiles fuiſſe, quibus inſidens Theodoſius olim vrbē ingreſſus eſt: [k] Hos Theodoſium paruum eò ex æde Martis Athenienſis deportaſſe tradũt. Hæc porta mari oppoſita ad occidentem, ad mediterranea, ad arcis finem tranſmittebat. [l] Et mediterranea reſpiciebat, à qua ad littus maris directa linea menſura erat pedum xiiij. M. LXXV. quæ erat vrbis longitudo. Erant plus minus tribus millibus paſſuum.

h In Leone Iſauro.
i Niceta in Alexio Duca, Marzulfo, & de geſtis poſt expugnatam vrbē. Nicephorus Gregoras de ingreſſu Michaelis Paleologi in vrbem.
K Cedrenus.
l Nicephor. lib. 15. c. 25.

PORTICVS Troadenſes) credo à Troadenſibus Conſtantinopoli morantibus ædificatas; aut illa pars vrbis ità vocabatur, vel merces Troadenſium eò importabantur, quemadmodum ſuprà dictum eſt de horreis Troadenſibus.

COLVMNA ITIDEM intra ſe gradibus peruia) Hanc ſuprà erat ſtatua Theodoſij, quam in aurea porta ſitam fuiſſe, & Leone Iſauro imperante concidiſſe auctor eſt Zonaras. Hanc columnam Gyllius opinatur Arcadij fuiſſe, [a] & xxj. lapidibus ſcapum cum ſpira & capitulo cōſtitiſſe narrat; vbi pugnas Theodoſij ſculptas contineri aſſerit.

a Lib. 4. topograph. Conſtant. c. 7.

REGIO XIII.

SICÆNA) Peninſula ſinu maris anguſti diuiſa. Hæc hodie Galata ſeu Pera vocatur peninſula anguſto freto ab vrbe diuiſa, Stephanus,[b] Sycæ, inquit, eſt ciuitas è regione nouæ Romæ, nunc Iuſtiniana dicta, ſed intra nouos vrbis muros Iuſtinianas ſeu Sycas Iuſtinianus collocat, [c] vt eius pars eſſe meruerit. Sicæna à laudatiſſimorum ficuum prouentu Græcis eſt nuncupata. [d] A Francis (ita Latinos vocant) nunc inhabitata. A Breno Gallorum Duce, quos Græci Galatas vocant, eò profectò Galatam nuncupatam Gyllius opinatur, [e] itē Peram. i. traiectum vel peræam dictam quem admodum Ioſephus Iudæam tranſiordanam, & Strabo tranſeufratenſem appellat: Sycam ſeu Sycarum traiectum Anaſtaſius vocat in conſtitutione, qua mortuos gratis ſepeliri mādat: [f] colle à Septentrione ad meridiem interſecatur, quem vtrinque valles longitudinis vnius milliarij claudunt. Eius muri circuitus eſt quattuor millium & CCCC. paſſuum; ibi coparium ſuburbium ſtatuere Iuſtinianus videtur. [g] Socrates, [h] locus, inquit, è regione vrbis iacet, Sicæque dicitur, ac regio xiij. eſt vrbis Conſtantinopolis, quò Nouatianorum eccleſia, Conſtantino imperante eſt tranſlata.

b De vrbib.

c Nouel. 59. c. 5

d Dionyſi. Byſanthius Cedrenus.

e Lib. 4. topograph. Conſta. c. 11.

f L. 18. magna, C. de ſacroſā. eccleſ.

g Nouell. 159, §. volo igitur.

h Lib. eccl. hiſt. 1. c. 30.

SOCIETATEM VRBIS nauigijs frequentibus promeruit, ait deſcriptio: Multa enim ibi nauicularum millia, & longè plures quàm ſint Venetijs cymbæ, quæ vltrò citroq; homines tranſmittunt, eſſe dicuntur, unde peninſula pars ciuitatis eſſe potuit: Montibus magna ex parte circondata, æqualem ad aliud littus planiciem habet. Eccleſiam, Forū, Theathrumque Honoriana, & alia ceterarum regionum ornamenta continet, ibi pertinax Iuriſconſularis Patriarcha egregium pacis templū extrahit, ac locum nobilibus ædificijs ornatū Conſtantinus mœnibus muniuit, ait Cæſar Baronius Card. in anna lib. an. 314. in fine.

NAVALIA:) etiam hic naues fabricabantur.

Hic deſunt vici duo, qui huic peninſulę ſufficiebant in longum porrectæ, & complent numerum vicorum, qui infrà in epilogo recenſentur omnes CCCXXII. & his ademptis eſſent CCCXX.

REGIO XIV.

DEcima quarta regio proprijs vndiq; clauſa mœnibus alterius ciuitatis ſpeciem exhibet) quia (vt puto) ibi habitans Imperator ſibi arcem quandam condere voluit, & ipſa montuoſa ad mare deſcendens in planiciem quandam deſinit; continet eccleſiam; ſed quæ hæc ſit, non exprimitur.

PALATIVM) ita appellatur Principis habitatio, quia Auguſtus in Palatino monte habitabat, & inde eius domus palatium eſt vocata, & ita etiam Romuli domus appellabatur. Quare, inquit Dion, [i] etiam ſi alibi degat Imperator, locus, vbi habitat, ſemper palatiū nominatur.

i In Auguſto.

LVSORIVM) fortè idem quod ludus venatorius, in quo cū feris pugnaturi ſe exercebant, cuius iura meminerūt. [k] Fortè rectius à nauibus luſorijs dictis, quæ ibi fabricabātur, hic locus nomen habuit. De quibus Marcellinus lib. xvj. & in Cod. Theodoſiano lib. 7. eſt titulus 17. de luſorijs Danubij.

K In l. aut dam num, §. quicunque de pœnis.

PONTEM SVBLICIVM ſiue ligneum, Suidas ſcribit apud D. Mamantem pontem fuiſſe xij. fornicibus conſtantem; eò enim multæ confluebant aquæ. Is fortè antè ſublicius poſtea lapideus eſt factus.

In fine huius regionis poſt gradus v. addidimus ſequentia, quæ deſunt, & ex collatione aliarum regionum ſunt reſtituta CVRATOREM vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos xxxvij. Vicomagiſtros v. Collegiati infra in Collectione ſunt DLX. quibus hic deſunt xxxvij. ſed Theodoſis iunior tres addit, & eos LXIII. ſta tuit. [l]

l In l. pen. de comer. & mercat.

COLLECTIO CIVITATIS.

HAbet Palatia v.) Roma pro his domos MCLXXX.

ECCLESIAS XIIII.) Roma ædes CCCCXXIIII.

DOMOS Diuinas Auguſtarum vj. Domos nobiliſſimas III.) Diuinæ vocantur domus illarum, quibus Auguſtarum titulus dabatur, & ignem procedentes præmittebant, vt apparet ex Herodiano, & alia Imperatoris habebant inſignia. Erant autem hæ domus v. nō vj. vt errore librarij eſt ſcriptum, ſcilicet binæ Placidiæ, & Pulcheriæ, & vna Eudociæ vxoris Theodoſij. Aliæ verò domus nobiliſſimæ erant III. Marinæ vna, & duæ Arcadiæ nobiliſſimæ nuncupatæ, quia fœminarum erant, quę nobiliſſimæ titulum obtinuerant.

THERMAS VIII.) Romæ erant xj. VICTOR ſcribit xvj.

BASILICAS II.) Romę x. VICTOR XIX.

FORA IIII.) Romæ XI. VICTOR xvij.

SENATVS II.) Romæ tria erant loca, in quibus Senatus habebatur, vt auctor eſt P. Victor, vnum ponit inter Capitolium & forum, vbi erat ædes Cōcordię. Alterum ad Portā Capenam. Tertium intra ędem Bellonę in Circo Flaminio, vbi dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quos in Vrbem admittere nolebant.

HORREA V.) Romæ ccxcij.

THEATRA ij.) Romæ iij.

LVSORIA ij.) Romę ludi iiij. apud P. VICTOREM vj.

PORTVS iiij.) Romę j.

CIRCVM j.) Romæ ij. penes P. VICTOREM viij.

CISTERNAS iiij.) Romę non ſunt.

NYMPHÆA iiij.) Romę xv.

VICOS cccxxij.) Romę cccclxxiiij.

DOMOS iiij. millia ccclxxxviij.) Romę Inſulę XLVI. millia DCII. Domus MDCCLXXX. Domus erant maiores & teſtudinatę, à quattuor partibus pluentes; Inſulę faſtigiatę à duobus lateribus pluentes. Vnde intelligit hic ędificia magnifica, non alias ędes, quæ numero quatuor Millia ccclxxxviij. tantę vrbi paucę fuiſſent, plures enim mediocres habent ciuitates.

PORTICVS xlij.) Romę vj.

BALNEAS priuatas cliij.) Romę DCCCLVI.

PISTRINA Publica xx. Priuata cxx.) Romę omnia ccliiij.

GRADVS cxvij.) Romę non inueniuntur.

MACELLOS V.) Romę Macella ij.

CVRATORES xiij.) legendum xiiij. Licet regio ultima ſuprà per errorem nullū haberet curatorem, nec Vernaculum, nec collegiatum, nec Vicomagiſtros, conſtat tamen ex breuiario hic appoſito eos per incuriam omiſſos. Romę erant Curatores xxiiij.

COLLEGIATOS DLX.) Theodoſius[a] ponit DLXIII. tres amplius addens; Ex hoc numero apparet regioni xiiij. xxxvij. deeſſe. Hi Romę non erant, ſed loco eorum vigiles in vij. cohortes diuiſi.[b]

VICOMAGISTROS lxv.) legendum lxx. Quini enim erant in quaque regione, vnde v. deſiderant. Romę erāt DCLXXII.

COLVMNAM purpuream) Romę nō extat; quia inde Conſtantinopolim deducta, vt auctor eſt Cedrenus. Hanc Petrus Gyllius ex lapidibus quadratis factam in hippodromo eſſe ſcribit.

COLVMNAS intra peruias ij.) Totidem Romæ. COLVMNÆ cochlides.

COLOSSVM j.) Romę ij. per errorē vt & alia omiſſus eſt in regionibus.

TETRAPYLVM aureum j.) Petrus Gyllius in Topographia Conſtantinopolis[c] ignotum ſcriptorem citat, qui vult hanc fuiſſe aream quadrilaterem vndique porticibus circundatam quattuor portas habentem, prius quadriuium nominatum; Latini hoc ſtadium uocant: ſed hoc in Regionibus Vrbis non inuenitur, niſi ſit ſtadium in 4. regione ſitū, quod in hoc epilogo omittitur. Tetrapyli in Leone Magno meminit Cedrenus. Euagrius[d] à Mămiano Senatore, Zenone imperante extructū refert. In urbe, inquit, duas regales porticus cùm ob eximiam ędificationem ualde magnificas, tùm ob lapidum concinnitatem & ſplēdorem in primis ornatas ędificauit. Erexitque Tetrapylon uelut inteſtinum inter illas duas porticus interiectum columnis, & ęnea materia pereleganter & exquiſitè elaboratas. Quod ad Tetrapylon à Mammiano ędificatum attinet, ne ueſtigium quidem illius reliquum uidimus, inquit Gyllius P. Victor in x. regione Romę ponit pentapylon.

AVGVSTEVM) Forum ita dictum Conſtantinopoli.

CAPITOLVM) ut Romę, ubi VICTOR ij. ponit uetus & nouum.

MONETA) Romæ erat, ſed non ponitur pro loco inſigni.

SCALAS MARITIMAS iij.) Romæ non erant, ſed pro his alia, quę hic deſunt, ut Naumachia, Arcus, Lacus, & ſimilia.

Habet longitudo urbis à porta aurea uſque ad littus maris directa linea pedum xiiij. millia lxxv. ſūt plus minus quatuor milliarijs, ſtatuendo quinque pedes in paſſum.

Latitudo pedum vj. millia cl. id eſt unius, & plus minus quartæ partis milliarij. Circūibat circiter decem milliaria cum dimidio. Fertur portas xxiij. habuiſſe. Laonicus Chalcondylus in Othomanorum hiſtoria, Cōſtantinopolim cxj. ſtadia cōplecti ſcribit, eſſent plus xiij. milliaribus Italicis; vulgò fertur xviij. milliaria circumire.

Præter prædicta celebratur in iure Aquæductus Hadriani, qui palatio Principis, & Nymphæis, balneiſque vrbis deſeruiebat, quē admodum Theodoſius minor Cyro. P. P. aut P.V. ſcribit.[e]

THERMAE ACHILIS ab eodem citantur, in quas ex memorato aquæductu aquæ per plumbeas fiſtulas deriuabantur:[f] Has Thermas propè Strategium fuiſſe Cedrenus ſcribit, ab ara Aiaci & Achili ibi dedicata nuncupatas. Caſſiodorus incendium Conſtātino imperante ortum ad Thermas, quæ vocātur Achileæ, perueniſſe memorat.[g]

Suburbia Conſtantinopolis, quorum iura meminerunt.

HEBDOMVM ſuburbium Conſtantinopolis fuiſſe auctor eſt Procopius.[h] Alterū, inquit, templum ędificauit D. Theodoræ in ſuburbio, quod Hebdomon, id eſt Septimum voca-

a In l. pen. C. de commer.

b L. 3. ff. de off. præf. vigil. Dion. Tranquill.

c Lib. 3. c. 6.

d Lib. 3. c. 28.

e In l. omnes C. de aquęduc.

f D. l. omnes.

g In tripert. lib. 10. c. 12.

h Lib. 1. de ædificijs Iuſtiniani in 1. oratione.

vocatur. idem Zonaras in Phoca. Cedrenus in Arcadio & Iuſtino, & plures alij. Ibi plura iura condita fuerunt, in quibus perperam legitur ſepties pro ſeptimi.[a] De quo in Commentarijs ad Notitiam. Ibi ædem D. Io. Baptiſtæ Theodoſium Magnum ædificaſſe Zonaras ſcribit. Gyllius nunc intra vrbem eſſe vult in vj. colle, & à numero ſuburbiorũ Septimũ vocatum.

a L. pen. C. de ſacroſan. eccleſ. l. 19. C. de iur. delib. l. 30. C. de fideicom. l. 34. C. de donat.

BLACHERNÆ) recitat Iuſtinianus[b] teſtamento Hierij ſuburbium in Blachernis Anthemio filio relictum fuiſſe. Auctor eſt Zonaras Pulcheriam ſororem Theodoſij minoris ibi ędem beatæ Virginis ædificaſſe, quam Iuſtinianus auctore Procopio inſtaurauit. Cedrenus ſcribit Iuſtinum nepotem Iuſtiniani illi duos arcus addidiſſe: Anaſtaſius Imperator triclinium magnum ibidem fecit, vt auctor eſt Suidas, & Tiberius balneum.[c] Blachernarum nomen à quodam eo in loco regnante inditum fuiſſe ex Dionyſio Byſanthio Gyllius autumat. Iacebat ad littus maris, vbi etiam Leo Magnus Deiparæ templum extruxit.[d]

b In nouel. 159 §. 1.
c Zonaras.
d Nicepho. lib. 15. c. 25. hiſtor. eccleſia.

STVDII Monaſterium aliud Conſtantinopolis ſuburbium fuit, in quo maiorem lectum ad ſepeliendos mortuos ſeruatum fuiſſe Iuſtinianus refert.[e] Huius originem ita Nicephorus recitat.[f] Studius uir quidam præclarus Roma Conſtantinopolim peruenit, ubi Diuo Præcurſori templum erexit, in quod ex domicilio cotũ; qui ἀκοίμητοι id eſt inſomnes dicuntur, monachos induxit. Horum domicilium Marcellus diuiniſſimus, conſtruxerat, in quo perpetuis carminibus hymni Deo canerentur. Sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuiſa. Propter hoc Coſ. factus eſt Studius, ut hoc fronti Cœnobij inſcriptum carmen ſignificat, quod Latinè ita uerſum eſt.

Magnificam poſtquàm conſtruxit Studius ædẽ,
Conſulis accepit mercedis nomine honorem.

Id Leone Magno imperante contigit.

e Nouell. 59. c. 6.
f Lib. 15. eccle. hiſto. c. 23.

COPARIA aliud erat Conſtantinopolis ſuburbium quod ab Hierio codicillis nepoti relictum fuiſſe Iuſtinianus narrat.[g]

g D. Nouell. 159. §. 1.

SVBVRBIVM in promontorio ſinus SOSTHENII, hoc vltra mare in Aſia fuerat Ardaburij Magiſtri militum Theodoſij minoris, poſteà venit in prædictum Hieriũ, qui Præf. Præto. Zenonis fuerat.[h] Nominis Soſthenij cauſam hanc Nicephorus tradit.[i] Memoriæ, inquit, proditum eſt Argonautas Græcorum, cùm ad eum locum perueniſſent, prædari eam regionem cœpiſſe, & ab Amyco, qui ibi tum rerum potiebatur, in fugam verſos, ac palantes in quendam nemorolum & incultum locum propter denſitatem arborum profugiſſe, ibique eis latitantibus virtutem cęlitus aduenisſe, viri ſpecie, alas veluti aquilæ in humeris habentes, victoriamque aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porrò id ſequutos, cùm illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe & ipſum unà cum copijs ſuis concidiſſe. Atque ut gratiam uiſioni ei referrent, fanum eos, & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitaſſe, nomenque regioni Soſthenium indidiſſe, quòd ſcilicet roborè accepto ſalui euaſiſſent.

h L. ſcriniarios C. de milit. teſt.
i Lib. eccleſ. hiſto. 7. c. 50.

BYTHARIVM ſeu PHILOTHEI ſuburbium nuncupatum.[k]

k Nouell. 159. §. 1.

IN VENETIS, ſuburbium,[l] in quib. idem Hierius.

l D. Nouell. 159. §. 1.

SVBVRBIVM in VENETIS,[m] in quibus idem Hierus prædia poſſidebat.[n] VENETAM PORTAM Procopius[o] nominat: Poſtquàm, inquit, ad VENETAM portam conſtitit, quæ dextrorſus imperatorib throno eſt, in Hypalium ire conſtituit, à ſuburbio in Venetis dicto uocata uidetur, fortè Venetæ factionis homines ibi degebant.

m Nouell. 159. §. 1.
n D. Nouell. 159. §. 1.
o Lib. 1. de bello Perſico.

PONTICHIVM in traiectu & RVFINIANAM ſuburbia, in quibus Belliſarium prædia poſſediſſe Procopius[p] memorat & Sozomen.[q] meminit, & alia ſuburbia prætermittuntur, quia de his tantùm quorum iura meminerunt, agere uoluimus.

p Lib. 1. de bello Perſico in Theodoſio.
q Lib. 8. c. 21.

De ædificijs præſentibus Conſtantinopolis.

TOtam urbem Conſtantinopolis hodiè deformatam eſſe Gyllius ſcribit,[r] ibi ædibus depreſſis fabricatis, nihil priſtini ſplẽdoris retinuit: Exceptis paucis purpuratorum domibus, templis, thermis & Xenodochijs, quæ magnificè extructa uiſuntur, & ſunt ſequentia.

r Lib. topographiæ Conſtantinop.

Templa Marmorea omnia plumbo tecta, & columnis, ſplendentibuſque marmoribus exornata ultra. CCC.

Thermæ publicæ, quarum L. magnæ & geminæ, alteræ pro uiris, alteræ pro mulieribus ultra. C.

Xenodochia publica quorũ illuſtria aquas in media atrij area ſalientes habent, ex agris ſuburbanis ductas ultra. C.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E.
ROMA